

Omaška ili namjerna uvreda?

U Subotici je ovih dana na obnovljenoj Gabrić ćupriji postavljena ploča na kojoj, među ostalim, piše kako »u ovome gradu vekovima žive zajedno Bunjevci, Mađari i Srbi...« Kako protumačiti ovu rečenicu? Što se željelo poručiti? Zar samo oni stoljećima žive zajedno? Gdje su ostali? Gdje su na ovoj ploči Hrvati i drugi narodi, etničke i subetničke skupine koji su živjeli ili i danas žive u Subotici? Ako se već tekstopisac odlučio nabrajati one koji »vekovima žive zajedno«, zašto je izdvojio jedne a druge zaboravio i prešutio?

I slaže li se gradonačelnik, koji je svečano otvorio Gabrić ćupriju, s ovim porukama? Je li možda i gradonačelniku zasmetalo što na ploči nema i imena jednog od naroda koji stoljećima živi u Subotici, i koji je treći po brojnosti u gradu – ne znamo. No, zasmetalo je mnogim Hrvatima i njihovim predstavnicima, pa i koalicijskom partneru stranke kojoj pripada i gradonačelnik. Predstavnici hrvatskih institucija – Hrvatskog nacionalnog vijeća, Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini i Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata – smatraju kako je ovakvim natpisom opet javno i izravno »zaničevano postojanje Hrvata u ovome gradu, čiji su prinosi tijekom više stoljeća bili od odlučujućeg značaja za njezin razvoj«. Predstavnici hrvatske zajednice smatraju kako se time pridonosi stvaranju negativnih predodžaba o Hrvatima, a odgovornima smatraju gradske vlasti i mjerodavne stručne ustanove, te poručuju kako se ne bi smjelo »ovakvim djelovanjem, negativnim sastavnicama u politici imenovanja prema Hrvatima, vrijeđati dostojanstvo pripadnika hrvatske zajednice u gradu«.

A na koncu, možda je ovime posthumno uvrijeđen i sam pastir Gabrić, po kojemu je ćuprija dobila ime. Znamo li kako bi se danas pastir Gabrić, da je kojim čudom živ, nacionalno očitovao? S obzirom na poznatu činjenicu da se ljudi istog podrijetla, povijesti i kulture, pa čak i kad pripadaju istoj obitelji, izjašnjavaju o svojoj nacionalnoj pripadnosti različito, neki kao Bunjevci neki kao Hrvati, ne možemo to nikako znati.

J. D.

SUBOTICA

Zakon o mirovinskom i invalidskom osiguranju povučen iz skupštinske procedure

POTREBNA JE REFORMA, A NE SAMO SMANJIVANJE PRAVA...18-19

DOPISNICI

U Somboru predstavljen odobreni projekt iz IPA predpristupnog fonda – cesta Baja-Sombor

POVEZIVANJE DOBRIH SUSJEDA 23

U Stanišiću održan drugi saziv Likovne kolonije »Ivan Gundić Ćiso – Dalmata«

DJELA NAJBOLJE GOVORE.....25

KULTURA

Sto godina od prvog leta Subotičanina Ivana Sarića

TRIJUMF LJUDSKE VOLJE 32-33

SPORT

Goran Vuković, nastavnik letenja u Aero klubu »Ivan Sarić«

SKROMNO OBILJEŽEN VELIKI JUBILEJ.....47

SADRŽAJ

AKTUALNO

DSHV, HNV I ZKVH PROSVJEDUJU ZBOG PREŠUĆIVANJA HRVATA6

REPORTAŽA

Živjeti izvan grada: Tavankut
PUTOVI I VODOVOD – PRIORITET 14-17

TEMA

Pečuški X. međunarodni kroatistički znanstveni skup

ŠIRENJE DOBROG GLASA O HRVATIMA.....29

INTERVJU

Stjepan Bartoš, književnik iz Novog Sada

KULTURA JE JEDINO ŠTO OSTAJE NAKON NAS.....12-13

DSHV, HNV i ZKVH prosvjeduju zbog prešućivanja Hrvata

»Pozdravljajući napore koji se ulažu na planu očuvanja objekata i toponima koji su vezani uz običajno naslijeđe u gradu Subotici, kao što je Gabrić čuprija, kao predstavnici hrvatske zajednice ne možemo ne iskazati svoje nezadovoljstvo i oštar prosvjed glede prešućivanja treće po brojnosti nacionalne zajednice u gradu – Hrvata«, kaže se u priopćenju koje su zajednički potpisali predsjednik DSHV-a *Petar Kuntić*, predsjednik HNV-a *Slaven Bačić* i direktor Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata *Tomislav Žigmanov*.

»Naime, na ploči koja je postavljena uz novu Gabrić čupriju, koja je u nazočnosti gradskih čelnika svečano otvorena u subotu, 23. listopada, stoji kako 'u Subotici vekovima žive zajedno Bunjevci, Mađari i Srbi'. Na taj način javno je opet izravno zanijekano postojanje Hrvata u ovome gradu, čiji su prinosi tijekom više stoljeća bili od odlučujućeg značaja za njezin razvoj. Prešućivanjem u javnosti Hrvata u Subotici nijeće se na simboličnom planu i njihovo postojanje te pridonosi stvaranju negativnih predodžaba o njima.

Osim gradske vlasti, odgovornim držimo i mjerodavne stručne ustanove, prije svega Međuopćinski zavod za zaštitu spomenika kulture, koji ne bi smio ovakvim djelovanjem, negativnim sastavnicama u politici imenovanja prema Hrvatima, vrijeđati dostojanstvo pripadnika hrvatske zajednice u gradu.

Također želimo skrenuti pozornost da ovom prilikom nije poštovana ni norma o obveznom trojezičnom – srpskom, mađarskom i hrvatskom – isticanju javnih napisa u gradu Subotici, čime cijeli slučaj dobiva i dodatnu negativnu dimenziju.

Na koncu, vjerujemo da se naznačeni nedostaci, u duhu načela dobrih namjera, mogu ispraviti na zadovoljstvo pripadnika svih najbrojnijih nacionalnih zajednica u gradu«, stoji u priopćenju DSHV-a, HNV-a i ZKVH-a.

U Subotici obnovljena Gabrić čuprija

Obnovljenu Gabrić čupriju, mostić u naselju Prozivka u Subotici, prošle su subote svečano otvorili gradonačelnik *Saša Vučinić* i poduzetnik *Tomislav Vojnić Purčar*, glavni direktor »Europetrola«, tvrtke koja je financirala izgradnju. Prvi je preko čuprije svoju mladu *Mariju Balažević* prenio mladoženja *Mišo Urban*. Naime, prema običaju mladoženja treba prenijeti mladu preko Gabrić čuprije kako bi imali dobar brak. Subotičke su mladoženje desetljećima, do pred kraj prošlog stoljeća, svoje nevjeste prenosili preko tog mostića, koji je vremenom postao neizbježan element mnogih vjenčanja, te jedan od zaštitnih znakova grada. Međutim, širenjem Prozivke taj je običaj utihnuo, a mostić nestao. Srećom, ne zauvijek.

Ugovor o financiranju izgradnje Gabrić čuprije potpisan je početkom lipnja, projekt je izradilo projektantsko poduzeće »Suport«, a vrijednost radova bila je oko deset milijuna dinara.

DZH: Financiranje stranaka mora biti transparentno

Demokratska zajednica Hrvata pozdravlja najavu da se prijedlog novog Zakona o financiranju političkih stranaka uskoro nađe na javnoj raspravi i ubrzo usvoji u Narodnoj skupštini Srbije, a koji je neizbježan u aktualnim pristupnim pregovorima s EU. U priopćenju za javnost DZH navodi kako sadašnji Zakon o financiranju političkih stranaka nije dobar, jer isključivo favorizira velike i vladajuće stranke, dok su manje stranke, pokraj raznih prepreka, dodatno uvjetovane i marginalizirane te dovedene u situaciju bez ikakvih sredstava sudjelovati na dosadašnjim izborima.

»Ako se želi ravnomjerno sudjelovanje svih stranaka u demokratskom ozračju, onda je spomenuti zakon jedan od prvih preduvjeta za novi saziv budućih aktera na političkoj sceni Srbije. Ali, pod uvjetom da se primjenom novog zakona manje stranke ne guraju

IZ UREDA HNV-A

Uvesti poticajne mjere za uporabu manjinskih jezika

U prostorijama Zaštitnika građana u Beogradu u petak, 22. listopada, održan je sastanak s predstavnicima manjinskih nacionalnih vijeća s temom nacrtu izvješća o rezultatima istraživanja o ostvarivanju prava na službenu uporabu jezika i pisama nacionalnih manjina u Srbiji koje je proveo ured Zaštitnika građana, a uredila ga je *Ljubica Đorđević*. O nacrtu izvješća nacionalna

vijeća su prije toga već dala svoja mišljenja, preporuke, sugestije i primjedbe u pisanom obliku, a na sastanku su razmatrana daljnja pitanja u svezi sa samim izvješćem, među kojima i ono kojim će državnim tijelima preporuke biti upućene. U raspravi je zajednički konstatirano kako je izvješće urađeno veoma temeljito i kvalitetno, a među petnaestak preporuka ističu se one koje naglašavaju potrebu donošenja provedbenih propisa koji bi oživotvorili proklamirana načela o ravnopravnoj uporabi manjinskih jezika i pisama te uvođenje poticajnih mjera za korištenje ovoga manjinskog prava, budući da one u praksi ne postoje. Na sastanku su sudjelovali predstavnici desetak manjinskih vijeća, a Hrvatsko nacionalno vijeće predstavljao je predsjednik *Slaven Bačić*.

I SLUŽBENO POTVRĐENO

Boris Tadić idući tjedan u Vukovaru

Predsjednik Republike Srbije *Boris Tadić* posjetit će idući tjedan Vukovar, gdje će obići spomen-područje na Ovčari i Paulin Dvor, potvrđeno je Hini u utorak u uredu srbijanskog predsjednika.

Na Ovčari su snage JNA i paravojske postrojbe u studenom 1991. pobile više od 200 Hrvata, dok je u Paulinom Dvoru krajem 1991. ubijeno 19 Srba.

Tadićev posjet Hrvatskoj početkom studenog već je prije najavljivan iz njegova ureda, kao i ureda hrvatskog predsjednika *Ive Josipovića*, pri čemu je ostalo na tome da će detalji posjeta biti utvrđeni tijekom sljedećih dana. Beogradski mediji prije su prenijeli da će predsjednik Tadić tijekom boravka u Hrvatskoj razgovarati s predsjednikom Josipovićem i drugim hrvatskim dužnosnicima te s predstavnicima Srba u Hrvatskoj.

Dolasku Tadića u Hrvatsku prethodio je boravak Josipovića u službenom posjetu Beogradu

sredinom srpnja, kada je srbijanski predsjednik najavio mogućnost njegova posjeta Vukovaru. »Nitko me ne mora pozvati ni na jedno mjesto stradanja, sam ću doći, ali naravno da ću tada biti zajedno sa svojim prijateljem Ivom Josipovićem.

Odabrat ćemo pravi trenutak za to«, kazao je tom prilikom Tadić u zajedničkom obraćanju novinara.

Gradonačelnik Vukovara *Željko Sabo* izjavio je kako je posjet predsjednika Srbije Vukovaru vrlo bitan za taj grad, bez obzira na to kad će do njega doći.

»To bi bilo vrlo bitno za Vukovar jer bi ovaj grad na taj način zatvorio jedno poli-

tičko poglavlje, u smislu onoga što se događalo 1991. godine«, rekao je Sabo za Radio Slobodna Europa. »Boris Tadić je u Vukovar dobrodošao. Ja bih već danas bio sretan da popijem kavu s njim.«

Radio Slobodna Europa također ističe kako je gradonačelnik Vukovara *Željko Sabo* bio zatočenik u logorima u Nišu i Begejcima tijekom ratnih devedesetih.

Beogradske Novosti prenijele su vijest iz ureda predsjednika Borisa Tadića, da će hrvatska turneja trajati tri dana, u prvom tjednu studenoga. Do zaključenja ovog broja HR datum posjeta nije bio poznat.

Ovo će, inače, biti prvi Tadićev dolazak u službeni posjet Republici Hrvatskoj. Prije nekoliko mjeseci dvojica su se predsjednika neformalno, tj. bez kravata, susreli u Opatiji. Prije toga Tadić je odbio doći na inauguraciju Josipovića u Zagreb, jer su tamo bili pozvani i predstavnici Kosova.

u zagrljaj velikih stranaka, već da se osigura ravnomjeran tretman za sve sudionike u izbornim aktivnostima. Trenutačna polarizacija političke scene u Republici Srbiji nije dobra i nije u interesu građana Srbije. Budući zakoni glede svih propisa o raspodjeli novca iz javnih izvora Republike Srbije morali bi biti transparentni i zasnovani na demokratskim principima. Samo na taj način nova konstelacija snaga na političkoj sceni odgovarala bi stvarnoj situaciji. U protivnom, ponovno će na sceni biti pojedinci i stranke koji će na račun svih poreznih obveznika promovirati osobne i uskostranačke interese«, stoji u priopćenju DZH.

DSHV: Veliki koraci Srbije na putu u EU

Demokratski savez Hrvata u Vojvodini s radošću je primio vijest da je Vijeće ministara EU jednoglasno odlučilo Europskoj komisiji prosljediti srbijansku kandidaturu za članstvo u EU, stoji u priopćenju te stranke. Takav čin, dodaje se, svjedoči da su na putu prema EU učinjeni veliki koraci i napredak u reformama.

»Iskreno vjerujemo da će sljedećih nekoliko koraka koji su pred nama, a koje zasigurno neće biti lako ispuniti i koji zahtijevaju veliku odgovornost i ozbiljan rad, pokazati i dokazati da Srbija ima potencijale za ulazak u EU te da joj je ondje mjesto. Samo podupirući europske integracije, bit ćemo u mogućnosti promicati

i ostvariti vrijednosti slobode, mira, demokracije, vladavine prava, slobodnog i socijalnog tržišnog gospodarstva, ljudskih i manjinskih prava«, kaže se u priopćenju DSHV-a.

DSHV u pripremi za izbore 2011. i 2012.

U budućem radu DSHV će se još više fokusirati na probleme svojih članova i simpatizera u bazi, tj. u mjesnim organizacijama stranke, a sve u svrhu što boljih priprema za izbore na svim razinama vlasti tijekom 2011. i 2012. godine, zaključeno je na posljednjoj sjednici Vijeća DSHV-a. U priopćenju sa sjednice ovog najvišeg tijela upravljanja stranke između dviju skupština, održanoj u Subotici 22. listopada, kaže se kako su predsjednici mjesnih organizacija DSHV-a podnijeli izvješća o političkom djelovanju u svojim mjesnim organizacijama, te se raspravljalo o održavanju sjednica, skupova, suradnji sa srodnim političkim organizacijama i institucijama s hrvatskim predznakom, poboljšanju komunikacije mjesnih organizacija s uredima podružnica i Glavnim uredom u Subotici, kao i pripremama za predstojeće izbore.

Vijećnici stranke također su pozvani na središnju proslavu 20. obljetnice osnutka Podružnice DSHV-a Sombor, zakazanu za 5. studenoga u Hrvatskom domu »Vladimir Nazor« u Somboru.

ETNIČKA MIMIKRIJA – SKRIVANJE NACIONALNOG IDENTITETA

Linija manjeg otpora

Mimikrija (grč. mimeo-mai) predstavlja sposobnost nekih vrsta životinja i biljaka da se izgledom prilagode okolini radi zaštite od prirodnih neprijatelja. Mimikrija je sposobnost pojedinih organizama stalno ili povremeno prilagođavati svoj izgled sredini kako bi se smanjila ugroženost i povećale mogućnosti opstanka. U prenesenom se smislu riječ mimikrija koristi kao oznaka za ponašanje nekih osoba koje ima sličnu svrhu. Tada govorimo o društvenoj mimikriji. Postoji više vrsta i funkcija etničke mimikrije: mimikrija radi fizičkog samoodržanja, mimikrija radi zaštite od proganjanja, te mimikrija radi ostvarivanja prednosti.

Književnik *Czesław Miłosz* je 1953. godine u svojoj knjizi eseja »Zarobljeni um« pisao o ketmanu, kao stavu kojim se prikriva nepovjerenje prema onom koji predstavlja opasnost, pa se obraćanje njemu odvija prema pretpostavljenim njegovim očekivanjima kako bi se otklonila prijetela opasnost. Dakle, vidljive su sličnosti između ketmana i socijalne mimikrije, a o etničkoj mimikriji među ovdašnjim Hrvatima, kao mogućoj identitetskoj strategiji, razgovarali smo s predsjednicom Mjesne organizacije DSHV-a u Novom Sadu *Ankicom Jukić-Mandić*,

župnikom župe Svetog Križa u Somboru vlč. dr. *Marinkom Stantićem* i direktorom NIU »Hrvatska riječ« i ujedno predsjednikom HKD-a »Vladimir Nazor« iz Stanišića *Ivanom Karanom*.

NAKON OLOVNIH GODINA

»Mimikrije svakako ima, u većoj ili manjoj mjeri, ali nakon svih godina u kojima je bilo puno stradanja i kada nije bilo popularno eksponirati se kao pripadnik nacionalne manjine, možda možemo i razumjeti što i danas, kada su pokrenuti demokratski procesi, mnogi još uvijek ne vjeruju da je to vrijeme zaista iza nas«, kaže *Ankica Jukić-Mandić*, imajući u vidu opasnosti koje su vrebale u društvenom polju devedesetih godina.

»Posebice je to izraženo kod pripadnika naše zajednice koja je zbog karaktera sukoba na ovim prostorima možda i najviše pogođena, i možda joj se može i tolerirati pravo na izvjesnu razinu mimikrije. Svakako da to ne podržavam, niti opravdam, ali negdje to razumijem. Isuviše su dugo dominirali jednoumlje i nacionalizam, da bismo povjerovali kako nas nitko zbog iskazivanja nacionalne pripadnosti neće na ovaj ili onaj način prozvati, i da zbog toga neće-

mo stradati ili trpjeti nelagodu. Osobno mislim kako su ta vremena prošla i da i ovo društvo u cjelini nezaustavljivo ide u pravcu ostvarivanja europskih vrijednosti. Svi smo pozvani придонijeti tim procesima, a jedan od načina za to je i slobodno izražavanje pripadnosti bilo po etničkoj, vjerskoj ili nekoj drugoj osnovi. To će izravno dovesti do smanjivanja razine mimikrije, sve do konačnog nestajanja«, dodaje *Ankica Jukić-Mandić*.

Ona kaže kako su, primjerice, Hrvati u Petrovaradinu ponosni na svoj etnički identitet, ali i naglašava postojanje »deflacije« hrvatskog identiteta, zbog ne tako davnih političkih okolnosti.

»Zahvaljujući slavnoj prošlosti, Hrvati u Petrovaradinu su s pravom ponosni na svoj etnički identitet. Nažalost, i iz Petrovaradina, kao i iz mnogih mjesta u Srijemu, mnogi su morali otići, tako da bez obzira na povijesne prinose koje su Hrvati ostavili, danas i ovdje imamo 'deflaciju' hrvatskog identiteta. No, bez obzira na to, Petrovaradin se može pohvaliti kako u njemu djeluje udruga koja nosi ime slavnog bana Jelačića i koja svojim aktivnostima i manifestacijama koje provodi, smjelo i bez odstupanja promovira hrvatski identitet. Kada je u pitanju govor pripadnika naše

zajednice, mislim da je tu manje prisutna mimikrija, a više neznanje ili utjecaj sredine u kojoj živimo. Mislim, onaj tko je spreman očitovati se kao Hrvat, taj je spreman i služiti se hrvatskim jezikom. Drugo je pitanje koliko je on u tome sposoban. U tom je smislu na ovdašnjim hrvatskim institucijama zadaća podići to na višu razinu. Svakome tko bez zadržke iskazuje svoju etničku pripadnost treba omogućiti, pomoći da taj svoj identitet živi u punom smislu riječi.«

ZAVODLJIVA VEĆINA

Govoreći o etničkoj mimikriji vlč. dr. *Marinko Stantić* kaže kako smatra da je takav oblik mimikrije u vojvođanskim Hrvatima, nažalost, još uvijek prisutan u velikoj mjeri.

»Ovome su umnogome doprinijeli nemili događaji devedesetih godina prošloga stoljeća. Razlog nalazim i u tome da je veliki broj naših sunarodnjaka još uvijek nedovoljno sebi dobro objasnio što je, tko je i zašto je pripadnik baš te nacionalnosti. Veliki je broj naših ljudi niske naobrazbe, pa im to dodatno onemogućava razjasniti sebi ta pitanja. Takav se čovjek rado zavodi većinom te se, idući linijom manjega otpora, ne želi opterećivati niti previše od sebe

Ankica Jukić-Mandić: Svakome tko bez zadrške iskazuje svoju etničku pripadnost treba omogućiti, pomoći da taj svoj identitet živi u punom smislu riječi * Dr. Marinko Stantić: Promatrajući ugledne lokalne Hrvate na vlasti, obični građanin iste nacionalnosti ne dobiva željene kvalitete na koje bi bio ponosan. Dapače, njima se razočarava * Ivan Karan: Očigledno je kako još uvijek postoji nelagoda prigodom izjašnjavanja vlastite nacionalne pripadnosti, a smatram i da je veliki broj Hrvata izuzetno niske nacionalne samosvijesti

očekivati. Sredina u kojoj živi omogućava mu da ima prijatelje ili makar drage poznanike pripadnike srpske nacionalnosti, te ne želi s njima ulaziti u rasprave ili čak konflikte. Čovjeka po naravi privlači lijepo, dobro, kvalitetno, uspješno. Mnogi su i zaljubljenici u srpsku tzv. folk glazbu, a izjašnjavati se Hrvatima smatraju odbacivanjem nečega što vole. Promatrajući ugledne lokalne Hrvate na vlasti, obični građanin iste nacionalnosti ne dobiva željene kvalitete na koje bi bio ponosan. Dapače, njima se razočarava vidjevši njihove propuste. Slušajući ih osjeća dvoličnost, grabežljivost i lov na ugled. Time ne želi biti dio njih«, navodi vlč. dr. Marinko Stantić više razloga koji dovo-

tome da su srpski i hrvatski jezik isti takva osoba smatra točnim, pa se radije priklanja službenom jeziku države u kojoj živi, jer ga bolje poznaje. Kako vremena prolaze, u miješanim brakovima Hrvat postaje asimiliran, a time i umanjuje broj svojih sunarodnjaka na ovim prostorima«, smatra dr. Stantić.

UPITAN ANGAŽMAN

Ivan Karan naglašava kako je problem što je iznimno mali broj Hrvata uključen u aktivnosti hrvatskih manjinskih institucija i udruga.

»Svaka nacionalno manjinska zajednica odvojena od matice izložena je procesu asimilacije. Naša je zajednica, pokraj tog

u društveni život Srbije nakon 2000. godine ide prilično nesmetano, ali mislim kako smo mi kao manjinska zajednica u jednom većem problemu, a to je proces uključivanja Hrvata u naše hrvatske manjinske institucije i udruge. To je sada veći problem za našu manjinu, nego problem integracije u društveno-politički i kulturni život domicilne države. Prema podacima samo je 3 do 5 posto Hrvata na neki način involvirano u aktivnosti manjinske zajednice, što je izuzetno mali broj«, kaže Ivan Karan i navodi kako određeno opravdanje može postojati za Hrvate u središnjoj Srbiji i Beogradu, zato što je to staro pučanstvo.

»Po posljednjem popisu iz 2002. godine, više od 50 posto tog pučanstva je bilo staro preko 50 godina. Hrvati žive u skoro svim općinama u Srbiji, pa i to otežava organiziranje, da budu dio nekog kolektiviteta, no i u mjestima u kojima živi razmjerno veliki broj Hrvata postoje određeni problemi u tom angažiranju u udrugama s hrvatskim predznakom. Očigledno je kako još uvijek postoji nelagoda prigodom izjašnjavanja vlastite nacionalne pripadnosti, a smatram i da je veliki broj Hrvata izuzetno niske nacionalne samosvijesti. Jedna trećina ovdašnjih Hrvata smatra da im je materinji jezik srpski, što dovoljno govori kako jedna od bitnih odrednica nacije, a to je jezik, očigledno za neke nije pretjerano bitna«, kaže Karan.

On dodaje i kako je njegovanje tradicijske kulture veoma važno za očuvanje nacionalnog identiteta, ali da na pojedinim manifestacijama s hrvatskim predznakom neke stvari jednostavno budu oči.

»Posjećujem manifestacije tradicijske kulture i drago mi je da postoji toliko udruga koje se trude očuvati naše tradicijske

kulturne vrijednosti. Drago mi je i da se radi na podizanju razine tih manifestacija, međutim, na pojedinim manifestacijama neke stvari budu oči. Nije primjereno na manifestacijama s hrvatskim predznakom koristiti srpski jezik kao jezik kojim se vodi program. Također smeta i što pojedine hrvatske udruge izdaju knjige na srpskom jeziku, a neshvatljivo je da se na smotrama folklor nastupa i s plesovima većinskog naroda. Trebali bismo prezentirati naše plesove, zar ne? Proces asimilacije teče, a sami doprinosimo tome, jer se ponekad stidimo i plašimo kazati kako smo to što smo i da se bavimo očuvanjem našeg identiteta«, kaže Ivan Karan i podsjeća, kako je devedesetih godina iz Stanišića protjerano i izbjeglo preko 600 osoba.

»Oni koji su ostali bili su zaplašeni. U selu postoji i veliki broj mješovitih brakova u kojima se Hrvati vrlo brzo počnu izjašnjavati kao neopredijeljeni ili neizjašnjeni, ili čak kao Srbi. Jedan broj Hrvata svoju nacionalnu pripadnost ističe između četiri zida. Ne žele se eksponirati javno, zbog oportunizma, boje se za posao ili očekuju posao, ne žele se zamjeriti po tom pitanju nikom, jer se u selu loše gleda na one koji se očituju kao Hrvati. A to se naravno prenosi i na djecu. Jedan manji broj Hrvata je aktivan u našem društvu i mi pokušavamo na naša dešavanja koja organiziramo privući što veći broj Hrvata koji žive u Stanišiću, dakle zainteresirati ih našim programima, od književnih večeri, pa do likovne kolonije. Svaki put dođe i netko nov i to je znak da se polako nešto mijenja, ali okolina s nerazumijevanjem gleda na rad našeg društva u selu i sve što je hrvatsko proglašava se kao nešto negativno.«

Zvonko Sarić

Statistika

Prema popisu iz 2002. godine u Srbiji ima 70.602 Hrvata. U Beogradu ih je oko 10.000, u središnjoj Srbiji 4000, a najviše u Subotici – oko 16.000. U Somboru živi oko 8000 Hrvata, približno 6000 u Novom Sadu, 4000 u Apatinu, Srijemskoj Mitrovici, Šidu, Rumi, Indiji, Baču... Broj Hrvata se drastično smanjio u posljednjih pedeset godina – 1961. godine u Vojvodini su Hrvati (145.341) činili 7,8 posto stanovništva, dok se danas u Vojvodini 56.546 stanovnika izjašnjava Hrvatima, što je tek 2,8 posto stanovništva.

de do etničke mimikrije i ističe važnost njegovanja materinjeg jezika za očuvanje nacionalnog identiteta.

»Nedovoljno poznavanje književnog hrvatskog jezika jest problem za neke, jer kada bi se i pokušali izraziti hrvatskim jezikom, zbog neznanja bi bili ismijani. Stoga, ako se i osjeća Hrvatima, to neće javno izraziti. Znači, učenje materinjeg jezika je jako važno. Budući da je Crkva institucija koja neguje književni hrvatski jezik, a ujedno je i čuvar tradicije, osoba koja nije vjernik bit će odlučnija podići svoj glas protiv osvrješčivanja i čuvanja svoga identiteta. U slučaju mimikrije, nametanje svijesti o

procesa, bila izložena i procesu getoizacije devedesetih godina, a osim toga, jedno kraće razdoblje i procesu autogetoizacije, znači sama se zajednica zatvarala u određene okvire. Rekao bih kako je nakon 2000. godine hrvatska nacionalna manjinska zajednica u procesu aktivacije. Pokazatelj o osnivanju brojnih institucija i udruga nakon tog perioda govori prije svega o stanju u društvu, ali i o stanju u manjinskoj zajednici. Dakle, promijenjene su društvene okolnosti i zbog toga je stvoren toliki broj hrvatskih institucija i udruga, no u odnosu na ovdašnje tradicionalne manjinske zajednice ipak nedovoljno. Proces integracije Hrvata

U NOVOM SADU OTVORENI MEĐUNARODNI SAJMOVI INVESTICIJA I ENERGETIKE

Glavni je cilj privući strane ulagače

Investicijski potencijali Vojvodine i Srbije takvi su da je profit koji se ostvaruje ovdje, zbog porezne politike, financijske stabilnosti, kvalitete radne snage i spremnosti za rad, veći nego u zemljama u okruženju, izjavio pokrajinski premijer Bojan Pajić

Predsjednik Vlade AP Vojvodine dr. Bojan Pajić otvorio je u utorak u Novom Sadu 5. međunarodni sajam investicija Investexpo i 19. međunarodni sajam energije. Tom je prigodom ocijenio kako je potreba za ovakvim sajamovima veoma velika, što se može zaključiti i po tome da su ovogodišnji sajmovi povećani za 20 posto u odnosu na prošlogodišnje.

»Neophodno je promovirati investicijske potencijale naših gradova i općina«, rekao je Pajić. »U Vojvodinu je u proteklih deset godina stiglo oko 5,7 milijardi eura stranih investicija. Zaposleno je oko 68.000 ljudi u stranim kompanijama, ali stranim investitorima se mora predočavati i nadalje da su investicijski potencijali Vojvodine i Srbije takvi da je profit koji se ostvaruje ovdje, zbog porezne politike, financijske stabilnosti, zbog kvalitete radne snage i spremnosti za rad, veći nego u zemljama u okruženju. Zbog toga se kod nas i organiziraju ovakvi sajmovi. Ovaj sajam je karakterističan i po tome, što su ovdje prisutni ne samo općine i gradovi iz cijele Srbije, nego i općine i gradovi iz zemalja u okruženju. Ono što je novost, jest da su naši gradovi i općine kroz IPA projekte ostvarili čitav niz projekata s regijama i gradovima iz okolnih zemalja. Problem je što većina općina i gradova kod nas ne može osigurati sredstva za sudjelovanje u tim IPA pro-

jektima, a oni su nam neophodni za daljnji razvoj, kako bismo skupa sa susjedima svladavali svjetsku ekonomsku krizu. Zbog toga se moraju osigurati sredstva za sudjelovanje u takvim projektima. Vlada Vojvodine će preko Fonda za razvoj Vojvodine osigurati sredstva da svaka općina i grad u Vojvodini dobije priliku financirati svoje IPA projekte i u njima sudjelovati. Na ovom će sajmu stranim investitorima i potencijalnim partnerima biti predstavljeni i naši energetske potencijali: u području geotermalnih izvora, energije vjetra, kao i na polju hidroenergetike.« U okviru Međunarodnog sajma Investexpo, štandom »Europa u Vojvodini« predstavilo se i Pokrajinsko tajništvo za međuregionalnu suradnju, koji je otvorio potpredsjednik Vlade Republike Srbije i ministar za ekonomiju i regionalni razvoj Mladen Dinkić, a tom je prigodom govorio i pokrajinski taj-

nik za međunarodnu suradnju Tomislav Stantić.

Mlađan Dinkić je istaknuo kako je važno u ovom razdoblju, kada se osjećaju posljedice svjetske ekonomske krize, uraditi sve kako bi se privuklo što više investicija u Vojvodinu i Srbiju.

»Bez novih investicija nemoguće je popraviti vanjskotrgovinsku bilancu Srbije, a samim tim, nemoguće je imati ukupnu makroekonomsku stabilnost«, rekao je Dinkić. »Potrebno je podići razinu izvoza u odnosu na uvoz, čime se osigurava stabilnost dinara. Jedini način da se više izvozi je privući nove investitore, koji bi gradili tvornice, zaposlili ljude i koji bi dobar dio proizvoda izvozili. To je moguće ako lokalne samouprave stvore uvjete pogodne za investitore. Ako postoji dobra infrastruktura u Srbiji, ne samo prometna, već i telekomunikacijska, energetska – sve to čini put do uspjeha«, naglasio je Dinkić i dodao kako

su do sada neke lokalne samouprave prednjačile u privlačenju investicija. U Vojvodini, to su osim Novog Sada – Subotica, Zrenjanin, Vršac, Srijemska Mitrovica, Indija i Pećinci. Međutim, taj se popis tu i završava, a puno je gradova i općina u Vojvodini koje mogu i trebaju učiniti više, uz potporu pokrajinske i republičke vlade.

Dinkić je naglasio kako je Vlada Srbije spremna pomoći svaku lokalnu samoupravu koja ima dobre ideje i planove za privlačenje ulagača, jer postoji potreba pomoći ljudima koji tamo žive da ne odu nakon završetka školovanja u druga mjesta ili druge države.

»Pokrajinsko tajništvo za lokalnu samoupravu i međuopćinsku suradnju i Pokrajinsko tajništvo za međuregionalnu suradnju nastupaju zajedno na štadnu 'Europa u Vojvodini' s ciljem da se lokalne samouprave što više uključe u privlačenje stranih ulagača«, rekao je Tomislav Stantić. Zbog toga je tajništvo na čijem je on čelu ove godine stimuliralo 19 lokalnih samouprava da dođu na ovogodišnji sajam, tako da na sajmu sudjeluje ukupno 58 lokalnih samouprava. Ova dva tajništva zajedno će, do kraja godine, najveći dio novca osigurati za sufinanciranje projekata lokalnih samouprava.

Na ovogodišnjem sajmu sudjeluju i partneri iz: Republike Srpske, Hrvatske, Slovenije, Rumunjske i Mađarske.

Dužijanca na poštanskim markama

Motivi Dužijance, žetvenih svečanosti bunjevačkih Hrvata u Republici Srbiji, konačno će biti prikazani i na poštanskim markama, objavljeno je u Službenom glasniku Republike Srbije 22. listopada. Poštanske marke s motivima ove najveće manifestacije u hrvatskoj zajednici i gradu Subotici bit će objavljene iduće godine, usvojenim planom izdavanja prigodnih poštanskih maraka i vrijednosnica za 2011. godinu, i to u seriji Muzejski eksponati.

Do sada je, od završetka Drugog svjetskog rata, Subotica na poštanskim markama predstavljena u svega devet slučajeva: slika ikonostasa s crkve u Aleksandrovu (1970.), avionska snimka Ženskog štranda na Paliću (1979.), crtež Vesne Pauković »Mladenci« (1983.), vitraž Gradske kuće (1991.), 100 godina telefonske veze Subotica-Novog Sada-Zrenjanin (1992.), Ivan Sarić (1995.), bijela čaplja s Ludoša (2001.), životinje ZOO vrta (2001.) i bunjevačka narodna nošnja (2002.).

L.J. Vujković Lamić

»STOLJEĆA BAČA«: DOK JE U MANASTIRU BOĐANI NASTAJAO »STALNI POSTAV KIČA I BAHATOSTI«, NA FRANJEVAČKOM SAMOSTANU NIJE RAĐENO NIŠTA

Novac trošen na putovanja dužnosnika po Europi

Što se tiče trošenja sredstava iz projekta, bilo bi poželjno i transparentno da se podaci o dobivenim i utrošenim sredstvima napokon objave

Sa zakašnjenjem sam dobio list Hrvatska riječ od 24. rujna 2010. godine, gdje se u članku »U javnosti je bačena ružna sjena« oglasio uvrijeđeni i doživotni direktor Pokrajinskog zavoda za zaštitu spomenika kulture Zoran Vapa, žaleći se na fra Josipa Špehara iz Bača što je iz svoje romaničko-gotičko-barokne utvrde bacio »crnu magiju« na rad ustanove koja upravo priprema vrijednu obljetnicu. Direktor u bačkom samostanu, sveden zapravo na loše izvedene adaptacije dviju prostorija, omalovažava.

Pozivajući se na napor svoje institucije da multietničko i multikonfesionalno naslijeđe sačuva i obnovi, zaboravio je otvoriti nedavno objavljenu knjižurinu »Kulturno naslijeđe Vojvodine«, koju je Zavod objavio i za koju je direktor napisao predgovor. Tamo je među dvjestotinjak spomenika kulture u Vojvodini obrađeno

»čak« pet katoličkih. Vrijeme je da se uz službenu obljetnicu obilježi i ona od pet decenija kako nije urađena revizija zaštićenih spomenika kulture u Vojvodini, koja je veoma manjkava, ali rađena davno uz naporan i predivan učinak terenskog rada Olivera Milanović-Jović i fotografa Zavoda.

No, vratimo se naporima Zavoda u franjevačkom samostanu u Baču. Treba znati kako je paralelno s njihovim stručnjacima privatno radila i Zsuzsanna Papp-Korhecz, konzervatorica iz Gradskog muzeja u Subotici, i da je, i zahvaljujući njezinoj inicijativi, iz fondova Mađarske uspjela obnoviti više oltarnih pala nego svi stručnjaci Zavoda zajedno. Bilo bi divno kada bi netko u Zavodu znao kako negdje postoje, i to u očajnim uvjetima, i brojna djela za kojima čeznu muzeji Centralne Europe. Da spomenemo ovom prilikom samo bečke majstore i sliku Martina Altomonte, dvije Paula Trogera, šest Felixa

Ive Leichera, dvije Folfganga Koepa i jednu Kremsera Schmidta, te da ih napokon prebace u restauratorski odjel na spašavanje. Bio bi podulji popis djela čeških, hrvatskih, talijanskih i mađarskih umjetnika, zabačenih po sakristijama, na korovima ili u kapelama.

Što se tiče projekta »Stoljeća Bača«, o njegovoj »održivosti« pričat ćemo za nekoliko godina, ali nije lijepo napadati fra Špehara što nije inicirao taj projekt, kao što ga nije vidio niti iguman u manastiru Bođani, koji je dobio silan novac iz nekog pokrajinskog fonda da se uveze mramor iz Afrike i Grčke i obloži njime sve što se da obložiti, naravno uz stručni nadzor iz Zavoda, te je tako nastao »stalni postav kiča i bahatosti«. Za to vrijeme, na svu sreću, nije ništa rađeno u samostanu u Baču, jer bi bilo, strahujem, gadnih posljedica... Osobno ću zamoliti provincijala Franjevačkog reda u Zagrebu da se Bački samostan makne iz

projekta, gdje samo »flankira« nedefinirani rad i nerad.

Što se tiče trošenja sredstava iz projekta, bilo bi poželjno i transparentno da se podaci o dobivenim i utrošenim sredstvima napokon objave. Bilo bi zanimljivo da javnost sazna gdje ste »ušuškali« putovanja po Europi za desetak pokrajinskih i republičkih dužnosnika, umjesto da su putovali stručnjaci Zavoda, kojima bi to bilo potrebnije. Ako ste popis putnika negdje zagubili mogu Vam ga i ja dostaviti ili objaviti. Za njihove devizne dnevnicke i troškove mogli su se makar iskopati drenažni kanali oko samostana, da se ta dragocjena i zaštićena, od Vas, građevina sačuva od vlage i pada. Ili ste mogli afrički mramor u Bođanima sprovesti do ekonomskih zgrada. To što radite u tom projektu oko franjevačkog samostana u Baču bilo bi duhovito da nije tužno i neumjesno.

Dušan Škorić,
povjesničar umjetnosti

SUBOTICA-TRANS obavještava cijenjene putnike da na međunarodnoj autobusnoj liniji, Subotica – Zagreb, važe cijene prijevoza s nizom pogodnosti:

- djeca do 6 godina voze se besplatno
- djeca od 6 do 12 godina imaju popust 50% (cijena povratne karte iznosi 1.225 din.)
- studenti uz prikaz studentske legitimacije (koja se dobiva na autobusnoj stanici) uživaju popust od 20% (povratna karta je 3.332 din., a u jednom smjeru 1.960 din.)

POPUSTI VAŽE ISKLJUČIVO ZA IZRAVNU LINIJU OD SUBOTICE DO ZAGREBA U OBA SMJERA I VAŽE 30 DANA.

VAŠ SUBOTICA-TRANS

Tel.: 024/555-566

STJEPAN BARTOŠ, KNJIŽEVNIK IZ NOVOG SADA

*Kod nas umjetnik mora biti i menadžer, dok na Zapadu to netko drugi radi za njih * Treba činiti sve da ono što se ostvari u kulturi vojvođanskih Hrvata ostane zapisano, te nekako inkorporira u cjelokupnu hrvatsku kulturu * Mnogi tekstovi čekaju da im se vratim, uključujući i romane, ali roman se piše i po nekoliko godina i zahtijeva osobitu posvećenost*

Kultura je jedino što ostaje nakon nas

Razgovarao: Davor Bašić Palković

Suvremeno književno stvaralaštvo Hrvata u Vojvodini odlikuje relativno mali broj autora, stoga »slučaj« *Stjepana Bartoša* iz Novoga Sada – imajući na umu i onu čuvenu činjenicu »subotocentričnosti« – predstavlja zanimljivu pojavu na našoj nacionalnomanjinskoj sceni. Rođen je 1960. godine u Srijemskoj Mitrovici. Po struci je diplomirani ekonomist, radio je u više banaka, a trenutačno je uposlen kao kao savjetnik za ekonomsko-financijska pitanja Pokrajinskog ombudsmana.

U njegovom književnom stvaralaštvu najzastupljenije su drame. Objavio je ukupno 21 dramski tekst i to u knjigama »Drame« iz 2006., antologijama hrvatskih autora »Teška vremena« i »Mali diplomat«, književnom časopisu »Klasje naših ravni«, te u knjizi »Igra opasnih pojedinosti«, koja je nedavno objavljena u izdanju NIU »Hrvatska riječ«. Uz to, autor je i knjige kratkih priča »Upoznavanje« objavljene 2007. također u nakladi naše kuće.

U intervjuu za naš tjednik Stjepan Bartoš govori o svojem književnom stvaralaštvu, te iznosi svoje viđenje o stanju u književnosti vojvođanskih Hrvata, kao i o položaju Hrvata u Novom Sadu. **HR: Kako biste čitateljima predstavili svoju najnoviju knjigu »Igre opasnih pojedinosti«? Kojim se temama bavite u tamo zastupljenim komadima i zašto?**

Nemojte imati predrasuda prema čitanju dramskih tekstova. Kao i kod proze, može ih biti i zanimljivih, ali i posve nečitljivih. U ovoj knjizi nećete umrijeti od dosade. Uglavnom su u pitanju komedije, osim drame »Game over« koja je puna didaskalija, i mogu se brzo i lako pročitati.

Teme su raznolike, godina ma se same nameću. Kazališna predstava je sama po sebi igra, ali u svakom od osam dramskih tekstova u ovoj knjizi likovi igraju neku svoju igru. Dakle, igra u igri.

U prvoj drami »Na putu za Saint-Tropez« je pokušaj manipulacije radi bijega s dna društvene ljestvice, među ljudima

koji obitavaju na smetlištu, ali im samo mjesto obitavanja formira svijest koja im to ne dopušta. U drugoj, nazvanoj »Kraj čitanja«, sudionici komuniciraju sa svijetom mrtvih i pripremaju se i za svoj odlazak tamo. Dvojba je samo što sa sobom ponijeti gore. U sljedećoj je u središtu pozornosti jedna kućanica i njezina borba s TV-om.

U drami »Game over« razmatra se pitanje droge i uzora kod mladih, na specifičan način. »Priljave igre« su igre dvoje ljudi protiv samoće na pustom otoku. »Opasni detalji« i »Kako se održao Staljin« prividno se bave političkim temama, ali su to uvijek odnosi ljudi prema istini, odnosno odnosi poslušnika u izvršavanju neprihvatljivih zadataka. I na koncu, »Kamen sreće« je komedija o autoritativnom vladaru koji je vazda u potrazi za zabavom i glumcima koji postaju sredstvo u toj igri.

HR: Koji su književnici i dramski pisci presudno utjecali na vaše stvaralaštvo i izričaj? Čehov sa svojim kratkim pričama i dramama postiže esenciju

emocije, gotovo možemo osjetiti dodir s dušom drugog čovjeka. Uvijek se vraćam tim pričama. Njegove se drame čine boljim za čitanje nego za izvođenje i mnogi majstori teatra su se opekli na njima. Ali, majstori se dokazuju na teškoćama, zar ne? *Dostojevski*, pak, ima ono samopreispitivanje stanja i tame ljudske duše i donosi ono, po meni najveće u umjetničkom dijelu – katarzu. Kod Andrića volim biserni jezik, jezik vječnih, svemernih mudrosti, mit koji nikne iz tih priča i pričanja.

Sva trojica, majstori stila, nesretni ljudi, pisali su vlastitom krvlju i to se vidi. Samo vlastitom krvlju se pišu djela najvećih vrijednosti. Oni su mi formirali ne književni sud, već sud o životu.

I na kraju, ili na početku, *Shakespeare*. Toliko odudara od svega do tada, ali i od tada i ne može se ničim objasniti. Teško da će značaj njegovog djela itko nadmašiti.

HR: Ima li naznaka/pregovora da bi neka od vaših drama mogla doživjeti scen-

sko uprizorenje? Prilikom početka izgradnje nove zgrade Narodnog kazališta u Subotici pričalo se i o (re)osnutku Drame na hrvatskom jeziku. Također, HKUPD »Stanislav Preprek« iz Novog Sada ima dramsku sekciju...

Tekst nije dovoljan. U nas je redateljsko kazalište. Mogu oni raditi i bez kompletnog teksta. Dovoljan može biti predložak. Kazališta će se uvijek pravdati kako nemaju vremena ni novca. Znam da bi većina mojih dramskih tekstova mogla biti dobar predložak za zanimljive predstave s većim brojem izvođenja. Ali, to nije dovoljno. Kazališta dobivaju novac za postavljanje novih predstava, život od zarade s blagajne nije najbitniji. U svakom slučaju, kod nas umjetnik mora biti i menadžer. Na Zapadu to netko drugi radi za njih, ali ovdje će zbog siromaštva još uvijek dugo biti tako.

HKUPD »Stanislav Preprek« iz Novog Sada je bio u višegodišnjem nastojanju postaviti djelo »Atentatori« na scenu. Jedno sam vrijeme tamo odlazio. Imali su i kadrovskih, organizacijskih i financijskih problema i mislio sam da od toga neće biti ništa. Lijepa vijest je da su se uzdigli iznad svih teškoća.

Netko je govorio kako se prava posvećenost može postići jedino ako iza toga ne stoji želja za zaradom, jer se tada daje sve od sebe bez kalkulacija. Postavljanje nekog dramskog teksta na scenu je posebna mudrost i vještina. Morate imati na raspolaganju odgovarajuću glumački ansambl. Zato su dugo u svijetu bili najizvođeniji komorni komadi jer su najmanje zahtjevni u tom pogledu. Tekst može biti nenadmašan, ali ako nemate uvjete, ništa od toga. Veći broj likova, veći zahtjevi produkcije iziskuju velika materijalna ulaganja. No, to ne znači da svi troškovi koji se prikazuju nisu predimenzionirani. Nekada ne treba uložiti velik novac, već samo treba imati dobru volju. Uglavnom, sva institucionalna kazališta postavljaju provjerene autore, poznate, ili iz inozemstva, što se i od tamo i financira kao dio kulturne politike tih država. Uglavnom, sve se svodi

na odnos moći. Tko ima pristup financiranju ima i priliku za uprizoravanje. Stoga, bolje bi bilo da se i prije završetka izgradnje zgrade teatra u Subotici krene u kakvu-takvu produkciju, da se uspostavi tradicija hrvatske drame. Uvjeti nikada neće biti idealni.

HR: Kako vidite aktualno stanje u književnosti vojvodanskih Hrvata – što je bila tema razgovora upriličenog u okviru ovogodišnjih »Dana Balinta Vujkova«?

Ljudi općenito sve manje čitaju i imaju koncentraciju za to. Zašto bi drukčije bilo i sa sve manje brojnom populacijom vojvodanskih Hrvata? Manje ljudi, manje i književnika i čitatelja,

nije dobra i vodi nestanku. Možda bi nekako trebalo uključivati i književnike iz Hrvatske? Inkorporirati tako i umjetnost Hrvata iz Vojvodine u hrvatsku kulturu.

HR: Imate li kontakte s drugim hrvatskim književnicima u Vojvodini? Može li se govoriti o sceni kada je u pitanju hrvatska književnost u pokrajini?

Nemam. Osobno ne poznajem nikoga, čak ni među književnicima općenito. Svaki moj pokušaj da izađem iz čahure završio se katastrofalno. Mislim da književnost i jest za introvertne ljude. Pisanje traži samoću, stalni razgovor sa sobom i preispitivanje. Mukotrpan višegodišnji

Svi su zaokupljeni svojim problemima

HR: Kako ocjenjujete položaj Hrvata u Novom Sadu, gdje prema popisu iz 2002. godine ima oko 6000 pripadnika ove nacionalne zajednice? Kako, po vašem mišljenju, uključiti veći broj tamošnjih Hrvata u aktivnosti zajednice?

Što je grad veći, sve ste usamljeniji. U suvremenom svijetu, u nastojanju da sačuvaju integritet svoje ličnosti od stalnih nastojanja da im se nešto naturi, ljudi se otuđuju i zatvaraju u četiri zida.

Ne možemo reći da se u Srbiji ne izvode dramska djela hrvatskih pisaca. Postavljani su klasici »Dundo Maroje«, »Gospoda Glembajevi«, te suvremeni tekstovi *Tene Štivičić, Filipa Šovagovića, Ivane Sajko...* Je li to najbolje i najvrednije, to je već neka druga priča. Ne vidim, osim pojačanog napora hrvatskih udruga u Novom Sadu, da se išta bitno može mijenjati. Svi su zaokupljeni svojim osobnim egzistencijalnim problemima, te se to odražava i na položaj nacionalnih zajednica i odnos većinskog i manjinskih nacionalnih zajednica. I na to pitanje kako uključiti veći broj ljudi mora se uvijek gledati kroz prizmu egzistencijalnih problema.

a i mladež će biti sve manje zainteresirana za postojeće vrste umjetnosti. Nove umjetnosti i mediji nadiru i prije svega se obušavaju na književnost.

Uz ovo, nitko se ne može profesionalno baviti gotovo nijednom vrstom umjetnosti već mora imati druge prihode za život. Dakle, treba vam vremena za sve to i uz to još proći i tešku muku borbe za mjesto pod suncem u vrednovanju umjetnosti. To sve smanjuje broj ljudi koji se time mogu baviti. No, ne znači da će profesionalizam sam po sebi donijeti kvalitetu.

U svakom slučaju, getoizacija kulture Hrvata u Vojvodini

trud i strpljenje. Ali, marketinški pristup zahtijeva stalni kontakt s čitateljima i medijima. Bez toga ne možete nikoga uvjeriti da je nešto dobro. Zato mislim da se ne može govoriti o sceni ni u Srbiji niti u Hrvatskoj. Prije je to neka vrsta tržišta.

HR: Kako ocjenjujete stanje u kulturi vojvodanskih Hrvata?

Malo o tome znam i ne mogu govoriti. Najbolji, ako ne i jedini pomak u informiranju o takvim stvarima može mi dati program RTV-a, ali tamo možemo gledati izgleda samo glazbu.

Po mom mišljenju, treba činiti sve da nešto što se ostvari u kulturi i opstane, da ništa ne

bude, kako se kaže, zapisano u pijesku, već u stijeni, koliko god Hrvata ostalo, te da se stvoreno nekako inkorporira u cjelokupnu hrvatsku kulturu. Povijest je priča koja je opstala.

HR: Smatrate li da književnost, umjetnost općenito, može u današnje vrijeme imati snažnijeg utjecaja na društvo, mijenjati ga?

Iskustvo mi govori kako čak niti većina intelektualaca nije u stanju percipirati umjetničko djelo. To vrlo obeshrabruje. Što god netko stvorio sve je manje tih što će shvatiti i povjerovati u to.

Najteže je kod književnosti. Za percepciju i kvalitetno vrednovanje treba uložiti puno vremena i napora. Ali opet, usprkos svemu, nešto od toga i ostane i nadživi ono efemerno. Kultura je jedino što ostaje nakon nas. Više mi se čini kako je selekcija negativna. Najprizemnije stvari imaju najveći odjek i šire svoj utjecaj. Najlakše ih je konzumirati. Gledano tako, umjetnost može mijenjati društvo, ali nagore.

HR: Pišete li nešto novo?

Književnost traži puno vremena i za pisanje i za čitanje. Dakle, puno vremena i strpljenja i da se na tom dugom putovanju ne klone duhom. Mogu zahvaliti uredniku *Milovanu Mikoviću* koji me potiče da ne odustajem. Sve ostalo je satkano da bi me obeshrabrilo.

Uglavnom se zadržavam na pričama. Što se tiče drama, nakon 21 objavljenog dramskog teksta znam kako moram krenuti nekim novim putom, nekonvencionalnim, kako se ne bih ponavljao. Baš zbog problema s realizacijom dramskih tekstova sve me navodi da se usmjerim na prozu. Dramska djela imaju još jedan problem: kazališni čin je efemeran, komad se postavi i živi sada. Moguće je da tekst za neko vrijeme, ma bio i savršen, prestane biti aktualan i stoga bezvrijedan za budućnost. Tko nema snagu tekst brzo postaviti na scenu mora se baviti neprolaznim temama.

Mnogi tekstovi čekaju da im se vratim, uključujući i romane, ali roman se piše i po nekoliko i godina i zahtijeva osobitu koncentraciju i posvećenost.

ŽIVJETI IZVAN GRADA: TAVANKUT

REALIZACIJU SERIJE REPORTAŽA
POD ZAJEDNIČKIM NAZIVOM
»ŽIVJETI IZVAN GRADA«
SUFINANCIRAO JE GRAD SUBOTICA.

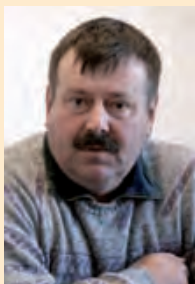
Putovi i vodovod – prioritet

Tekst: Dražen Prčić

Fotografije: Nada Sudarević

IVAN KOLAR, PREDSEDNIK SKUPŠTINE MZ TAVANKUT

Već dugo nije bilo većih investicija

Selo Tavankut, 15-ak kilometara jugozapadno od Subotice u smjeru Sombora, sastoji se od dvaju naselja širašenih na 66 četvornih kilometara: Donjeg Tavankuta u kojem se nalazi i najveći dio ukupne populacije od nešto preko 4000 stanovnika, te Gornjeg Tavankuta koji se nalazi 4 km dalje i čini ga nekoliko tzv. krajeva (Lebović kraj, Vermeš kraj, Vuković kraj, Skenderov kraj i dr.). Ova se naseobina prvi put pod ovim nazivom spominje još davne 1439. godine, a svoj pomalo egzotični naziv, nepoznatog podrijetla, nikad nije mijenjala.

»U posljednjih godinu dana, otkad sam preuzeo dužnost predsjednika MZ, golim okom gledano Tavankut se nije puno promijenio, ali je puno toga učinjeno i planiramo učiniti još dosta toga novcem koji nam je odobren«, kaže predsjednik Skupštine MZ Tavankut *Ivan Kolar*. »Odobren nam je projekt za promjenu krovova na Domu

kulture (9 milijuna dinara) i staroj ljekarni (3,3 milijuna), sredstva za uređenje atarskih putova (280.000 dinara), a nastojat ćemo i dalje stalno sudjelovati na svim natječajima kako bismo poboljšali kvalitetu života u našem selu.«

Većinu stanovništva u Tavankutu čine osobe srednje životne dobi s osjetnim jačanjem tendencije prema starijoj dobi, no ohrabruje podatak da u OŠ »Matija Gubec« nastavu pohađa 360 djece i da se razvija pomladak koji bi trebao nastaviti vođenje kućanstava, kojih prema posljednjem popisu ima blizu 1500.

»Dobra strana života ovdje ogleda se u razvijenim granama poljoprivrede (voćarstvo, ratarstvo, povrtlarstvo i nešto malo stočarstva), ali je s druge strane loše to što se često plodovi mukotrpog rada ne mogu naplatiti. Osnovni i uvijek akutni problemi infrastrukturnog razvoja ogledaju se u pitanju uređivanja putova, bez kojih nema dobre povezanosti, a sljedeće bi godine trebali početi i prvi radovi na izgradnji vodovoda. Općenito gledano sve osnovne životne namirnice i potrepštine, kao i sve potrebno za obavljanje poljoprivrednih djelatnosti, mogu se kupiti u selu, pa se događa da pojedini mještani, unatoč blizini, vrlo rijetko odlaze do Subotice. Opet, mladi zbog školovanja i svojih potreba svakodnevno putuju u grad. Mjesna zajednica Tavankut, što je moguće više, nastoji izaći u susret svojim mještanima i rješavati probleme životne svakidašnjice, pa je trenutačno najviše pritužbi po pitanju pada napona u električnoj mreži, nastalih zbog otvaranja nekoliko hladnjača na predjelu Gornjeg Tavankuta, pa dolazi do brojnih kvarova na kućanskim aparatima i nemogućnosti istovremenog korištenja više od jednog u pojedinim domovima. Problem predstavlja i slabija ulična rasvjeta u pojedinim dijelovima sela, pa bi izgradnja jedne dodatne trafo stanice umnogome pomogla saniranju nastalih okolnosti. Osnovna zdravstvena zaštita odvija se kroz rad dvoje liječnika opće prakse, dječji liječnik ordinira samo četvrtkom, trenutačno imamo i stomatologa, a lijekovi se mogu nabaviti u ljekarni, koja se uz banku i poštu nalazi u središtu Tavankuta. Imamo i obećanje za vozilo hitne pomoći, nemamo ga već više od 15 godina, ali je pitanje hoćemo li ga dobiti do kraja ove godine. Ipak, povrh svega navedenoga, zajednička želja svih mještana usmjerena je prema kvalitetnijem rješavanju seoske infrastrukture, ponajprije asfaltiranja ulica i cesta, izgradnje budućeg vodovoda i kanalizacije«, objašnjava Ivan Kolar.

»Planiramo u bliskoj budućnosti povezati Gornji Tavankut s Mišićevom, i to asfaltnom cestom u dužini od 4 km, kojom bi se dobilo uklanjanje kamionskog prometa iz središta naselja. To nam je obećano, a za investitora ćemo tek vidjeti. Također, sve je življa ideja da se selu vrati status općine, koji je Tavankut imao u šezdesetim godinama prošloga stoljeća, pa bi u buduću sastav nove općine mogli pokraj Donjeg i Gornjeg Tavankuta, ući i Ljutovo, te Mala Bosna koja je i tada pripadala nekadašnjoj općini. Dobivanje statusa prigradske općine značilo bi i pravo na puno više sredstava od državnih struktura, jer već dugo nismo imali nikakvih većih investicija i kapitalnih ulaganja, nego smo sve veće infrastrukturne zahvate rješavali putem samodoprinosu ili ulaganjem mjesnih privatnih poduzetnika.«

Blizi se blagdan Svih svetih, pa će i ove godine svoje rodno selo posjetiti i mnogi Tavankučani koje je životni put odveo izvan njegovih atara.

»Tavankučana ima od Australije do Kanade, mnogo ih danas živi u Zagrebu i drugim dijelovima Hrvatske, ali su uvijek sretni kada dođu doma«, kaže Kolar.

Anketa: Zašto volim Tavankut

Marko Crnković: Tu sam rođen, odrastao, tu sam se i oženio, konačno tu su svi koje volim i poznajem i meni je u selu lijepo. Najviše volim jesen, jer onda imam priliku i najviše zaraditi, s obzirom da živim od poljoprivrede i stočarstva. Nisam zadovoljan kvalitetom vode, kao ni kvalitetom prilaznih putova do njiva na kojima radim i smatram to primarnim problemima u budućnosti razvoja Tavankuta. Imam tri kćeri, dvije idu u hrvatski odjel Gimnazije, a mlađa je još u osnovnoj školi. Hoće li neka od njih ostati u selu, vidjet ćemo.

Ana Pejić: Živim od rođenja u Gornjem Tavankutu, na našoj djedovini i volim ovaj kraj, ali ne volim što nemamo ni pošte, ni telefonske govornice, samo školu i tri male prodavaonice. Za sve drugo moram ići do Donjeg Tavankuta, biciklom ili automobilom, a niti autobusa baš nema prečesto, no i pokraj svega ne bih drugdje živjela. Bavim se povrtlarstvom kao osnovnom životnom djelatnošću, pa bi bilo lijepo kada bi se malo poradilo i na putovima na kojima svakodnevno idemo do naših njiva.

Branka Milojević-Vidaković: Bavim se fotografskim zanatom u svojoj radnji u središtu mjesta i bilježim sva važnija društvena i privatna događanja u našem selu. Volim Tavankut, u kojemu živim od rođenja, zbog nekog posebnog mira koji u njemu osjećam, ali često odlazim i do Subotice, pa ne osjećam neku preveliku razliku na relaciji selo-grad. Voljela bih kada bi u ponudi bilo malo više kulturno-zabavnog života. Nekada smo imali i kino, te više ordiniranja dječjeg liječnika kojega sada imamo samo četvrtkom, zbog čega u izvanrednim situacijama moramo češće tražiti liječničku pomoć u gradu.

TOME VOJNIĆ MIJATOV, POLJOPRIVREDNIK

Cijene naših proizvoda niske, a kamate visoke

»Iako nisam rođeni Tavankučanin, kao što su to moja supruga i veći dio naše sedmero djece, živim ovdje već više od dvadeset godina, zavolio sam Tavankut i više ga ne bih mijenjao ni za jedno drugo mjesto. Bavim se u najvećoj mjeri ratarstvom, radim svoju zemlju i jedan dio tuđe u arendi, ali usporedo imam još krava i tovnih svinja, pa posla uvijek ima. Nažalost, nestabilne cijene na današnjem tržištu, skup repromaterijal i visoke kamate na kredite, uz također krajnje nestabilnu prodaju, problemi su naše poljoprivredne svakidašnjice s kojima se već godinama borimo. Uz sve ovo, dosta veliki problem predstavlja neuređenost naših atarskih putova kojima dolazimo do naših njiva, pa je cijeli proces rada često dodatno otežan. Otežavajuću okolnost ove godine predstavlja i kašnjenje gotovo svih jesenskih radova zbog velike vlage koja je potpuno zaustavila berbu kukuruza i sjetvu novih kultura, koja je inače još uvijek neizvjesna zbog korigiranja planova za sljedeću godinu. Najvjerojatnije ćemo sve navedene poslove biti primorani radi-

ti tek u studenome«, pojašnjava aktualnu poljoprivrednu problematiku poljoprivrednik *Tome Vojnić Mijatov*.

Život u višečlanoj obitelji zahtijeva puno rada i odricanja, a kako to izgleda u obitelji Vojnić Mijatov?

»Novca nikad dosta, ali uvijek volim naglasiti kako nemam previše djece, nego ponekad premalo novca. Imam četiri sina i tri kćeri, najstarija kći je završila fakultet dok ostali imaju srednju školsku naobrazbu, a najmlađi su još u klupama i svi imaju mogućnost odabira hoće li ostati na selu ili otići negdje drugdje. Kako zasad stvari stoje, dvoje od njih planiraju ostanak u Tavankutu.«

Jedan dio svog života Tome Vojnić Mijatov je živio i u Subotici, ali ipak je u konačnici presudila želja za životom u selu.

»Živjeli smo u gradu, ali sam se ipak vodio svojom životnom školom i iskustvom zbog kojih sam se u konačnici odlučio za život u seoskoj sredini. I nikada nisam požalio zbog toga. Upravo zbog toga bih želio da se malo više unaprijedi infrastruktura u našem naselju, ne bi li više mladih počelo razmišljati na sličan način i odlučivalo se ostati na selu. Bude li u budućnosti nešto više učinjeno po tom pitanju i bude li više povoljnijih kredita za poticanje razvoja ruralnih sredina, zasigurno bi se i povećavao broj žitelja našeg Tavankuta.«

STIPAN POKORNIĆ, PROIZVOĐAČ MLJEKA

Stočarska proizvodnja nije rentabilna

»Moja ljubav prema stočarstvu i držanju crnih krava potječe još iz najranijeg djetinjstva, holstein krave sam počeo držati još kada sam završio školu«, započinje priču *Stipan Pokornić*. »Danas imam 43 grla i bavim se proizvodnjom mlijeka koje isporučujem subotičkoj 'Mlekari'. Zbog izuzetno skupe stočne hrane današnja proizvodnja mlijeka nije baš pretjerano velika, primjerice u najboljim godinama jedna krava je znala donositi i do 7800 litara mlijeka, dok je u posljednje dvije godine taj prosjek spao na svega 5000 litara mlijeka godišnje.«

Držanje krava i proizvodnja mlijeka zahtijevaju cjelodnevni angažman tijekom svih dana u godini, jer krave se moraju musti svakog jutra i večeri.

»Na poslovima oko krava radimo supruga i ja, jer naša tri sina su okupirana fakultetom, srednjom školom i osnovnom školom, pa imaju dobar 'izgovor' da ne prilaze često staji. Uz stočarstvo, obrađujem i dosta zemlje, što svoje što u arendi, ali ipak uspijevam sve postići. Volim kazati kako nije važno kada čovjek ustane ujutru, već koliko tijekom dana uradi. Neki naš ustaljeni radni dan započinje u šest izjutra, a završava oko devet sati navečer, ali tako smo navikli i ne žalimo se.

Jedina moja pritužba odnosi se na nesigurnost u poslu. Primjerice, ušao sam u veliki kredit kako bih napravio suvremeno muzilište, s jednom cijenom mlijeka i paritetom eura, a danas je sve to otišlo gore, na našu štetu. Opet, moram kazati kako nam državni poticaji u ratarstvu ipak znače i bili su isplaćeni na vrijeme, dok su ti poticaji u stočarstvu kasnili, samim tim sve poremetili i na koncu nisu niti dovoljni.«

Na pitanje kako će se pridruživanje Srbije Europskoj Uniji i potencijalnim ulaskom na ovo

golemo tržište odraziti na budućnost proizvodnje mlijeka na ovim našim prostorima, Stipan Pokornić odgovara:

»Zasigurno će doći do znatno veće kontrole kvalitete mlijeka, morat ćemo se još više modernizirati kako bismo mogli poštovati sve zahtijevane standarde. Osnovni problem je što su u Europi poticaji drugačiji, e sad ako i mi dobijemo iste poticaje onda neće biti nikakvih problema. Oni tamo dobivaju 300 eura po kravi, a mi nemamo ni upola manje, također država sudjeluje u 50 postotnom iznosu subveniranja nabave mehanizacije, dok sam ja ovdje bio primoran sve samostalno isfinancirati. Nažalost, danas da bi bio dobar seljak moraš imati mnogo svoga i biti sposoban podnijeti brojna ulaganja. Konkretno, u ovom trenutku niti jedna stočarska proizvodnja nije rentabilna, jer cijena hrane nadmašuje cijenu gotovog proizvoda.«

EMA BULJOVČIĆ, PROIZVOĐAČICA LUBENICA

Ne žalimo se, naviknuti smo raditi

Nekoliko žena u Tavankutu se, »rame uz rame« sa svojim muževima, posve ravnopravno bavi cjelokupnom organizacijom poljoprivrednih poslova, a jedna od njih jamačno je i *Ema Buljovčić*.

»Bavim se poljoprivrednom proizvodnjom u zajedničkom gazdinstvu sa svojim suprugom i mater sam dvoje djece, a život u selu je nešto najljepše za mene i nikada ga ne bih mijenjala za život u gradu«, priča Ema Buljovčić. »Osim ratarstvom i dijelom stočarstvom, bavimo se već 20 godina i jednom za Tavankut neobičnom djelatnošću – proizvodnjom lubenica koje uzgajamo na jednoj od naših njiva. Nije u pitanju velika površina, uzgajamo ih za potrebe tržišta koje je pretežito ovdje u Tavankutu i zadovoljni smo njihovim plasmanom. Riječ je o američkim i nizozemskim hibridima, lubenicama od 10-20 kg koje i najbolje prolaze u ovim krajevima, a prodajemo ih, osim u Tavankutu, na tržnici u Bajmoku te na stočnoj tržnici u Subotici, a jedan čovjek ih za nas prodaje u Maloj Bosni. Ovogodišnja sezona je loše počela jer nam je prvi rod u potpunosti propao zbog učestalih kiša u prvim mjesecima ljeta, pa smo sve morali iznova saditi. Ali tako je bilo i drugima, pa se sezona produljila. Ipak, i pokraj svega lubenice su ukusne i dobre, jer naš pijesak odgovara ovoj povrtlarskoj kulturi, ali za dobar rod treba kvalitetno sjeme i dosta stajskog gnojiva. Postoji mogućnost povećanja proizvodnje i širenja tržišta prema trgovačkim centrima, ali oni inzistiraju na lubenicama manje težine i gabarita. S druge strane, sve se više otvaraju mogućnosti izvoza, a najveći interesenti i potencijalni kupci dolaze iz Slovačke.«

Pokraj već spomenute proizvodnje i prodaje lubenica, obitelj Buljovčić se bavi i ratarstvom te tovom junadi.

»Junad nabavljamo gdje stignemo i potom ih tovimo klasičnim načinom u našoj staji, hraneći ih hranom koju sami proizvodimo. Sve je teže nabaviti kvalitetnu telad jer nema dovoljno krava, samim tim i njihova cijena na tržištu varira. Ali, ne žalimo se, navikli smo raditi i oslanjati se na naše potencijale«, dodaje Ema Buljovčić.

Pokraj brojnih obveza na polju, staji ili za tržiškom tezgom, Ema Buljovčić nikad nije zapostavila obveze prema obitelji, a na pitanje kako sve to uspijeva postići, skromno odgovara:

»S obzirom kako živimo u zajedničkom kućanstvu sa svekrom i svekrvom, a imam i neoženjenog djevera, uvijek uspijevam sve uskladiti i organizirati na vrijeme. Ispomažemo se, što predstavlja veliku pomoć, osobito u vrijeme kada ima puno posla na njivi i u staji, a mora se ići i na tržnicu prodavati lubenice. Od malena sam zavoljela poljoprivredne poslove odlazeći na njivu skupa s ocem, a moram priznati kako me je sav taj posao uvijek više zanimao od klasičnog ženskog angažmana u kuhinji pokraj matere. Od malena sam naučila voziti traktor, raditi sve poslove na njivi ili u staji, pa mi to danas ne predstavlja nikakav problem. Nedavno mi se u Subotici pred tržnicom probušila guma na kamionu, krenula sam sama skidati kotač, ali mi je u pomoć priskočilo nekoliko muškaraca čudeći se kako to uopće pokušavam sama popraviti.«

Nekadašnja studentica Poljoprivrednog fakulteta u Novom Sadu prisjetila se i svojih studentskih dana

»S jedne strane, danas mi je žao što nisam ustrajala i nakon završene poljoprivredne škole u Somboru dovršila i studij u Novom Sadu, ali gledajući svoje nekadašnje kolegice, današnje svršene inženjere, kako su nepriznati na svom poslu, zadovoljna sam svojim životnim izborom i poslu u kojemu sam sama svoj gazda i rukovodim svim svojim vremenom. Kako moj sin navještava ostanak u selu i preuzimanje obiteljskog posjeda i poslova na njemu, drago mi je što je i on, poput mene, prepoznao ljepotu ovoga poziva i života na selu«, kaže Ema Buljovčić.

Potrebna je reforma, a ne samo smanjivanje prava

U Subotici je oko 30 posto socijalno ugroženih građana i došli smo u situaciju da su i te male mirovine spas za pojedine obitelji, jer nerijetko umirovljenici izdržavaju svoju djecu i unučad koja ne dobivaju plaće ili nisu uposlena, kaže predsjednik subotičkog Samostalnog sindikata Milan Popović

U povodu izmjena Zakona o mirovinskom i invalidskom osiguranju pet sindikalnih organizacija u Srbiji organiziralo je masovni prosvjed u Novom Sadu prošle subote, jer je za njih bilo neprihvatljivo predloženo rješenje, koje je Vlada usvojila bez konzultacija s Ekonomsko-socijalnim vijećem. Neočekivano je tijekom ovog prosvjeda stiglo priopćenje iz Vlade da je prijedlog zakona povučen iz skupštinske procedure, te su najavljeni razgovori sa sindikatima.

»Ovakvom izmjenom Zakona o mirovinskom i invalidskom osiguranju umanjuju se prava uposlenika, produžava se radni staž, a obračunski koeficijent je tako napravljen da će se kroz dvije-tri godine, umjesto 60 posto u odnosu na prosječne plaće, mirovine umanjiti na oko 40 posto. Osim toga među našim zahtjevima upućenim Vladi su i potpisivanje granskih kolektivnih ugovora, viši standard, dostojenstveni rad i plaće, veća uposlenost, odgovorna i socijalna država«, kaže predsjednik subotičkog Samostalnog sindikata Milan Popović.

On dodaje kako je sindikatima jasno da je Međunarodni monetarni fond (MMF) tražio smanjenje izdataka za mirovine iz proračuna, ali i kako bi Vladi moralo biti jasno da umirovljenici s malim mirovinama već i sada teško preživljavaju.

»U Subotici je oko 30 posto socijalno ugroženih građana i mi smo došli u situaciju da su i te male mirovine spas za pojedine obitelji, jer nerijetko umirovljenici izdržavaju svoju djecu i unučad koja ne dobivaju plaće ili nisu uposleni«, kaže Popović.

Milan Popović

TRI MIROVINSKA STUPA

Izmjene Zakona o mirovinama ipak će morati biti usvojene i upućene u Skupštinu Srbije prije odlaska misije MMF iz Beograda, do 2. studenoga, a neslužbeno se početkom tjedna moglo čuti kako će u povodu zahtjeva sindikata Vlada tražiti od MMF-a da se u zakon unese odredba prema kojoj prosječna mirovina ne može pasti ispod 55 posto prosječne plaće.

Popović ističe i kako su u predloženim izmjenama zakona

veoma rigorozni uvjeti za stjecanje invalidske mirovine.

»Radnici će morati imati stopostotnu invalidnost da bi mogli početi u invalidsku mirovinu. Mislim da su to rigorozni uvjeti, jer mi i sada imamo situaciju da mnogi ljudi s 55-56 godina s velikim postotkom invalidnosti ne mogu u mirovinu i postaju socijalni slučajevi. Ako čovjek pri tomu ima stan i pola jutra zemlje ne može dobiti niti socijalnu pomoć i doveden je do toga da postane psihijatrijski bolesan. Mi ćemo imati sve više psihijatrijski bolesnih ljudi, jer kad čovjek iz jednog solidnog stanja propadne i postane prosjak, to je veliki udar na psihi, i mi možda postajemo jedno patološko društvo«, kaže Popović.

On dodaje kako je sindikat dao amandmane na prijedlog zakona, te kako je i sam bio uključen u radnu skupinu koja je trebala sudjelovati u njegovoj izradi.

»Shvatio sam kako je trebalo napraviti reformu mirovin-

skog sustava, a ne samo smanjivanje prava. Očekivao sam da ćemo na temelju podataka raditi na izradi jednog sustava koji će biti po europskim standardima, a koji ćemo kad-tad morati napraviti. Međutim, tih sastanaka nikad više nije bilo. Ovaj prijedlog nije usklađen s europskim modelom, jer Europa poznaje tri stupa mirovinskog osiguranja: prvi koji svi plaćaju i svi ostvaruju jednaku mirovinu, drugi koji je također obvezni i plaća se ovisno o visini plaće i iz toga se ostvaruje razlika u visini mirovine, i treći stup koji je dragovoljno mirovinsko osiguranje gdje svatko plaća onoliko koliko hoće. I mi ćemo morati to napraviti, i možda je sada to trebalo. Trebalo je vratiti novac koji je svojedobno izvučen iz mirovinskog fonda i uložen u elektroprivredu, NIS, i gdje sve ne, vratiti toplice koje su izgrađene iz mirovinskog fonda, a ne privatizirati ih, i tako napraviti fond koji će stvarno funkcionirati i biti samostalan«, smatra Popović.

OGROMAN DEFICIT

Mirovinski fond odavno nema dovoljno novca za isplatu mirovina, jer je odnos **uposlenika i mirovljenika u velikoj** neravnoteži: da bi sustav funkcionirao trebalo bi imati četiri zaposlenika na jednog umirovljenika, a kod nas se statistički iz doprinosa jednog i pol zaposlenika isplaćuje jedna mirovina. Stoga se iz proračuna svake godine dotira oko 40 posto potrebnog novca.

Stalni predstavnik MMF-a u Srbiji *Bogdan Lisovolik* u razgovoru za Danas kaže kako je trenutačno deficit mirovinskog fonda skoro šest posto BDP-a Srbije i jedan je od najvećih koje je on ikada vidio na cijelom svijetu: »To je ogroman iznos novca, skoro 200 milijardi dinara, koji je potrebno dodatno uplatiti u mirovinski fond iz vaših doprinosa i **općih poreza kako bi se podržao mirovinski sustav**. To je problem i njega možemo riješiti tako što ćemo povećati doprinose, koji su i ovako prilično visoki. Ako povećate doprinose, destimulirate rad, jer ljudi ne vole davati doprinose, osobito ako oni neće dobiti te mirovine, **tako da je veoma važno imati sveobuhvatnu reformu mirovinskog sustava**, koja unapređuje manju potrošnju i to uraditi na transparentan način.«

S. Mamužić

Računi za grijanje ponovno na dnevnom redu

Prema tarifnom sustavu naplate računa za toplotnu energiju, koji je u primjeni od početka ove godine, fiksni dio računa u pojedinim slučajevima prelazi čak i 50 posto od ukupno obračunate cijene, rekla je vijećnica Saveza vojvođanskih Mađara u gradskoj skupštini *Mária Kern-Sólya*. Zbog toga će ova stranka podržati peticiju 160 građana i predložiti Skupštini grada da ponovno razmatra odluku kojom je reguliran način naplate. Ona je na konferenciji za novinare rekla kako potrošači nisu tretirani na jedinstven način, te da se fiksnim dijelom računa prikrivaju čak i povećanja cijena, što je poseban problem građanima koji pokušavaju štedjeti energiju, jer je taj dio vezan uz stambenu površinu. SVM će predložiti da od 1. prosinca fiksni dio bude smanjen, te da iznosi najviše 10 posto od ukupno obračunate cijene na godišnjoj razini, te da se iz odluke izbriše stavak prema kojemu je korisnik koji se isključio iz sustava ipak dužan platiti fiksni dio do kraja godine.

SVM također smatra kako je nedavno usvojena odluka o uređenju fasada u središtu grada u sukobu sa zakonskim propisom, stoga je ova stranka uputila Ustavnom sudu inicijativu da preispita njezinu zakonitost. Predsjednik Gradske organizacije SVM-a *Jenő Maglai* rekao je kako je gradska odluka u sukobu sa Zakonom o kulturnim dobrima koja predviđa da vlasnici moraju nadoknaditi sredstva ukoliko se investira iz proračuna u obnovu zgrada koje su u privatnom vlasništvu. Maglai kaže kako je protuzakonito investirati proračunska sredstva i tako povećavati vrijednost nekretnina privatnih vlasnika, a koji poslije nemaju obvezu to refundirati u proračun grada. SVM će također predložiti da se na dnevni red sjednice Skupštine grada (koja je zakazana za četvrtak, 28. listopada) ponovno stavi točka o osnivanju Mjesne zajednice Mišićevo. Maglai je rekao kako je ova točka nepravredno skinuta s prošle sjednice Skupštine grada, budući da je većina građana svojim potpisima podržala inicijativu za osnivanjem MZ Mišićevo. Maglai je iznio kako je na donaciju Metroa Predškolskoj ustanovi Naša radost od 8000 eura »pala jedna tamna sjena«, jer je iz Gradske kuće stigao ukaz 'Našoj radosti'

Povećanje starosne granice

Prema procjeni Organizacije Ujedinjenih naroda (OUN) prosječan životni vijek stanovnika u svijetu bit će 74 godine, a udio ljudi starijih od 60 godina će se povećati s 11 na 22 posto. U usporedbi s početkom 21. stoljeća broj starih ljudi će se za 40 godina udvostručiti.

U nastojanju da se izbore s deficitom proračuna članice EU, osim niza mjera, pribjegavaju i **povećanju starosne granice za odlazak u mirovinu**. U Njemačkoj je još krajem 2006. usvojena reforma koja predviđa postupno produžavanje starosne granice sa 65 na 67 godina od 2012. do 2019. godine. Nizozemska planira do 2025. povećati mirovinsku granicu također za dvije godine – na 65, a Španjolska sa 65 na 67 godina. Austrija planira od 2024. do 2033. godine povećati starosnu granicu za žene i izjednačiti je s muškarcima (za sada žene odlaze u mirovinu sa 60, a muškarci sa 65 godina), a izjednačavanje planira provesti i Velika Britanija do 2020. godine. Francuzi za sada odlaze u mirovinu s navršenih 60 godina, što je među najnižim granicama u Europi, a nastojanje francuske vlade da poveća starosnu granicu izazvalo je velike sindikalne prosvjede i štrajkove u zemlji.

U Srbiji se starosna granica za ostvarivanje prava na mirovinu od 2008. godine povećavala, sa 63 za muškarce, odnosno 58 za žene, tako da će od 2011. godine muškarci ostvarivati pravo na mirovinu sa 65 godina i najmanje 15 godina radnog staža, a žene sa 60 godina i najmanje 15 godina radnog staža.

da se najveći dio tih sredstava mora utrošiti na adaptaciju pročelja zgrade Mjesne zajednice Veliki Radanovac, »što, mislim, ni u kom smislu nije u prioritetu potreba predškolske ustanove«, ocijenio je Maglai. On je također nazvao nedopustivim to što je na zahtjev da mu se dostavi troškovnik utrošenih sredstava za izgradnju Platoa dr. Zoran Đinđić, vijećnik *Zoltán Devavári* dobio odgovor predsjednika Skupštine grada kako nije u posjedu tih dokumenata.

S. M.

Prijaviti štetu na njivama oko Y kraka

Gradska uprava Subotica obavještava vlasnike nekretnina na trasi autoceste prema graničnom prijelazu Kelebija, takozvanom Y kraku, kojima su izvođači radova ulaskom u posjed pričinili poljsku štetu i do sada je nisu prijavili, da to učine u Službi za imovinsko-pravne poslove pri Gradskoj upravi. Šteta se može prijaviti svakim radnim danom 8 do 14 sati, i to dok se posjedi ne uzoru, kako bi sudski vještak mogao odrediti visinu štete.

Izložba nakita u gerontološkom klubu

Umirovljenice okupljene u Kreativnoj radionici Gerontološkog kluba »Centar II«, smještenog u Ulici Žarka Zrenjanina u Subotici, mjesecima su izrađivale nakit i prikazale ga na izložbi otvorenoj 26. listopada u ovom klubu. Kreativna radionica jedan je od najpopularnijih programa Gerontološkog kluba »Centar II« u okviru koje se umirovljenice bave različitim oblicima stvaralaštva, kao što je slikanje na svili, oblikovanje svijeća i izrada drugih dekorativnih predmeta za kućanstvo i poklone.

Izložbu nakita otvorili su povjesničar umjetnosti *Bela Duranci* i direktor Gerontološkog centra *Nenad Ivanišević*. Govoreći o izradi i simboličkim nakita kroz povijest čovječanstva, Bela Duranci je naglasio kako su u ovom klubu predstavljena djela »zajednice za oplemenjivanje i ukrašavanje svakidašnjice«.

K. K.

U SUBOTIČKOM DOMU UMIROVLJENIKA SRIJEDOM POSLIJE PODNE PJESMOM STVARAJU DOBRO RASPOLOŽENJE

Druženje uz glazbu i uspomene

Omiljeni šlageri, romanse, starogradske pjesme i melodije, koje su se nekada slušale s gramofonskih ploča, godinama u Domu umirovljenika okupljaju skupinu zaljubljenika u glazbu i čine da se osjećaju zdravijim i jačim

Tмурно kišno poslije podne, vlažne i prazne ulice, užurbani prolaznici lica sakrivenih kišobranama i jedan topli prostor: knjižnica u Domu umirovljenika. Obasjana. Nečim toplim, prisnim i dobrim. Melodija i glasovi razlijevaju se i hodnikom. U tijeku je jedan od najomiljenijih programa među stanarima Doma umirovljenika, a pridružuju im se i umirovljenici iz okolice. Atmosfera topla, vesela i bliska. Svi su došli doživjeti nešto lijepo. Lako se zapjeva, puno je osmijeha, a ako se i dogodi koja suza, sve to pripada emocijama koje preplavljuju glazbeno popodne.

»Ne bismo željeli naš pro-

Zlatinka Race-Jeremić

gram pretenciozno nazvati muzikoterapijom, jer je to znanstveno područje koje se izučava i na Medicinskom fakultetu, a mi nismo specijalizirani za provođenje takve stručne terapije, ali ovaj program nazvan 'Druženje uz glazbu', pokazalo se proteklih godina, ispunjava svoju svrhu i cilj, a to je da stvar dobro raspoloženje, pokreće emocije, čini da se ljudi smješteni u domu dobro i toplo osjećaju i da se druže. Program je pokazao mnogo dobrih efekata i od prošle godine proširili smo ga i na ostala dva doma u okviru Gerontološkog centra«, kaže organizatorica kulturno-zabav-

nih aktivnosti u Domu umirovljenika Zlatinka Race-Jeremić.

TEŠKA JE TIŠINA...

Opuštena atmosfera i pozitivna energija prvi je osjećaj koji obuhvaća sudionike, pa i posjetitelje koji se ovdje zateknu. Bez obzira na godine života. Kao preporuka za (pre)zauzete u najproduktivnijoj dobi: zastanite, dopustite pjesmi da vas obuzme i ponese od problema i briga. Trenuci za oporavljanje živaca. U ostvarenju što zanimljivijeg programa godinama pomaže Irena Kovačev, nastavnica glazbene kulture u školama »Ivan Goran Kovačić« i »Žarko Zrenjanin«, i suradnica Gerontološkog centra za program »Druženje uz glazbu«.

Radi s djecom, a trenuci koje provodi s najstarijima u pjesmi, šali, pa i dobrom štivu, posebno su joj ugodni i trudi se pripremiti što raznovrsniji program, podsjetiti na pjesme iz njihove mladosti, ali im lijepe trenutke prirediti i skladbama iz drugih krajeva svijeta. Ovoga puta

Irena Kovačev

društvo je uveseljavala citatima iz »Ženskih razgovora« Dušana Radovića.

Postoje pjesme koje svi rado pjevaju. U rukama su otisnuti stihovi kao podsjetnik i zato

se od prve do posljednje riječi uglas zapjeva »Ko te ima taj te nema«, »U životu sve se mijenja«, i druge popularne melodije. »Teška je tišina kada je čovjek sam«, reći će Irena Kovačev o

što je primjerice ručni rad, okupacijski aspekt je dominantan kod nas, a to je da se nečim zabaviš, zaokupiš svoje misli nečim pozitivnim, a suportivni moment u svim tim aktivno-

suštini dobrobiti programa koji poziva stanare doma da popodne umjesto u svojim sobama provedu u društvu drugih, okruženi glazbom, zapjevaju ako vole, ili šute i slušaju ako im je tako milije. Ali svi zapjevaju... Glazba sve pokreće.

Ovdje se stiže i u invalidskim kolicima, uz pomoć poštapalica i šetalica, ali se s radošću stiže.

TERAPIJA DOBRIM EMOCIJAMA

»Različite sadržaje koristimo u terapijske svrhe«, kaže Zlatinka Race-Jeremić. »Naše terapijske svrhe su funkcionalna, okupacijska i suportivna. Svaki od tih sadržaja ima svoju ulogu, ako i ništa drugo a ono da se izađe iz svoje sobe, prošee, razgiba se ... Neki od sadržaja imaju više funkcionalnog u sebi, kao

stima je podrška koja se daje i dobiva da se lakše ozdravi, da se lakše podnose tegobe vezane uz starost i narušeno zdravlje, da se dobro osjećaju okruženi dobrim emocijama, a glazba najlakše dopire do svakog čovjeka, i uz glazbu možemo postići mnoge od ovih nabrojanih ciljeva.«

Na stolovima kava, čaj, kolači ... Kompletan ugođaj za ugodno druženje uz glazbu. »Želja je, a i cilj, program tako koncipirati da ljude rastereti, da ne izazove napor niti osjećaj obveze«, kaže Irena Kovačev. »Druženje uz glazbu je način relaksacije, opuštanje, ali i mogućnost da se aktivno sudjeluje. Ljudi jako vole dolaziti, godi im, to je vrijeme kada kroz pjesmu proživljavaju emocije i to jako dobro utječe na kompletno raspoloženje.«

Katarina Korponaić

OTVORENA VRATA SINAGOG

Ljepota jedinstvena u svijetu

Subotičani su sinagogu izgradili u tadašnjem modernom arhitektonskom stilu mađarske secesije, po čemu je ona jedina iznimka

Civilna udruga Adveniat regnum tuum (Da dođe Kraljevstvo Tvoje) i ove je godine organizirala obilazak subotičke sinagoge podsjećajući na rujan 1902. godine, kada je izgradnja hrama bila završena.

Predsjednik udruge László Negyela kaže kako je prošle godine veliki broj Subotičana bio zainteresiran i došao vidjeti kako izgleda unutrašnjost sinagoge, u kojoj je fazi adaptacija, te je udruga odlučila i ove godine otvoriti vrata ove na svijetu jedinstvene zgrade.

»Nerijetko na rabinskom fakultetu, gdje sam student, od kolega čujem kako se u drugim gradovima na sinagogama pojavljuju grafiti, česti su problemi s antisemitizmom, i uvijek me začuđeno gledaju kada im kažem kako Subotičani vole svoju sinagogu, zanima ih u kakvom je stanju zgrada, a strancima je s ponosom pokazuju«, kaže László Negyela te dodaje, kako udruga čiji je predsjednik okuplja kršćane tradicionalnih crkava.

TREĆA PO VELIČINI U SVIJETU

U vrijeme kada je bila izgrađena, subotička sinagoga bila je druga po veličini na svijetu, danas je treća, a jedinstvena je po svom arhitektonskom stilu. Židovima je u Subotici bilo dopušteno naseljavati se od 1775. godine, prije toga mogli su doći u grad u danima kad je tržnica, ali se nisu mogli nastaniti. Predsjednik Židovske općine Subotica Tomislav Halbror kaže kako su Židovi mogli kupovati kuće u za to određenoj židovskoj ulici, koja se nalazila oko današnje Frankopanske, gdje su sagradili i svoj prvi hram. Tada je Subotica imala oko 20.000 stanovnika, od čega su nekoliko stotina činili Židovi.

»Oko 1900. godine grad broji skoro 100.000 stanovnika, a židovska zajednica oko 2000, i to ekonomski već vrlo jakih, i počeli su skupljati novac za izgradnju velike sinagoge. Projekt su kupili od Marcela Komora i Jakaba Dezsea, dvojice arhitekta židovskog podrijetla, jer je trebalo da zgrada ocrtava duh vjere, a teško bi kršćanin ili musliman imao toliko razumijevanje vjere da bi mogao sagraditi židovski hram«, kaže Tomislav Halbror te dodaje,

se u jednom dvorištu, dakle ne na liniji ulice, zato što još tada u vrlo liberalnoj Austro-Ugarskoj, vrlo tolerantnoj prema vjerama i nacijama, Židovima ipak nije bilo dopušteno graditi hram u liniji ulice, kako ne bi užasavala pogled katolika. Ali, moglo se graditi navise te je sagrađena visoka sinagoga i na nju je stavljena šesterokraka zvijezda, koja je bila tada najviša točka u gradu. Zato su 1912. gradski oci na Gradsku kuću stavili križ, što

je znatna oštećenja, polomljeni su vitraži, neki su ukrasni elementi pali i nikad nisu bili vraćeni. Veliko oštećenje pojavilo se 1970. godine, kada sam se strašno borio da sinagogu darujemo gradu, jer je bilo očigledno da će se srušiti, a židovska zajednica nije mogla platiti majstore kako bi otklonili probleme krova. Ima na toj zgradi građevinskih pogrešaka koje su nastale na uštrb sigurnosti i u korist ljepote – odvođenje kišnice riješeno je

kako su se u to vrijeme sinagoge gradile u maurskom stilu koji je preuzet iz Španjolske 12. stoljeća kada je cvjetala židovska kultura.

»Ali, Subotičani se nisu odlučili za maurski stil već za tadašnji moderan arhitektonski stil mađarske secesije. Po tomu je ova sinagoga jedina iznimka i jedinstvena na svijetu. Bila je druga po veličini na svijetu, ali i nije bio običaj graditi velike sinagoge. Izgrađena je za godinu dana, od 1901. do 1902., a nalazi

je vrlo neuobičajeno jer to nije hram, ali stavili su ga kako bi bio viši od Davidove zvijezde.«

REKONSTRUKCIJA KASNI ZBOG KORUPCIJE

Posvećenje sinagoge bilo je povod za opće gradsko veselje, okupilo se tisuće građana, predstavnici države, vojske, svećenici drugih vjera, a orkestar vatrogasaca svirao je židovske molitve.

»Velika oluja 1926. izazvala

kroz tavan, a budući da nije bilo dobrog održavanja, istrulile su grede koje su držale krov.«

Židovska općina je 1978. predala sinagogu u vlasništvo gradu pod uvjetom da se uradi rekonstrukcija zgrade. Tomislav Halbror kaže kako je trebala biti odavno završena s obzirom na to koliko je do sada novca potrošeno, no previše je korupcije, nestručnosti, a inozemni donatori nisu uvjereni da bi njihov novac bio adekvatno uloženo.

S. Mamužić

SUBOTICA KOJA NESTAJE

Kuća Károlya Reitera – Braće Radić 6

Piše: dr. Viktorija Aladžić

Ulica Braće Radić jedna je od izuzetno značajnih ulica u gradu, bar kada govorimo o povijesti urbanističkog razvoja grada. Zanimljivo je kako je danas skoro cijela ova ulica, nekadašnji Petrovaradinski put, pod prethodnom zaštitom, a njen početak od Trga slobode do Ulice Maksima Gorkog nalazi se u zaštićenoj zoni gradske jezgre.

Ipak, i pokraj ovih nastojanja da se ulica sačuva kao vrijedan ambijent, urbanistički prostor vrlo visoke kvalitete i uvjeta za život, kao i prostor vrijedne arhitektonske baštine, Planom detaljne regulacije centra grada Subotice – Zona 1, dopušteno je rušenje nekoliko zanimljivih kuća u njoj, među kojima je kuća u Ulici Braće Radić 6.

KARAKTERISTIČNI PROZORI I BAROKNO KROVIŠTE

Prema katastarskom premjeru grada iz 1838. godine¹, vlasnica kuće na ovoj katastarskoj čestici², bila je udovica *Rebeka Kopunov*. Trg slobode nije tada imao današnji oblik. Današnji Trg slobode formiran je tek izgradnjom današnje zgrade Gradske knjižnice 1895. godine i rušenjem više prizemlja koje su se nalazile na prostoru trga, produžavajući Petrovaradinski put sve do mjesta gde se danas nalazi skulptura cara Jovana Nenada. Današnja Ulica Braće Radić bila je reprezentativna još 1838. godine, bar u svom početnom dijelu. U njoj je već tada bilo izgrađeno nekoliko građanskih kuća L osnove. Takvih je kuća u gradu 1838. godine bilo svega oko 180³. Među njima je bila i kuća udovice Rebeke

Zidovi ove kuće datiraju još iz vremena prije 1838. godine i predstavljaju jedan od rijetkih primjera očuvanih još iz vremena subotičke barokne arhitekture. Pravilnom restauracijom mogle bi se sačuvati sve njene vrijedne karakteristike

Kopunov, odnosno lijevi dio današnje kuće pod brojem 6 u odnosu na kapiju.

Od Rebeke Kopunov kuću kupuje 1844. godine *Máte Lénárd*. Kuća je ostala ista sve do 1883. godine, kada je njen tadašnji vlasnik *Károly Reiter* podnio molbu da sobu s desne strane kolskog ulaza pretvori u dućan, a s lijeve strane kolskog ulaza da dozida skladište. Projekt dogradnje uradio je *Vilmos Hárteľ*⁴, a na osnovi crteža postojećeg dijela kuće vidi se kako je to bila masivna, solidna barokna kuća, s karakterističnim prozorima s po dva krila, jednim iznad drugog podijeljenim na četiri jednaka polja. Kuća je imala visoko barokno krovšte i *Vilmos Hárteľ* 1883. godine ništa nije mijenjao u njenom vanjskom izgledu. Nije imala nikakvu fasadnu dekoraciju.

Károly Reiter je bio veletrgovac začinicima, a njegov se posao izgleda veoma uspješno razvijao jer je nešto kasnije, iste godine, predao molbu da u dvorištu, iza prethodno izgrađenog skladišta podigne veće skladište

također prema projektu *Vilmosa Hártele*⁵.

Pet godina kasnije *Reiter* se odlučio za nove dogradnje i adaptaciju kuće, za što je projekt radio *Titus Mačković*. Prvo je urađen projekt preuređenja predsjelja u zatvoreni trijem u dvorišnom dijelu kuće 1888. godine⁶. Potom je iste godine *Reiter* predao molbu da obavi manje adaptacije kuće i preuređenje fasade⁷. Prema *Mačkovićevom* projektu prodavaonica se više nije nalazila s desne strane ulaza, već je skladište s lijeve strane pretvoreno u prodavaonicu, a kuća s desne strane suhog ulaza imala je ponovno dvije sobe orijentirane prema ulici, kao i prije 1883. godine. Fasadu je *Titus Mačković* projektirao u stilu neorenesanse, s trokutastim timpanonima iznad prozora i pilastrima oko otvora. Nije poznato, međutim, je li stvarna fasada na kući adaptirana prema ovom projektu.

GAZDAČKA KUĆA

Novu adaptaciju fasade *Károly Reiter* htio je napraviti prema projektu *Mátyása Salge* iz 1909. godine⁸, no iz nekih razloga ovaj projekt nije izveden, ali je kuća sigurno tih godina dobila novu fasadu sa secesijskom dekoracijom umjesto jednostavne barokne fasade bez ukrasa, jer ova dekoracija na kući i danas postoji. Ne znamo tko je bio autor izvedenog projekta budući da on nije ni pronađen u Historijskom arhivu Subotice. Izvjesno je samo da je ovo bila jedna »gazdačka kuća«, te da su u pojedinim razdobljima dijelovi kuće bili davani u zakup. Znamo to po tome što su zakupci u nekoliko navrata predali molbe da na kući izvrše manje prepravke. Godine 1892. *Ana Matijević* je predala molbu za popravak na izlogu.⁹ *Lerinc Vujković Cvijin* je 1902. godine tražio dozvolu za povezivanje kanalizacije kuće s glavnim uličnim kanalom.¹⁰ Sve vrijeme je kuća ipak bila u vlasništvu *Károlya Reitera*, jer se on kao vlasnik pojavljuje u *Maluševeju* adresaru iz 1906. godine¹¹, gdje je naveden i broj telefona njegove veleprodaje: 64. Osim njega, u gradu je bio još samo jedan veletrgovac začinicima – *Geza Klein*.

Zidovi ove kuće datiraju još iz vremena prije 1838. godine i predstavljaju jedan od rijetkih primjera očuvanih još iz vremena subotičke barokne arhitekture. Pravilnom restauracijom mogle bi se sačuvati sve vrijedne karakteristike ove kuće. Planirana izgradnja višekatnih objekata i podzemne garaže na ovom mjestu potpuno je neprimjerena za status koji ova ulica i središte grada imaju u području zaštite.

¹ HAS, F:272, Katastarski premer grada iz 1838. godine.

² Kuća je bila na parceli br. 44 u prvom krugu, 1838. godine.

³ Aladžić, V., Nastanak i razvoj najamnih kuća u Subotici tokom XIX i početkom XX veka, Subotica, 2001, str. 45 (Magistarski rad u rukopisu, Arhitektonski fakultet u Beogradu)

⁵ HAS, Signatura projekta poznata autorici.

⁶ HAS, Signatura projekta poznata autorici.

⁷ HAS, Signatura projekta poznata autorici.

⁸ HAS, F:2, ép. eng. I kór 19/1909.

⁹ HAS, F:2, ép. eng. I kór 8/1892.

¹⁰ HAS, F:2, ép. eng. I kór 12/1902.

¹¹ Malusev, S. (1906): Szabadka Sz. Kir. Város czim-és lakjegyzéke, Szabadka: Kladek és Hamburger, str. 125, 139.

Povezivanje dobrih susjeda

Investicija vrijedna 1,7 milijuna eura trebala bi biti završena u roku od 16 mjeseci

Planiranje i izgradnja ceste Baja-Sombor projekt je dvaju gradova, a ukupna vrijednost radova iznosi 1.703.837 eura. Mađarska strana u ovom projektu sudjeluje s iznosom od 1.383.234 eura, a grad Sombor s 320.603 eura. Gradonačelnik Sombora *Nemanja Delić* je na nedavnoj prezentaciji projekta u Somboru izjavio kako je cilj ovakvih projekata, osim izgradnje infrastrukture, i povezivanje sa susjedima.

»Nama nedostaje prometna infrastruktura koja bi Sombor povezivala s drugim regijama, jer Sombor kao grad bogate kulture i tradicije ima što pokazati. Zbog toga očekujemo uspješno provođenje ovog projekta koji bi trebao pridonijeti razvoju ne samo Sombora, već i cijele regije«, smatra *Nemanja Delić*.

Koordinatorica Instituta za razvoj nacionalne infrastrukture Mađarske *Mira Ibrajter* kaže kako se projekt financira iz predpristupnog fonda IPA koji je namijenjen projektima država koje nisu u EU.

»Cilj IPA programa jest pružanje pomoći zemljama koje žele ući u EU i to pri usklađivanju nacionalnog zakonodavstva, podršci tranziciji i jačanju insti-

tucija, jačanju regionalne i prekogranične suradnje i jačanju regionalnog razvoja i ljudskih resursa«, ističe *Mira Ibrajter*.

Načelnica Odjela za komunalne poslove grada Sombora *Paula Vukašinović* navela je na prošlotjednoj prezentaciji što će se sve poduzeti – od izrade projektno-tehničke dokumentacije

Bošnjaka, partnerstvo dviju susjednih država, a za njegovo realiziranje bit će potrebno 16 mjeseci. Zahvalio je svima koji su pomogli u izgradnji projekta čiji je osnovni moto »Dobri susjedi zajedno ostvaruju (bolju) budućnost«.

Nakon prezentacije, u razgovoru koji je uslijedio s predstav-

da je 10 općina koje povezuje ova cesta pokrenulo inicijativu da se u tom dijelu prostorni plan Srbije izmijeni. U razgovoru s mađarskim partnerima rečeno je kako bi se realiziranjem ovog cestovnog pravca putovanje iz zemalja Zapadne Europe prema jugu skratilo za oko 100 kilometara.

S prezentacije projekta

do izrade tenderske dokumentacije. Postojeća će se cesta proširiti na 7,70 metara, a pripremljeno je i idejno rješenje obilaznice oko Bezdana, Koluta i Bačkog Brega.

Najveća vrijednost ovog projekta je, po riječima predsjednika Savjeta za razvoj grada *Saše*

nicima iz Mađarske, gradonačelnik Sombora je rekao kako je Sombor u prostornom planu Srbije ostao uskraćen za međunarodni cestovni pravac E-75-Vrbas-Kula-Sombor, kojim se veza s Mađarskom ostvaruje preko Bačkog Brega, a veza s Hrvatskom preko Bezdana, te

Gosti iz Mađarske bili su informirani i o drugim projektima koji su značajni za obje strane, a koji nisu realizirani. Jedan od njih je i inicijativa o prekategoriizaciji graničnog prijelaza Bački Breg-Santovo.

Z. Gorjanac

ČELNICI GRADA SOMBORA U POSJETU ZAGREBAČKOJ ŽUPANIJI

Mogućnosti suradnje u gospodarstvu i kulturi

Zamjenik gradonačelnika Sombora *Veljko Stojnović*, član Gradskog vijeća *Mata Matarić* i pomoćnica načelnika za skupštinske i izvršne poslove *Dejana Bogunović* posjetili su prošloga ponedjeljka sjedište Zagrebačke županije. Domaćin sastanka bio je predsjednik Županijske skupštine *Damir Mikuljan*, a

u razgovorima je sudjelovao i pročelnik upravnog odjela za prosvjetu, kulturu, sport i tehničku kulturu *Vjeran Stublina*, s kojim je *Mata Matarić* razgovarao o mogućnostima razvoja kulturnih manifestacija između grada Sombora, odnosno Zapadnobackog okruga, s gradovima koji čine Zagrebačku županiju.

Somborsko se izaslanstvo sastalo i s članovima Vijeća srpske nacionalne manjine Zagrebačke županije, što je uzvratni posjet, jer je izaslanstvo Zagrebačke županije posjetilo Sombor u travnju ove godine. Razgovori su vođeni s predsjednikom Vijeća srpske nacionalne manjine *Dragoljubom Geratovićem*, i tom je prigodom analizirano što je sve urađeno od

susreta u Somboru, posebice na polju zbližavanja kulturnih udruga. Razmatrane su i mogućnosti gospodarske suradnje Sombora s devet općina Zagrebačke županije u koje spadaju: Samobor, Zaprešić, Sveta Nedjelja, Dugo Selo, Jastrebarsko, Sveti Ivan Zelina, Vrbovec, Ivanić Grad i Velika Gorica.

Z. G.

LIKOVNA KOLONIJA »VAJSKA 2010.«

Lijepa ravnica na slikarskim platnima

Slikari, sudionici kolonije, s domaćinima

Likovna kolonija »Vajska 2010.«, druga po redu, održana je 23. listopada u Vajskoj, u prostorijama Vatrogasnog doma. Organizator je i ovoga puta bio HKUPD »Dukat« iz Vajske na čelu s predsjednikom *Pavlom Pejčićem*, a sudjelovali su članovi likovnog odjela HKC-a »Bunjevačko kolo« iz Subotice koje je predvodila *Nedeljka Šarčević*.

Iako je vrijeme bilo lijepo i sunčano, »zubato sunce« nije dopustilo rad u prirodi, kako je zamišljeno, već su slikari svoje dojmove i nadahnuće na platna prenosili u Vatrogasnom domu. Od deset sudionika, koliko ih je radilo na koloniji, neki su po prvi put bili u ovom kraju.

Rad slikara pratili su i pojedini mještani Vajske. Jedan od njih, poljoprivrednik *Ante Ilić*, rekao je: »Ja, što svojim okom vidim, što se tiče poljoprivrede, mogu ostvariti, ali ne vjerujem da bih sliku mogao uraditi. Ovakvih kulturnih događaja nedostaje Vajskoj i svaki dobar projekt treba podržati.«

Uz tihi glazbu vrijeme je brzo prošlo, a za vrijeme stanke slikari su otišli u obližnji restoran »Ranč« u Bođanima. Oduševljeni okolišem odmah se dogovorili da se sljedeće godine treća likovna kolonija održi na tom mjestu, ali u ranije doba godine.

P. P.

U BAČU NASTAVAK PROJEKTA »LOKALNE KULTURNE POLITIKE«

Neophodno otvoriti općinski kulturni centar

Djelatnici istraživačkog odjela Zavoda za promicanje kulturnog razvitka iz Beograda održali su prošloga tjedna sastanak s predstavnicima kulturno-umjetničkih i drugih udruga koje po svom programu djeluju na polju kulture u općini Bač. Na skupu održanom u četvrtak, 21. listopada, u maloj dvorani Kulturnog centra u Baču, u kome su po prvi put sudjelovali i predstavnici dviju hrvatskih

udruga – »Matoš« iz Plavne i »Dukat« iz Vajske – djelatnica Zavoda *Maja Milićević* upoznala je nazočne o provedbi istraživanja »Kulturne politike na razini okruga«, koje predstavlja nastavak projekta Ministarstva kulture Republike Srbije iz 2009. godine pod nazivom »Lokalne kulturne politike«. Projekt se provodi na razini lokalnih uprava, a istraživanje ima za cilj utvrditi aktualno stanje u domeni

lokalnih kulturnih politika u Srbiji.

Predstavnici kulturnih udruga su iznijeli probleme s kojima se susreću u radu, a razgovor se vodio prema upitniku što ga je Zavod poslao udrugama. Zajednički problemi svih udruga, pokraj financijskih, su nedostatak odgovarajućeg prostora za rad, pomanjkanje stručnosti u vođenju pojedinih poslova, te nedostatna tehnička, informatička i opća opremljenost

udruga. Na osnovi razgovora zaključeno je kako u svim udrugama prevladava amaterizam, da nedostaju stručni kadrovi i da je poželjno organizirati edukaciju kadrova putem seminara, radionica i sl. Iz svega proizlazi da bi bilo neophodno otvoriti Kulturni centar na razini općine, koji bi kao institucija kulture pružao stručnu, logističku, tehničku i savjetodavnu pomoć svim udrugama.

Zvonimir Pelajić

U STANIŠIĆU ODRŽAN DRUGI SAZIV LIKOVNE KOLONIJE »IVAN GUNDIĆ ĆISO – DALMATA«

Hrvatsko kulturno društvo »Vladimir Nazor« iz Stanišića organiziralo je 23. listopada drugi saziv Likovne kolonije »Ivan Gundić Ćiso – Dalmata«. Slikare je u jutarnjim satima dočekaao predsjednik društva *Ivan Karan*.

Ogrijani suncem, uz zvuke pjesama dalmatinskih klapa slikari su ubrzo po dolasku počeli raditi. Gomilom dljeteta i iverjem na stolu i oko njega pozornost je privlačio *Slobodan Karan* iz Beograda, koji je u drvetu duborezom prikazao sv. Dujma. Na pitanje zašto je odabrao baš taj motiv, *Slobodan Karan* kaže: »Budući da je *Ivan Gundić* svoja djela potpisivao kao Dalmata, a kako sam i ja vezan uz Dalmaciju i za jedan od njenih najljepših gradova – Split, poželio sam uraditi duborez sv. Dujma i na taj način izraziti svoju povezanost s krajem iz kojega potječem.«

Stanišićki slikar *Velimir Bračulj* pokazao je osebujni stil slikanja tehnikom ulja, a za koloniju kaže kako je bila plodna i uspješna. *Sofija Čović* i *Ružica Miković-Žigmanov* iz Subotice izradile su djela u tehnici suhi pastel i ostavile dva vrijedna djela fondusu društva, dok *Anđelka Dulić* priča kako ju je sunčan dan nadahnua u ulju na platnu naslikati pejzaž »Jesen u mom kraju«.

Sudionica kolonije *Jelena Marija Fišer* je već poznata po svojim slikama suncokreta i ravnice koja je nadahnjuje, a *Branka Panić* iz Sombora je izradila dvije slike, te naglašava kako se na ovakvim kolonijama slikari upoznaju, druže i puno toga saznaju jedni od drugih.

Marija Turkalj nije htjela komentirati svoja djela. »Neka djela govore sama za sebe...«, kaže *Marija Turkalj*.

Svojevrsno iznenađenje priredio je *Josip Horvat* iz Subotice, koji je društvu na dar donio sliku izrađenu u tehnici ulje na platnu »Masline«, djelo *Ivana Vlašića*, akademskog slikara iz Velike Gorice, koji je rodom iz Stanišića i koji se rado prisjeća svog rodnog mjesta. Saznavši za koloniju, Vlašić je poslao svoj prilog, jednu sliku da obogati zbirku društva. Potom je Horvat jednu minijaturu darovao i domaćici kolonije *Ani Crnković*.

Kolonija je zatvorena poslije podne, kada je održana i izložba radova. Nazočio je znatan broj mještana i gostiju. Tu su bili i predstavnici političkog i kulturnog života Hrvata u Vojvodini. Voditelj likovne sekcije društva *Marko Gundić* pozdravio je sve goste i zahvalio donatorima koji su omogućili održavanje kolonije. Sve slike naslikane na koloniji ostale su u zbirci društva.

Savo Tadić

Djela najbolje govore

Ivan Karan, predsjednik Društva i slikari Jelena Matija Fišer, Josip Horvat, Marija Turkalj, Anđelka Dulić, Ružica Miković-Žigmanov, Slobodan Karan, Branka Panić i Velimir Bračulj

ZAPOČEO PROJEKT ZAJEDNICE PROTJERANIH HRVATA IZ SRIJEMA, BAČKE I BANATA

Upoznaj matičnu domovinu

Upoznavanje bogate povijesne i kulturne baštine Republike Hrvatske i njezinih prirodnih ljepota

Zajednica protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata, sa sjedištem u Zagrebu, već tradicionalno svake godine organizira brojne manifestacije koje kroz kulturna događanja čuvaju duhovni, nacionalni i kulturološki identitet Srijemaca te kroz međusobne susrete iseljenih Srijemaca i onih koji su u njemu ostali živjeti iskazuju njihovo trajno zajedništvo.

U okviru priprema za obilježavanje 20 godina svoga postojanja Zajednica je ove godine napravila još jedan organizacijski iskorak te u okviru svojih brojnih aktivnosti pokrenula i kulturno-turistički projekt »Upoznaj matičnu domovinu«, kako bi pripadnike hrvatske nacionalne manjine u Srbiji i njihove sugrađane, ali i srijemske Hrvate koji su se u masovnom egzodusu početkom devedesetih godina prošlog stoljeća doselili u Hrvatsku, upoznali s bogatom povijesnom i kulturnom baštinom Republike Hrvatske i njenim prirodnim ljepotama.

Kulturno-turistički projekt »Upoznaj matičnu domovinu« startao je prošle subote, 23. listopada, posjetom Srijemaca iz Vojvodine i iseljenih »hrvatskih« Srijemaca Osječko-

baranjskoj županiji i njenom turističkom dragulju Parku prirode Kopački rit.

KOPAČKI RIT

Naime, Park prirode Kopački rit poplavno je područje u Baranji, općini Bilje, na sjeveroistoku Hrvatske, u kutu što ga čine rijeke Drava (na jugu) i Dunav (na istoku), veličine 17.700 hektara, od čega Specijalni zoološki rezervat obuhvaća 8000 hektara. To je jedna od najvećih fluvijalno-močvarnih nizina u Europi koja tijekom godine značajno mijenja svoj izgled, ovisno o intenzitetu plavljenja, pretežno iz Dunava, te mnogo manje iz Drave. Dijelovi kopna i ritских voda čine vrlo složen mozaik, a njihov oblik i funkcija ovise o količini nadošle vode. Kanali su veza između toka Dunava i Drave, a postoji i splet kanala koji čine vodene veze unutar rita. Uz povremeno plavljene površine - tzv. bare, te udubine kojima struji voda – kanali i tokovi, postoji i nekoliko jezera koja nikad ne presušuju. Najveće jezero je Kopačko jezero, a najdublje Sakadaško jezero. Zbog svoje očuvanosti kao rijetkog ritškog ekosustava, velike biološke raznolikosti

i izuzetne znanstvene i ekološke vrijednosti, Kopački rit je 1967. godine zaštićen statusom Upravljanog prirodnog rezervata na površini od 17.730 hektara. Uže područje rezervata od 7220 hektara 1976. godine je dobilo status Specijalnog zoološkog rezervata, a šire područje od 10.510 hektara status Parka prirode. Međunarodni značaj Kopačkog rita potvrđen je 1993. godine uvrštavanjem na popis međunarodno značajnih močvara, sukladno Ramsarskoj konvenciji, uvršten je i u listu ornitološki značajnih područja – IBA (Important Bird Area), a nominiran je i za uvrštenje u UNESCO (Svjetska prirodna baština).

SRIJEMCI U BARANJI

Srijemci su te sunčane subote imali priliku uživati u netaknutoj prirodi Kopačkog rita ploveći turističkim brodovima Orao i Liska, dok su iznad njihovih glava kružile ptice, jer je ovaj park prirode i najveći zaštićeni rezervat ptica čijih 280 vrsta živi u stoljetnim šumama, močvarnim jezerima i riječnim rukavcima. Najpoznatije su sive čaplje, čaplje dangube, bijele rode, orao štekavac, velike bijele čaplje i crne rode.

Srijemski su turisti obišli i baranjsko selo Lug u kojem se svake godine održava land art festival »Slama«, na kojem umjetnici iz cijelog svijeta izrađuju skulpture od slame. A za kraj ovog turističkog posjeta organiziran je obilazak kompleksa dvorca Tikveš, u kojem se nalazi i kapelica Papinskog blagoslova izrađena u 19. stoljeću, gdje se danas održavaju i vjenčanja. Zanimljivo je da mladenci nakon obreda mogu krenuti na prvu zajedničku plovidbu, a poštujući stare običaje, umjesto preko praga, mladoženja nevjestu prenosi u čamac.

Ali, Srijemci ne bi bili Srijemci da prije povratka, osim prirodnih čarolija, nisu uživali i u gastro-čarolijama u obližnjem restoranu »Citadela« koji nudi više nego »zanimljiv« repertoar: čobanac od vepara, perkelt od vepara, cigansko pečenje, kotlovina, fiš paprikaš, teletina ispod peke, žablji bataci, krumpir ispod peke, kao i ostale baranjske delicije, dok su najtraženiji bili šarani pečeni na rašljama. Sve u svemu, bilo je to lijepo jednostavno druženje Srijemaca koji su otišli i onih koji su ostali u svom zavičaju, u raskoši ljepote Parka prirode Kopački rit.

Zlatko Žužić

DANI MATICE HRVATSKE U OSIJEKU

Manifestacija koja traje

Željeli smo ukupno članstvo i svekoliki puk upoznati s našim radom i djelovanjem, koje obogaćujemo gostovanjem brojnih ustanova i institucija, ali i naših ogranaka s kojima izvanredno surađujemo, rekao je predsjednik Ivica Vuletić

O sam dana, od 11. do 18. listopada, trajali su 7. dani osječkog ogranka Matice hrvatske, a zatvoreni su predstavljanjem biblioteke Stoljeća hrvatske književnosti i dva nova izdanja s čak dvojicom akademika, *Antom Stamačem* i *Stjepanom Damjanovićem*. Najbolji je to završetak ovogodišnjih matičinih dana u Osijeku, istaknuo je, otvarajući završnu večer, *Ivica Vuletić*, predsjednik osječkog ogranka Matice, predstavljajući visoke goste.

»Pred nama su četiri knjige 101. i 102. izdanja ove opsežne biblioteke koja je utemeljena prije 17 godina po pokojnom akademiku *Vlatku Pavletiću*, ali vidite, u novom dizajnu, jer ma koliko mi filolozi smatrali da su naši autori, naša poezija i naša proza dostatni da se sami hvale, moramo imati na umu da su nastupila nova vremena, da se na suvremenim samovimima knjige susrećemo sa suvremenim čitateljima i moramo zadovoljiti i tu činjenicu, a nova izdanja sadrže tu kreativnu komponentu«, istaknuo je akademik Ante Stamać. Pri tom je predstavio drugu knjigu *Augusta Šenoa*, a imat će ih četiri, baš kao i *Krleža*, *Držić* i *Matoš*, u po tri knjige bit će predstavljeni *J. P. Kamov*, *Šegedin*, *Andrić*, *Cesarec*, dok će ostali dobiti po jednu knjigu ili će biti u zajedničkoj knjizi. Druga je knjiga posvećena *Ivi Kozarčaninu*, romanopiscu sa šest velikih proznih djela i više od 500 članaka, kritika, osvrti i eseja. Treća knjiga sadrži poeziju *Slavka Mihalića*, nadarenog pjesnika-klasika, a četvrta dramske tekstove trojice dramatičara s konca 19. stoljeća – *Marijana Derenčina*, *Stjepana Miletića* i *Julija Rorauera*,

Ante Stamać, Stjepan Damjanović i Ivica Vuletić

koju je akademik Stamać preporučio hrvatskim kazalištima, jer su jednako aktualni i danas.

HOMAGE JOSIPU VONČINI

Akademik Stjepan Damjanović u prvi je plan istaknuo probleme tekstoloških načela, ali, naglasio je, i njegovo i Stamaćevo izlaganje bit će svojevrsni homage netom preminulom hrvatskom filologu, akademiku *Josipu Vončini*. Stoljeća hrvatske književnosti utemeljena su da budu niz nepatvorenih hrvatskih pisanih vrela, dakle da ponude ono što se naziva pouzdanim čitanjem hrvatske književne baštine, a kako bi se to moglo uspostaviti potrebna su tekstološka načela. Tekstologija je davno utemeljena historijsko-filološka disciplina koja teži pouzdano pročitati pisane izvornike i spomenike, ispitati njihovu autentičnost i kritički ih obraditi. E, tu upravo nastaju problemi, jer čitatelj koji nema prosječnu filološku naobrazbu teško ih

može slijediti, a nova izdanja trebaju biti dostupna najširem sloju čitatelja.

»Ovi 7. dani, baš kao i svi dosadašnji, održani su koncem godine i naslonjeni na već tradicijsku manifestaciju Mjesec hrvatske knjige, jer željeli smo ukupno članstvo i svekoliki puk upoznati s našim radom i djelovanjem, koje obogaćujemo gostovanjem brojnih ustanova i institucija, ali i naših ogranaka s kojima izvanredno surađujemo, pa su u Osijeku tijekom godina gostovali književnici iz Pečuha, Tuzle i Subotice, a Subotičane bih nekako izdvojio, jer oni su bili gosti u našoj Književnoj reviji a mi smo gostovali u njihovom Klasju naših ravni«, rekao je Ivica Vuletić ocjenjujući prekograničnu suradnju.

POPULARIZACIJA KNJIGE

U cilju popularizacije knjige ove su godine predstavljene dvije knjige osječkih autora koji u svojim djelima tematiziraju Osijek: knjiga *Sabine Koželj-*

Horvat »Lovac na pješaka – enigma Essek«, i ovogodišnjeg pobjednika na anonimnom natječaju osječkog ogranka – *Roberta Roklicera* »Žene, luđaci i malo dobrih pедера«, a da je projekt u redu, potvrđuje i knjiga *Ivane Šojat-Kuči*, prošlogodišnje pobjednice natječaja, koja je ove godine dobila prestižnu hrvatsku nagradu Gjalski.

U suradnji s Umjetničkom akademijom u Osijeku u Osnovnoj školi sv. Ane prikazana je lutkarska predstava »Čovjek koji je nosio poljubac«, a ove je godine predstavljen ogranak Matice hrvatske iz Čitluka u Klubu knjižare Nova, no kako imaju najbolji dječji časopis u BiH, on je predstavljen u OŠ Jagode Truhelke u Osijeku. Završnicu su obilježila dva predavanja, prvo s temom »Vrlo kratka povijest hrvatskog jezika« u nazočnosti predavača-profesora *Ive Pranjkovića*, *Loretane Farkaš* i *Branimira Belaja* i već spomenuta promocija »Stoljeća hrvatske književnosti«.

Slavko Žebić

HRVATI U VOJVODINI DESET GODINA NAKON LISTOPADSKOG PREVRATA (V. DIO)

Piše: Tomislav Žigmanov

Institucionalna infrastruktura u politici i kulturi

U vrijeme sloma Miloševićeva režima u Srbiji su djelovale dvije hrvatske političke stranke – Demokratski savez Hrvata u Vojvodini (DSHV) i Hrvatski narodni savez (HNS). U sljedećih deset godina političko organiziranje u hrvatskoj zajednici bilo je dinamično: osnovane su tri nove, dva puta se dogodilo sjedinjavanje, a proces preregistracije 2009.-2010. uspješno su okončale dvije.

Nakon smjene dugogodišnjega čelnika *Bele Tonkovića* polovicom 2003., DSHV i HNS su se ujedinile u prvoj polovici 2004. pod prvotnim imenom Demokratski savez Hrvata u Vojvodini i od tada je predsjednik *Petar Kuntić*. Nedugo nakon toga, manji dio nezadovoljnika osnovao je u Subotici Hrvatsko-bunjevačko-šokačku stranku, a 2007. se osniva i Demokratska zajednica Hrvata, no obje do sada nisu postigle nekakav značajniji politički rezultat. Veliki dio svojih aktivnosti usmjeravali su u borbu protiv DSHV-a, a daleko manji na poboljšanje društvenog položaja Hrvata. Početkom 2008. u Srijemskoj Mitrovici je osnovana Hrvatska srijemska inicijativa, koja se 2009. ujedinila s DSHV-om.

POVEĆANJE PROSTORA SLOBODE

DSHV je bila i ostala jedina stranka koja sudjeluje u vlasti od 2000. na lokalnoj i pokra-

jinskoj razini, a od 2007. i na republičkoj. Participacija u vlasti bila je od velikog značaja za razvoj manjinske institucionalne infrastrukture. Danas je DSHV jedina parlamentarna stranka, koja je kao članica koalicije oko Demokratske stranke na vlasti u Somboru, Baču, Srijemskoj Mitrovici i Subotici, zatim u Autonomnoj Pokrajini Vojvodini (jedan zastupnik i jedan član izvršne vlasti – zamjenik tajnika za propise, upravu i prava nacionalnih manjina), a predsjednik stranke je zastupnik u Narodnoj skupštini Republike Srbije.

Osnovna značajka koja vrijedi kada je u pitanju ostvarivanje prava na njegovanje i razvoj vlastite kulture jest da hrvatska zajednica u Vojvodini do početka djelovanja Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata (2009.) nije imala profesionalnu kulturnu instituciju. Kako se to dogodilo ne tako davno, jasno je zašto još uvijek ne postoji ozbiljnija kulturna politika i praksa, zašto nije ustrojen vlastiti kulturni prostor, zašto su kulturni sadržaji unutar zajednice više nego siromašni, zašto ne postoje značajnije manifestacije u određenim sferama kulture... S druge strane, hrvatski sadržaji u programima profesionalnih kulturnih institucija od nacionalnog značaja, zatim u onima čiji su osnivači Pokrajina, te gradovi i općine su i više nego skromni – reći ćemo da je Gradska knjižnica u Subotici, gdje živi blizu 17 tisuća Hrvata, 2009. godine kupila samo 37 knjiga na hrvatskome jeziku.

Cjelokupni kulturni život unutar hrvatske manjinske zajednice zbiva se u tridesetak kulturnih društava, od kojih je više od polovice osnovano nakon 2000.

godine, što tumačimo povećanjem prostora slobode i osjećaja sigurnosti kod građana hrvatske nacionalnosti. Istodobno ističemo kako je opremljenost udruga vrlo slaba – samo trećina ima prostor za djelovanje, a tek polovica 2008. imala je računalo u svojem posjedu. Poteškoću u radu predstavlja činjenica da velika većina udruga u kulturi ima problema u financiranju svojih programa, budući da još uvijek ne postoji model njihova financiranja.

DOMINACIJA TRADICIJSKE KULTURE

One se među sobom razlikuju institucionalnom razvijenošću, brojem članova i bogatstvom sadržaja što ih priređuju, ali im je zajedničko rad na očuvanju mahom tradicijske kulture. To osobito vrijedi za seoske udruge, koje postoje gotovo u svakom naselju gdje živi znatniji broj Hrvata, osim u Srijemu, gdje je strah još uvijek velik, te u Banatu, Beogradu i tzv. užoj Srbiji (Tavankut, Ljutovo, Đurđin, Mala Bosna, Bajmok, Svetozar Miletić, Sonta, Bački Monoštor, Bački Breg, Bač, Plavna, Vajska, Slankamen, Golubinci, Petrovaradin, Šid). U gradskim središtima (Novi Sad, Ruma, Zemun, Srijemska Mitrovica, Sombor, Subotica) ima sadržaja koji nisu vezani uz folklor, što osobito vrijedi za udruge u Subotici, koje u djelokrugu rada imaju i nakladu knjiga, časopisa, priređivanje književnih večeri i znanstvenih skupova.

Vjerojatno najvrjedniji projekt koji se realizira jest Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca, što ga u Subotici producira Hrvatsko

akademsko društvo, no s premalo i neredovitim financijskim sredstvima. Kada je riječ o nakladi knjiga, treba istaknuti da objavljene knjige i njihova funkcija u kulturi vojvođanskih Hrvata vrlo dobro oslikavaju okvir iz kojega potječu. Naime, knjiški sustav koji ih producira nije u dovoljnoj mjeri ustrojen i razvijen. Najrazvijeniji je segment naklada, što je prije svega posljedica postojanja nekoliko već afirmiranih nakladničkih kuća (prije svega Katoličkog instituta za kulturu, povijest i duhovnost »Ivan Antunović« i NIU »Hrvatska riječ«).

Važno je napomenuti kako još uvijek nije dovoljno razvijen dio knjiškog sustava koji se odnosi na prezentaciju i vrednovanje – i nadalje je jako mali broj predstavljanja knjiga a zanemariv je broj kritičkih napisa. Moguća posljedica takvog stanja jest i to da je jedan broj objavljenih knjiga ispod svake razine (npr. veliki broj tiskarskih pogrešaka)! Također, još uvijek izostaje jasnijeg znanja o tome koliko se one čitaju, tko su im čitatelji te koje sve, eventualne i ne knjiške, funkcije ostvaruju. Preciznije rečeno, relativno veliku nakladu knjiga u proteklih deset godina nisu sukladno pratili i drugi segmenti knjiškog sustava.

Kada je u pitanju vrsta objavljenih sadržaja, i dalje prevladava književnost, od čega je najučestalije pjesništvo, dok su znanstvena djela gotovo neznatna. To je i razumljivo, ako se ima u vidu da je prostor visoke kulture u vojvođanskih Hrvata ne od jučer pod dominacijom književnosti, a da segment znanosti još uvijek nije na adekvatan način ustrojen.

PEČUŠKI MEĐUNARODNI KROATISTIČKI ZNANSTVENI SKUP

Priznata znanstvena radionica

Važno nam je promovirati kulturu, jezik, književnost, a ove smo se godine bavili i problematikom jezične politike i jezičnom situacijom Hrvata u Austriji, Mađarskoj i Vojvodini, kaže ravnatelj Znanstvenog zavoda Hrvata u Mađarskoj Stjepan Blažetin

Dosljedna znanstvena politika pečuških kroatista u proteklih dvadeset godina u suglasju je s razvijanjem znanstvenog kadra i promicanja jezika, kulture, književnosti, metodike, školstva Hrvata u Mađarskoj te njihova ubaštinjenja u znanstveni prostor matične domovine Hrvatske, a jednako tako istovremeno neprekidnog unapređenja izvan nje.

Rečeno je potvrdio dvodnevni X. međunarodni kroatistički znanstveni skup održan od 21. do 22. listopada u Pečuhu u organizaciji Znanstvenog zavoda Hrvata u Mađarskoj, Odsjeka za kroatistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Pečuhu, Regionalnog centra Mađarske akademije znanosti. Skup je održan u središnjici Regionalnog centra Mađarske akademije znanosti, a tomu glasovitom kroatističkom susretu, danas najvećem i najprestižnijem kroatističkom skupu izvan granica Hrvatske, s tradicijom dugom dva desetljeća, nazočilo je pedesetak izlagača iz više zemalja: Mađarske, Hrvatske, Srbije (Vojvodine), Austrije..., i više hrvatskih sveučilišta (Zagreb, Rijeka, Zadar, Osijek...), Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata, Panonskog instituta, Sveučilišta Savaria, bajske Visoke učiteljske škole...

DVADESET GODINA PUČKE KROATISTIKE

Skup je otvorio ravnatelj Znanstvenog zavoda Hrvata u Mađarskoj Stjepan Blažetin, a sudionicima su se obratili: prodekanica Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Pečuhu Zsuzsanna Gerner, akademik György Kosztolányi, predsjednik Hrvatske države

samouprave Mišo Hepp i predstojnik Odsjeka za hrvatski jezik i književnost Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Pečuhu Dinko Šokčević.

Nakon svečanog otvorenja skupa plenarna su izlaganja održali Krešimir Bagić sa zagrebačkoga, Branko Kuna s osječkoga i Stjepan Blažetin s pečuskoga sveučilišta. Slijedilo je predstavljanje dviju knjiga zbornika, a skup su odlikovala izlaganja koja su imala za temu položaj jezika, pisma, književnosti, povijesti Hrvata u Mađarskoj...

»Najveći je to kroatistički skup izvan Hrvatske koji širi dobar glas o Hrvatima iz Mađarske na način koji je najbitniji za nas, naime svi sudionici nose informacije o nama – što radimo, što smo uspjeli napraviti, koje knjige objavili. U Hrvatskoj u kojoj kojoj sveučilišnoj središnjici ljudi, istraživači, sveučilišni profesori koji rade na kroatističkim katedrama znaju za Odsjek za hrvatski jezik i književnost pečuskoga Sveučilišta, za Znanstveni zavod Hrvata u Mađarskoj, i upravo je to najveći doprinos ovakvih znanstvenih skupova.

Bitno nam je da barem 40 posto sudionika na skupu budu

naši domaći autori, znanstvenici, istraživači, naše domaće snage. Tako je to bilo i ove godine, i to je bit našega skupa. Smatramo važnim da se to manifestira u svijesti naših ljudi i u svijesti znanstvene elite u Hrvatskoj«, kaže ravnatelj Znanstvenog zavoda Hrvata u Mađarskoj Stjepan Blažetin.

POVEZIVANJE S MATIČNOM DRŽAVOM

Svi dosadašnji pečuški skupovi po broju sudionika bili su pri-

bližno istog opsega, a tematski se koncentriraju oko: svekolike povijesti, književnosti, jezika, kulture Hrvata u Mađarskoj; hrvatsko-mađarskih književno-kulturno-povijesnih odnosa te suvremene jezikoslovne, književno-znanstvene i književno-povijesne kroatistike. Ovogodišnji je imao posebnu tematsku jedinicu koja se bavila temom – 20 godina pečuske kroatistike.

»Pečuški je skup način povezivanja s matičnom državom i tamošnjim znanstvenim radionicama, ali i s Hrvatima iz susjednih zemalja. Tako se pokazuje, ali i dokazuje kako i u hrvatskim manjinskim sredinama teče ozbiljan znanstveni rad«, kaže

Dinko Šokčević, predstojnik Odsjeka za kroatistiku i ravnatelj Instituta za slavistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Pečuhu. Skupu je nazočio velik broj bivših studenata Odsjeka koji istražuju i rade i u Mađarskoj i u Hrvatskoj.

»Odgajanje znanstvenog kadra uvijek je bio prioritet donekavog ravnatelja Znanstvenog zavoda i predstojnika Odsjeka Ernesta Barića, a taj se posao i danas nastavlja. Pruža se prilika mladim istraživačima u nadi kako će to pozitivno utjecati na njihov znanstveni razvoj. Kroatistika u Pečuhu posljednjih dvadeset godina radila je kako treba i postala priznatom znanstvenom radionicom«, kaže Dinko Šokčević te dodaje: »Kada to kažem, onda mislim na to kako svi koji rade na ovoj katedri imaju visoki znanstveni rejting kako u znanstvenim krugovima matične domovine, tako i ovdje u Mađarskoj, i u susjednim zemljama. Važno nam je promovirati kulturu, jezik, književnost. Ove godine bavimo se i problematikom jezične politike i jezičnom situacijom Hrvata u Austriji, Mađarskoj i Vojvodini, upoznajemo hrvatsku znanstvenu javnost s našim problemima na tom području, govorimo i izlažemo na tu temu, a naši stručnjaci se itekako dobro razumiju u znanstvenu analizu te problematike«.

Nakon rada po sekcijama i završetka prvoga dana, sudionici skupa u Hrvatskome klubu Augusta Šenoe, gdje je sjedište Znanstvenog zavoda Hrvata u Mađarskoj, nazočili su otvorenju izložbe Dolazak u baštinu, Jacopo Tintoretto. Izložbu je otvorio autor izložbe akademski slikar Josip Zanki.

Branka Pavić-Blažetin

Kronologija od 28. listopada do 4. studenoga

28. LISTOPADA 1821.

Ured kaločkog nadbiskupa obavještava Gradsko vijeće Subotice kako grad neće dobiti župnika dok ne sredi pitanje osnutka duhovničke službe u Ludošu. U međuvremenu je mjesto subotičkog župnika ostalo upražnjeno odlaskom *Pavla Sučića* (1816.), te je župa imala samo administratore. Tek 1823. *Antun Šarčević* naimenovan je za novog župnika.

28. LISTOPADA 1945.

Premijernom izvedbom povijesne tragedije *Mirka Bogovića* »Matija Gubec« započinje scensko djelovanje Hrvatskog narodnog kazališta u Subotici (osnovanog 19. kolovoza), prve profesionalne teatarske kuće u gradu. Djelo je režirao *Branko Špoljar*, a scenograf je bio *Berislav Deželić*, obojica iz Zagreba.

28. LISTOPADA 2005.

Na sceni »Jadran« glumci Hrvatskog narodnog kazališta iz Osijeka prikazali su dramu *Reja Kinija* »Uhvaćeni u mrežu«, u režiji *Želimira Oreškovića*.

Gradsko vijeće postavilo je *Marka Vukelića* za učitelja u osnovnoj školi, uz godišnju plaću od 30 forinara. Sljedeće godine uz njega je primljen za organistu i kantor *Slezai*, koga već 1754. zamjenjuje *Šime Romić*.

29. LISTOPADA 1856.

Postavljanjem 137 svjetiljki započelo je uvođenje javne rasvjete u gradu. U njima je umjesto ulja sagorijevao jeftiniji fosgen, a potom petrolej.

29. LISTOPADA 1945.

Za predsjednika Okružnog NOO Subotice izabran je

pravnik *Alojzije Mihalčević*, do tada sudac Vrhovnog suda Vojvodine. On je na toj dužnosti zamijenio *Lajču Jaramazovića*, koji je izabran za ministra komunalnog gospodarstva u NR Srbiji.

30. LISTOPADA 1847.

Za glavnog suca marijaterzijanske Subotice izabran je *Mihovil Bačić*, dužnost gradonačelnika pripala je *Stipanu Kujundžiću*, veliki kapetan grada je *Bolto Josić*, a predsjednik Vanjskog vijeća *Stevan Blagojević*.

30. LISTOPADA 1955.

Na trgu Ćirila i Metoda otkriven je spomenik žrtvama fašizma, umjetničko djelo glasovitog kipara *Tome Rosandića* i njegovih suradnika, među kojima je bila skulptorica *Ana Bešlić* iz Bajmoka.

30. LISTOPADA 2001.

U Népköru je održana književna večer posvećena poeziji

Milovana Mikovića i predvodilaštvu *Matije Molcera*, a u izložbenom prostoru otvorena je izložba radova akademske slikarice i likovne pedagoginje *Jone Miković*.

31. LISTOPADA 1748.

Pet godina nakon što je Subotica proglašena povlaštenim komornim gradom Sveta Marija (Szent Maria), ovdašnje ugostiteljstvo se toliko razvilo

da je ukupan godišnji prihod gostiona iznosio čak 7842 forinte, ili čak trećinu ukupnog prihoda grada, kojega je imao prigodom stjecanja komorskih privilegija 1743.

31. LISTOPADA 1996.

Umro je *Ivan Vukov*, istaknuti arabist i diplomat od karijere. Prije odlaska u mirovinu bio je tajnik Savjeta Predsjedništva SFR Jugoslavije za međunarodne odnose. Rođen je u Tavankutu 30. ožujka 1933. godine.

31. LISTOPADA 1996.

U subotičke škole upisano je ukupno 15.900 učenika. Otvoreno je 618 odjela – 418 na srpskom i 198 na mađarskom jeziku. Hrvatskih odjela tada nije bilo.

1. STUDENO 1918.

Slom Austro-Ugarske Monarhije. U Subotici dr. *Šimon Mukić* podnosi ostavku na položaj predsjednika Mađarskog narodnog vijeća, zamjenjuje ga dr. *Lajos Reiszner*. Vijeće se izjašnjava za republikansku vladavinu, o čemu obavještava Peštu. Istodobno ovdje djeluje Narodni odbor Bunjevaca i Srba. Val mađarske revolucije zahvaća i Suboticu, na periferiji izbijaju neredi. Demobilizirani vojnici i bjegunci nisu položili oružje, pa se noću po ulicama mnogo puca i pljačka se lokalno stanovništvo i gradske trgovine. Po danu Subotičani masovno izlaze na groblje – obilježava se praznik Svih svetih.

1. STUDENO 1967.

U Subotici je rođen *Dražen Prčić*, romanopisac i novinar Hrvatske riječi. Nakon osmogodišnje škole i gimnazije u rodnom gradu, u Osijeku završava Pravni fakultet. Prvo djelo »Moj klinka i ja« objavio je

1992. a od tada mu je objelodanjeno još 13 romana, od kojih su četiri prijevodi na engleski, mađarski i srpski jezik.

2. STUDENO 1902.

Rođen je *Dragan Beraković*, slikar i pedagog. Studirao je u Beču i Berlinu, a po povratku iz Pariza profesor je crtanja u subotičkoj Višoj gimnaziji. U Beogradu je utemeljiteljem Salona nezavisnih, a u Zagrebu profesor na Akademiji likovnih umjetnosti. Slika pejzaž, mrtvu prirodu i socijalno intonirane kompozicije. Umro je 16. veljače 1972. godine.

2. STUDENO 2000.

U 87. godini preminuo je dr. sc. veterine *Albe Rudinski*, istaknuti javni i kulturni djelatnik, jedan među osnivačima književnog časopisa »Bunjevačko kolo« koji je izlazio od 1933. do 1936. godine.

3. STUDENO 1848.

Pojavio se 1. broj prvih subotičkih novina, na mađarskom jeziku, »Honunk allapota«, glasilo za prosvjeđivanje naroda, kako se navodi u njegovu podnaslovu. Nakladnik i urednik je svećenik *Ferenc Szép*, a tiska se kod *Károlya Bittermanna*.

Hrvatske ustanove i udruge na »Kulturami«

SUBOTICA – Projekt Volonterskog kultur kluba Fondacije »Fokus«, čiji je cilj promicanje ideje volonterske prakse na području Grada Subotice i pružanje prilike mladima za stjecanje iskustva u kulturnim aktivnostima, predstavljen je prošloga petka u središtu grada u okviru programa pod nazivom »Kulturama«. Predstavnici i volonteri iz kulturnih ustanova, među kojima i Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata i HKC-a »Bunjevačko kolo«, predstavili su ovom prilikom svoje aktivnosti.

»Želja je da se što više mladih ljudi upozna s programima koje kulturne institucije ili neformalne udruge u našem gradu nude, te tako steknu zanimanje za potencijalni budući rad u toj instituciji, ili volonterski ili da se kao profesionalci kasnije bave kulturom ili umjetničkim stvaralaštvom«, ističe menadžer Fondacije »Fokus« *Branislav Filipović*. »Želimo uključiti u kulturni život grada i rad kulturnih institucija što više mladih ljudi. S druge strane, želimo mladima prenijeti profesionalne vještine i iskustva«.

»Dani Balinta Vujkova« u Subotici

SUBOTICA – U okviru programa IX. dana Balinta Vujkova koji se od 27. do 29. listopada održavaju u Subotici, danas (petak, 29. listopada) u Gradskoj knjižnici (9-14 sati) održava se stručno-znanstveni skup o narodnoj književnosti Hrvata u Podunavlju na kojem sudjeluju stručnjaci književno-jezičnog područja iz Hrvatske, Mađarske, Austrije i Srbije.

Nagrada »Balint Vujkov Dida« za životno djelo na području književnosti ove će godine biti dodijeljena znanstvenici i književnici dr. sc. *Jasni Melvinger* iz Petrovaradina, a bit će joj uručena tijekom programa multimedijalne večeri, večeras, u Velikoj vijećnici Gradske kuće (19 sati). Kao specijalni gosti večeri nastupit će Hrvatsko obrtničko pjevačko i glazbeno društvo »Zrinski« iz Osijeka.

Organizator Dana Balinta Vujkova, najveće književne manifestacije Hrvata u Srbiji, je Hrvatska čitaonica iz Subotice.

Slikarsko-pjevačka večer u Vajskoj

VAJSKA – Hrvatska kulturno-umjetnička udruga »Zora« Vajska u osnutku organizira »Slikarsko-pjevačku večer« u subotu, 30. listopada. U sklopu manifestacije bit će održana likovna kolonija umjetnika iz Subotice, od 10 do 16 sati. Od 16:30 predviđeno je otvorenje prostorija udruge koje se nalaze u Ulici Matije Gupca broj 1 u Vajskoj, uz nastup pjevačke skupine »Zora«. U 17:30 počinje predstavljanje knjige pjesama *Mirka Kopunovića* »Nad raspuklinom čutnje«.

Predstavljanje knjige »Come&back« u Umagu

UMAG – U okviru programa »Mjesec hrvatske knjige«, u četvrtak, 4. studenoga, u Gradskoj knjižnici grada Umaga bit će predstavljen roman »Come&back« subotičkog pisca *Dražena Prčića*. Na predstavljanju knjige bit će riječi o sličnostima i razlikama Subotice i Umaga, kao važnim toponimima u kojima se, među ostalim, odvija radnja spomenutog romana.

Pokrajinska smotra recitatora na hrvatskom jeziku

SUBOTICA – Hrvatska čitaonica obavještava sve škole i udruge da će se IX. pokrajinska smotra recitatora na hrvatskom jeziku održati 6. studenog u Gradskoj knjižnici u Subotici, s početkom u 9 sati.

Svaka škola ima pravo prijaviti jednog ili najviše dva, a Gimnazija i tri recitatora po odjelu, a kulturno-umjetničko društvo tri do pet recitatora (ili po dogovoru).

Koordinatorica ove priredbe je *Bernadica Ivanković*, predsjednica Hrvatske čitaonice i informatorica na hrvatskom jeziku u Gradskoj knjižnici.

Sudionike smotre potrebno je prijaviti do 1. studenog ove godine putem telefona broj 024/553-115 i 063/801-7090 ili elektroničkom poštom na adresu na bernadica@gmail.com.

Gibonni 1. prosinca u Subotici

SUBOTICA – Nakon godina odbijanja da nastupi u našoj zemlji, popularni hrvatski pjevač *Zlatan Stipišić Gibonni* održat će koncert u Srbiji. Prvi i dugo očekivani nastup ovog kantautora bit će održan u Subotici, 1. prosinca u Dvorani sportova.

»Bit će to koncert u povodu sto godina 'Dužijance', i prvi u nizu programa kojima ćemo obilježiti ovaj značajan jubilej«, kaže za HR *Davor Dulić*, predsjednik Organizacijskog odbora žetvene svečanosti »Dužijanca«.

Ulaznice za koncert koštaju 2.200 dinara, a u prodaji će biti od 1. studenoga.

Novinarska RADIONica Radio Subotice i Fondacije »Fokus«

SUBOTICA – Fondacija »Fokus« u suradnji s Radio Suboticom organizira kratku školu radio novinarstva pod nazivom RADIONica. Natječaj je otvoren i na njega se mogu prijaviti zainteresirani mladi ljudi u dobi od 15 do 30 godina. U prijavi, osim imena i prezimena, treba navesti i školu ili fakultet koji pohađaju ili zanimanje kojim se trenutačno bave, te ukratko razlog zašto žele pohađati ovu RADIONicu. Natječaj je otvoren do 1. studenog, sudjelovanje je besplatno i svi zainteresirani mladi ljudi mogu se prijaviti na internetskoj adresi Fondacije Fokus: office@fokus-su.rs ili na broj telefona 523-566.

Škola crtanja u HKC-u »Bunjevačko kolo«

SUBOTICA – Likovni odjel HKC-a »Bunjevačko kolo« iz Subotice upisuje djecu osnovnih razreda zainteresiranih za crtanje i slikanje. Rad i edukaciju vodit će likovni pedagog *Geza Verebeš* jednom tjedno. Mjesečna nadoknada iznosi 500 dinara. Prijave se primaju do 30. listopada na telefon Centra 024 555-589 ili na telefon pedagoga 064 2296 345.

STO GODINA OD PRVOG LETA SUBOTIČANINA IVANA SARIĆA

Trijumf ljudske volje

To što je bio činovnik Ivana Sarića nije spriječilo u viziji da vlastitim snagama napravi letjelicu kojom je prije točno jednog stoljeća zaplovio zrakom iznad svoga grada

Piše: Davor Bašić Palković

Višestruka institucija u zemlji ovih dana obilježava jubilej – 100 godina od prvog leta zrakoplovom na teritoriju današnje Srbije. Povod tome je povijesni 16. listopada 1910., kada je Subotičanin *Ivan Sarić* (1876.- 1966.) letjelicom vlastite konstrukcije, a na oduševljenje sugrađana (najčešće se spominje brojka od 7.000 ljudi), nadletio gradsko trkalište uz Halaški put, u blizini tvornice umjetnih gnojiva. Bilo je to nepunih sedam godina poslije letova američke braće *Wright* i pola godine poslije leta prvog Jugoslavena *Edvarda Rusijana*.

Ivan Sarić je bio čovjek sportskog duha, bavio se atletikom, hrvanjem i bio je jedan od osnivača Subotičkog atletskog kluba »Bačka« 1901. godine. Kao zaljubljenik u brzinu bavio se biciklizmom i motociklizmom, a u svakom od sportova osvajao je medalje na natjecanjima širom Austro-Ugarske. Zanimali su ga također i automobili. Ideja o letu ovom se Subotičaninu najvjerojatnije javila 1909. godine na autoreliju u Francuskoj (iako je riječ samo o usmenim predanji-

ma), kada je prvi put vidio zrakoplov *Louisa Blériota* pripremljen za let preko La Manchea. Po dolasku u Suboticu, u podrumu svoje kuće u ulici Braće Radić i od dostupnih materijala – kotača bicikla, dijelova klavira, starog stolca, kace za mlijeko koja je poslužila kao spremnik za gorivo – pravi svoj prvi zrakoplov pod nazivom »Sarić 1«. Početkom 1911. godine usavršava konstrukciju zrakoplova »Sarić 2« za kojega je sam konstruirao i motor, no vijesti o novim pothvatima subotičkog zrakoplovca više nije bilo. Pred Prvi svjetski rat izaziva pozornost stručne javnosti svojim 10-cilindričnim motorom, pa je tijekom rata nekoliko godina proveo u tvornici zrakoplova u *Wiener Neustadtu*. Tijekom tih

godina njegova razmišljanja bila su usmjerena i prema konstruiranju helikoptera, o čemu svjedoči maketa sačuvana u Muzeju zrakoplovstva u Beogradu. U istom se muzeju čuva i fotografija s maketom aviona koji na zadnjem dijelu ima natpis »Sarić 3«, no o tome je li u pitanju bila samo ideja ili nešto više nije pronađen odgovor.

BEZ POTPORE GRADA

»Ivan Sarić je definitivno jedan od najznačajnijih Subotičana, kao osoba koja je odskakala od svega što je činilo tadašnji 'mainstream'. On je netko na koga se buduće generacije mogu ugledati, budući da je pokazao kako je individualnim naporima moguće uraditi puno bez obzira na sredi-

nu koja vas ne podržava«, smatra povjesničar *Mirko Grlica*, autor izložbe o Ivanu Sariću, koja se u subotičkom Gradskom muzeju može pogledati do kraja siječnja 2011. godine.

Istraživanja koje je *Mirko Grlica* sproveo za potrebe izložbe i pratećeg kataloga (monografije) dovela su ga do zaključka kako Ivan Sarić u svojim vizionarskim pothvatima nije uživao potporu sredine u kojoj je živio.

»Arhiv je pun njegovih zahtjeva za pomoći, i čini se da je nakon prvog uspješnog leta i dobio neku pomoć od grada, ali i ako ju je dobio, ona je bila nedovoljna za njegove konstrukcijske pothvate. Zato smatram da ga je Subotica na neki način ostavila na cjedilu. To je bila jedna konzervativna i patrijarhalna sredina koja je gledala s podozrenjem na sve ono što je bilo novo. Sarić je imao svoj trenutak slave, nakon prvog leta kada je dočekan kao heroj, ali tu je negdje i njegov kraj. Sve ono što je uslijedilo kasnije bilo je skromnije popraćeno, tako da je nakon Drugog svjetskog rata potpuno zaboravljen, što se vidi i iz pisama koje

Izješće u »Nevenu«

O prvom Sarićevom letu subotički mjesečnik »Neven« zabilježio je sljedeće: »Svakome je poznato da se i jedan sinak bunjevačke nane već odavno bavi idejom letenja. Načinio je svojeručno leteći stroj, te već više meseci pravi pokušaje. Sada mu je već pošlo za rukom uzleteti, pa se već više kilometara vozio u vazduhu u jedan mah. Dne 16. 10. hoće da se javno prikaže subotičkom građanstvu. Ivan Sarić je 16. 10. letio na visini od 30 metara oko 3 km.«

je slao jednom beogradskom novinaru«, priča Grlica.

DOPRINOS RAZVOJU ZRAKOPLOVSTVA

Sarićeva izuzetnost nije u tome što je poletio među prvima, već što je ostvario neka od konstrukcijskih rješenja koja se i danas koriste u zrakoplovnoj industriji. »Na jednoj internetskoj stranici koja sigurno nije kompletna, navedeni su pokušaji letova 355 letjelica samo te 1910. godine. Mnoge od njih nisu ni poletjele, a one koje su to učinile, danas bismo rekli da su više 'skakale'. To su bili letovi od nekoliko metara u trajanju od 1-2 sekunde. Sarićev je let bio dug i stabilan, više od jednog kilometra na visini od 20-30 metara. Te letove je on istoga dana ponavljao nekoliko puta. Njegova konstrukcijska rješenja pridonijela su tome da jedan tako slab motor može podići tako veliki zrakoplov, da stabilno leti, da izvodi zaokrete u zraku i da se sigurno prizemlji. Sarić je konstruirao takozvane elevatore na krilcima i to je ono što je dalo stabilnost njegovu zrakoplovu i što predstavlja njegov doprinos zrakoplovstvu«, pojašnjava Mirko Grlica.

NACIONALNA PRIPADNOST: SVAČIJI I NIČIJI

Kakav je osjećaj nacionalne pripadnosti bio u Ivana Sarića nije lako odrediti, te ga zato mnogi svojataju, što i nije čudno kada se u obzir uzmu povijesne prilike koje su se smjenjivale tijekom njegova 91. godinu dugoga života. Naime, u tekstovima pisanim u povodu jubileja, može se pročitati kako je »Ivan Sarić 'krivac' što su Srbi letjeli još prije 100 godina«, dok jedne druge domaće dnevne novine pišu kako je Sarić 1919. godine prigodom susreta s kraljem Aleksandrom Karađorđevićem sebe okarakterizirao kao »Bunjevca 'srpske vjere'!«. Obilježavanju Sarićeva jubileja pridružio se i Bunjevački kulturni centar u čijoj je produkciji već ranije snimljen dokumentarni film o ovom zname-

Mirko Grlica

nitom zrakoplovcu. Natuknica o njemu, kako su nam potvrdili u Uredništvu, naći će se i u »Leksikonu podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca«. Ovoj nacional-identitetskoj »rašomonijadi« oko Ivana Sarića možemo dodati i to da je svoj prvi let izveo na teritoriju tadašnje Austro-Ugarske monarhije, i to kao Szárits János.

»Sarićev otac Pajo, po mađarskom transkriptu Pál, definitivno je bio slavenskog podrijetla. Majka mu je bila Mađarica *Anná Mák*«, kaže povjesničar Mirko Grlica. »Kao i svi drugi tada, pohađao je školu na mađarskom jeziku, njegova prepiska je do 1918. na mađarskom jeziku. Bio je član Subotičkog pjevačkog društva, skupine u kojoj su gotovo svi bili mađarske nacionalnosti, i u tom društvu je upoznao svoju suprugu *Irenu Schenk*. Imena njihove djece – *Piroska* i *Lenke*, svjedoče da se u njihovoj kući najvjerojatnije govorilo mađarskim jezikom. U matičnom listu iz 1897., u kojem su svi činovnici davali svoje biografske podatke, stoji i rubrika poznavanje jezika. I dok su mnogi činovnici iz slavenske populacije, uz mađarski i često njemački jezik, upisivali srpski, hrvatski, bunjevački ili dalmatinski, Sarić je rijedak, ako ne i jedini, kod kojeg je ta rubrika ostala prazna. Moj je zaključak kako je to bio njegov stav prema čitavom problemu koji je već tada bio evidentan u subotičkoj sredini i da u to nije htio ulaziti. S druge strane, 1920. u zahtjevu gradskim vlastima, kada za svoj nogometni klub 'II. kvart' traži kožu za cipele nogometašima,

Izložba u Novom Sadu

Izložba fotografija »100 godina od prvih letova u Srbiji - Ivan Sarić, lipanj-listopad 1910.« otvorena je u ponedjeljak na prvom spratu Spensa. Postav izložbe se sastoji iz dva dijela od kojih je jedan posvećen Sarićevom radu, a drugi Zrakoplovnom savezu Vojvodine (ZSV) i drugim poklonicima zrakoplovstva, koji su kroz ZSV i domaće aero klubove stekli svoja prva letaćka i konstrukcijska iskustva i kasnije ih usavršavali. Izložbu su otvorili pokrajinski tajnik za omladinu i sport Modest Dulić i predsjednik Skupštine grada Novog Sada Aleksandar Jovanović, koji je ujedno i predsjednik Zrakoplovnog saveza Vojvodine.

piše, doduše na vrlo nevjestom jeziku, koji više nije mađarski, kako su gotovo svi članovi njegovog kluba Bunjevci, što je njegov pokušaj da se dodvori tadašnjoj administraciji koja je isključivo slavenskog podrijetla. Moj je zaključak da jedan takav čovjek, koji je izuzetno duboko zaronio u probleme konstrukcije motora, nije imao potrebe za nacionalnim izjašnjavanjem. Da je imao takve potrebe on bi se učlanio u neku udrugu s nacionalnim predznakom kojih je tada bilo«, smatra Mirko Grlica.

Veličina i značaj pionirskih pothvata Ivana Sarića su nepobitni, a ovo je definitivno godina u kojoj mu treba ukazati počast, što, čini se, zaživljava u praksi: nakon spomenika u središtu Subotice podignutog 1985. godine (a ove godine restruiranog uz dodavanje prigodne noćne rasvjete), uz sportsku zračnu luku na Bikovu i lokalni aero klub, njegovo ime odnedavno nosi i Tehnička škola u gradu, čije je ime zapisao u povijest zrakoplovstva.

Svestrani sportaš, zaljubljenik u brzinu i vizionar: Ivan Sarić (1876.- 1966.)

GODIŠNJI KONCERT SUBOTIČKOG TAMBURAŠKOG ORKESTRA

Ja samo pjevam, ja samo sviram...

Iznimno uspješan, od publike dobro prihvaćen i po mnogočemu drugačiji od svih dosadašnjih koncerata

»Ja samo pjevam, ja samo sviram« naziv je koncerta koji je Subotički tamburaški orkestar izveo u utorak u prepunoj vijećnici Gradske kuće u Subotici. Koncert je po mnogočemu bio drugačiji od dosadašnjih, tradicijskih koncerata. Ovoga su puta tamburaši, pod ravnanjem *Stipana Jaramazovića*, izašli iz takozvanih tamburaških okvira. Bila je to večer filmske, evergrin i zabavne glazbe, uz po koju tradicijsku tamburašku pjesmu.

Koncert je započeo skladbom *Nikice Kalodere* »Roking«, te su se redale pjesme u izvođenju *Josipa Franciskovića*, *Antuna Letića Nuneta*, *Antonije Piuković* i *Marije Jaramazović*. U nekoliko se skladbi tamburašima pridružio i gost koncerta *Tomislav Vukov* na harmonici, koji je svojim muziciranjem upotpunio zvuk orkestra. U izvođenju spomenutih vokalnih solista publika je imala prigodu čuti pjesme kao što su: »Ja pijem čašu gorkih suza«, »Potraži me u predgrađu«, »Bila je tako lijepa«, »Volim te budalo mala«, »Perfidija«, »Zar je voljeti grijeh«, kao i pjesmu po kojoj je koncert nazvan – »Ja samo pjevam, ja samo sviram« u kojoj su se *Mariji Jaramazović* pridružili i pra-

teći vokali: *Martina Dulić* i *Anita Kovač*.

Osim pjesama i subotičkoj publici poznatih vokala, na repertoaru koncerta su bile i poznate skladbe izvedene kao instrumentali. Neke od tih su »Skalinada«, tema iz filma »Sedam veličanstvenih«, kao i »Mexican hat dance«. Kroz cjelovečernji koncert voditeljica programa bila je *Suzana Gagić*.

»Sudeći po reakciji publike, za koncert možemo reći da je bio odličan«, izjavio je *Stipan Jaramazović*. »Teško se mogu prisjetiti koji je koncert u neko skorije vrijeme bio ovako prihvaćen. Naravno, bilo je jako dobrih koncerata, ali ovaj sigurno spada u sam vrh. Moje mišljenje, da će program biti tražen na bis, publika je večeras i potvrdila, što mene iznimno veseli, jer smo svi skupa uložili puno truda. Ovaj repertoar jest novost i za nas izvođače, ali i za publiku. Sada smo prvi put izveli zabavne melodije koje nismo pripremali i aranžirali na tamburaški način, nego na zabavnjački. To je za sve nas velika novost, jer orkestar to do sada nije radio. Na ovaj smo način ujedno pokazali kako tambura može, i to uspješno, raditi i to i da nema

potrebe zazirati od zabavne glazbe.«

Subotički tamburaški orkestar se stalno pomlađuje novim članovima, te ga sada u većini čine srednjoškolci, studenti i tek poneki dugogodišnji član.

»Generacije se mijenjaju, mladi odlaze na fakultete na strani, a ujedno pristižu novi članovi. Mladi su ovaj program dobro prihvatili. To je glazba koja je njima bliska, čak više nego tradicijska narodna pjesma«, objašnjava *Jaramazović*.

Aranžmane za program koji je izveden pripremili su: *Ante Crnković*, *Nela Skenderović*, *Marin Piuković*, *Tihomir Zlatić*, *Goran Hlebec*, *Sonja Berta*, *Ranko Purić*, *Ferenc Kovač* i *Stipan Jaramazović*.

Iako još nije dogovoren sljedeći nastup, *Stipan Jaramazović* kaže kako bi rado nastupio s ovim programom i u nekom drugom mjestu, jer bi to bila nagrada svima koji su radili na ovome koncertu. *Jaramazović* ujedno najavljuje i Božićni koncert, koji će biti održan 21. prosinca, kada će nastupiti Katedralni zbor »Albe Vidaković« pod ravnanjem s. *Mirjam Pandžić* i Subotički tamburaški orkestar.

Ž. Vukov

NASTAVLJEN SERIJAL KONCERTA ORGULJAŠKE GLAZBE HRVATSKIH AUTORA IZ VOJVODINE

Novosadski »Glasovi orgulja u ravnici«

Mladi orguljaš, profesor *Saša Grunčić* u nedjelju, 24. listopada, u crkvi Imena Marijina u Novom Sadu održao je koncert pod nazivom »Glasovi orgulja u ravnici«. Ovaj talentirani mladić je tijekom jednosatnog programa izveo skladbe hrvatskih skladatelja iz Vojvodine – *Stanislava Prepreka*, *Albe Vidakovića* i *Josipa Andrića*. Skladbe su skupa izabrali profesor *Đuro Rajković* i mladi izvođač.

Po završetku koncerta izvođaču je čestitala *Marija Lovrić* predavši mu poklon. Profesor *Đuro Rajković* nije štedio riječi hvale o mladom orguljašu: »Dojam nakon ovoga koncerta je još jači nego u Subotici na praiizvedbi koncerta. Saša je pokazao još veće majstorstvo.

Poznato je da su ovo romantične orgulje, a program koji je svirao nije za romantične orgulje – to bi trebale biti klasične, oštrije orgulje, ali on je toliko svladao registraciju i toliko je majstor

registracije da je, posebno skladbu *Prepreka*, još suptilnije registrirao i još zrelije svirao. Cijeli koncert je na jednoj višoj razini i nadam se da će iz koncerta u koncert sve više napredovati,

kako u samoj cjelini izvođenja, tako i u dinamici i registraciji«.

Koncert je održan pod generalnim pokroviteljstvom Katoličkog instituta za kulturu, povjest i duhovnost »Ivan Antunović«, a u organizaciji Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata. Ravnatelj Zavoda *Tomislav Žigmanov* istaknuo je da se ovim koncertom želi predstaviti i onaj dio naše vojvođanske kulturne baštine o kojoj se premalo zna i koja na ovim prostorima nije bila vidljiva više desetljeća.

Koncertu su, među ostalim, nazočili ministar savjetnik u Veleposlanstvu RH u Beogradu *Filip Damjanović* i pomoćnik gradonačelnika Novog Sada *Vladimir Kopicl*.

A. Jukić-Mandić

JEZIČNI SAVJETNIK

Brojevi

Piše: Miranda Glavaš-Kul

Brojevi su dijelom promjenjiva vrsta riječi kojom se izriče koliko čega ima i koje je što po redu. Razlikujemo glavne (izriču koliko čega ima: jedan, dva, tri...) i redne brojeve (izriču koje je što po redu: prvi, drugi, treći...). Ako brojeve pišemo brojkama, iza rednih brojeva se piše točka, neovisno o tome je li riječ o rimskim ili arapskim brojkama: 22., 7., 1000., IV., X., XII. i sl.

Kada brojeve pišemo slovima, valja pripaziti na njihovo pravilno pisanje. Problem se najčešće javlja u pisanju brojeva od jedanaest do devetanaest, koje treba pisati sa završetkom –est, na primjer: dvanaest, trinaest, petnaest, devetnaest, a ne s –ajst, kako ih često izgovaramo.

Ako brojeve pišemo slovima, najviše nedoumica imamo vezano uz sastavljeno i rastavljeno pisanje. Pravila kažu:

- sastavljeno se pišu brojevi od jedanaest do devetnaest: trinaest, trinaesti...
- sastavljeno se pišu i sve desetice: dvadeset, trideset, dvadeseti, trideseti...
- stotice pišemo i sastavljeno i rastavljeno: dvije stotine, dvjesto, šest stotina, šeststo...
- tisuća, milijun i milijarda pišu se odvojeno: sedam tisuća, tri milijarde...
- ostale složene brojeve pišemo rastavljeno: dvadeset osam, tisuću trideset treći...

Posebno valja pripaziti na pisanje pridjeva izvedenih od broja šest i broja šeststo odnosno šest stotina. Jednako se izgovaraju pridjevi koji se odnose na dijete koje ima šest godina – *šestogodišnji* dječak i nešto što je staro šest stotina godina – *šeststogodišnja* tradicija. U oba ćemo primjera reći – *šestogodišnji*, ali ćemo razli-

čito napisati.

Trebamo li napisati brojni izraz sastavljen od glavnog broja i imenice *put*, važno je u kojem se liku u takvom brojnom izrazu javlja imenica *put*. Ukoliko je imenica *put* u genitivu, pisat ćemo ju odvojeno od glavnog broja: *dva puta*, *tri puta*, a ako je imenica *put* u no-

minativu, brojni se izraz piše sastavljeno: *jedanput*, *petput*, *stoput*... Uz redne brojeve nije pravilno rabiti genitiv *puta*, stoga valja rabiti nominativ: *prvi put*, *drugi put*, *peti put*.

Ovim savjetima nismo riješili sve probleme koje imamo s brojevima, ostale savjete pročitajte već u sljedećem broju.

FRANCUSKI HODOČASNIK U ZEMUNU

Na putu u Svetu zemlju

U nedjelju, 21. listopada, župnu crkvu Uznesenja Blažene Djevice Marije u Zemunu posjetio je preč. *Luc Ledroit* iz Francuske, hodočasnik koji je iz svoje zemlje krenuo u Svetu zemlju. Iz svoje župe Maria Assunta, koja se nalazi u malom mjestu Marbozou u Francuskoj na četrdesetak kilometara od Taizea, uputio se prema Jeruzalemu bez prijevoza, tehničke opreme, telefona i bilo kakve veze sa svojom župom.

Preč. Ledroit, koji je već 15 godina posvećen svećeničkom zvanju, na ovaj je put krenuo još 1. kolovoza uz dopuštenje nadležnog biskupa. U svakoj župi koju je pješakeći prema svom odredištu posjetio, služio je svetu misu u koncelecijaciji s tamošnjim župnikom, nakon čega je dobio pečat, kao dokaz o boravku. Nakon prenočišta i okrijepe u nekoj od župa nastavljao bi, ne obazirući se na vremenske i bilo koje druge uvjete.

U zemunkoj župi, tamošnji je župnik, mons. *Jozo Duspara*, na samom početku večernje svete mise pozdravio gosta iz Francuske nakon čega je u koncelecijaciji s njim predvodio ovo nesvakidašnje euharistijsko slavlje. Tom je prigodom preč. Luc zamolio Zemunce da mole za njega i njegov sretan put, te je obećao kako će se i on u svojim molitvama sjetiti naših župljana.

Zemunski župljani će zasigurno pamtili ovog hrabrog čovjeka i još dugo pričati o njemu. Njegov krajnji cilj, dolazak u Svetu zemlju, po njegovim planovima treba se obistiniti u trećem mjesecu iduće godine.

D. Lukinović

OBILJEŽAVANJE 70. OBLJETNICE SMRTI ALEKSE KOKIĆA

Svećenik i pjesnik našeg zavičaja

Svečana akademija u povodu 70. obljetnice od smrti svećenika i pjesnika *Alekse Kokića* (1913.-1940.) bit će održana u Subotici 5. studenoga.

Organizatori ova susreta su župni ured Isusova Uskrsnuća i Pučka kasina 1878, dok je domaćin i pokrovitelj biskup subotički mons. dr. *Ivan Penzeš*.

Podsjetimo se, *Alekse Kokić* rođen je u Subotici 14. listopada 1913. godine, osnovnu naobrazbu primio je u rodnoj Subotici, srednju školu je pohađao u Travniku u Isusovačkoj gimnaziji, studirao je u Zagrebu, a za svećenika ga je zaređio biskup *Lajčo Budanović*. Bio je župnik u župi sv. Roka u Subotici, te je ponovno otišao na studij, ovoga puta studirao je slavistiku. Preminuo je 17. kolovoza 1940. godine u svojoj 27. godini života, kada je bio na vojnoj vježbi, na odsluženju vojnog roka u Cetinju. Dok se borio sa smrću, prijatelju koji je bio uz njega, *ocu Fabijanu Bubleu*, rekao je: »Pozdravi mi biskupa, bunjevačke Hrvate, pozdravi svećenstvo, pozdravi mi moje roditelje, rodbinu, prijatelje, znance... Žao mi je da moram umrijeti u tuđoj zemlji... Barem da sam kod svojih...«. *Alekse Kokić* je pokopan 23. kolovoza na Bajskom groblju u Subotici, a nakon 40 godina njegovi zemni ostaci preneseni su u zajedničku svećeničku grobnicu također na Bajskom groblju.

Program koji će obilježiti 70. obljetnicu od njegove smrti započinje posjetom grobu *Alekse Kokića* u 16 sati, a u 17 sati će biti položeno cvijeće na njegovu bistu u dvorištu župe Isusova Uskrsnuća (Gajeva ulica 2). Na svečanoj akademiji o djelu *Alekse Kokića* govorit će: pomoćni biskup đakovački mons. dr. *Đuro Hranić* na temu »*Alekse Kokić, svećenik i pjesnik*«, dr. *Krešimir Bušić* na temu »*Utjecaj vlč. Alekse Kokića u procesima kulturne i nacionalne integracije bačkih Hrvata-Bunjevaca i Šokaca*«, župnik ove župe mons. *Bela Stantić* te biskup subotički mons. *Ivan Penzeš*. Osim govornika u programu će sudjelovati i mladi župe Isusova Uskrsnuća, te Katedralni zbor »*Albe Vidaković*« pod ravnanjem s. *Mirjam Pandžić*. Akademija će biti održana u crkvi Isusova Uskrsnuća u Subotici. Početak je u 19 sati.

Organizatori najavljuju kako će ovom prigodom iz tiska izaći knjiga pod nazivom »*Prvijeneci Alekse Kokića*«.

Ž. V.

U SUSRET BLAGDANIMA

Svi sveti i Dušni dan

Blagdan Svih svetih u Katoličkoj se crkvi slavi kao blagdan svih blaženih u nebu, a u Rimu se počeo slaviti još od 6. stoljeća. Izvorno je obilježavao posvećenje rimskog Panteona u crkvi sv. Marije od mučenika (Sancta Maria ad martyres), koju je 609. godine posvetio

papa Bonifacije IV. i u nju dao prenijeti i pohraniti kosti brojnih kršćanskih mučenika. Kršćanstvo je u svoj kredo uvrstilo svete i zajedništvo s njima, pa na ovaj blagdan vjernici slave svete u nebu (kako one znane, tako i one neznane), a na Dušni dan prisjećaju se svojih pokojnika moleći za njih i moleći im se za duhovnu pomoć. Tako ovaj blagdan uvijek iznova podsjeća na neraskidivo zajedništvo živih i pokojnih u Kristu, predstavljajući u svojoj biti temelj kršćanske vjere.

Papa Grgur IV. odredio je 835. da se blagdan Svih svetih slavi 1. studenoga, a opat u Clunyu sv. Odilo uveo je 998. godine Dušni dan, koji se slavi 2. studenoga.

RADIO MARIA

NOVI SAD 90,0 MHz - SUBOTICA 90,7 MHz
SOMBOR 95,7 MHz - PLANDIŠTE 89,7 MHz
LESKOVAC 107,4 MHz

<p>Kontakt: NOVI SAD Koste Abraševića 16 Redakcija: 021/4790529 Program: 021/4790464 SMS: 063/598441 radiomarija.srbija@gmail.com www.radiomarija.rs</p>	<p>Kontakt: SUBOTICA Starine Novaka 58 Redakcija: 024/692255 Program: 024/692259 SMS: 063/445523 marioradio@tippnet.rs www.mariaradio.rs</p>
---	---

POMOŽITE RADIO MARIJI!

Broj računa: 160-324873-16
Banca Intesa a.d., Prima: Udruženje Marija,
21000 Novi Sad, Koste Abraševića 16

KOGA SE STIDI MOJ NAROD, ZAR ISUSA KRISTA?

Korijeni – da ili ne?

Piše: mons. dr. Andrija Kopilović

Zelio bih vam ispričati tri priče koje me ovih dana zaokupljaju. Po koja rastuži, po koja razveseli, a nad nekima se čudim. Još kao dijete, tek na početku osnovne, rado sam čitao. Ta sklonost čitanju drži me još i danas. Unatoč napornom danu, umoru, ipak nikada ne legnem bez knjige u ruci. Navika? Možda. Svakako i danas traje ta navika čitanja nečega lijepoga i plemenitog. Na zimskim ferijama redovito sam provodio vrijeme kod Ranka i Mame (djed i baka) na Ljutovu na salašu. Navečer se skupi više ljudi na »divan«, a kasnije malo i kartanje.

JASTUK SUZAMA NATOPLJEN

Prvi čin zimske »sesije« je obično počelo ovako – Ranko je rekao: ajde đakela (đak) čitaj! Čitao sam tečno i zanimljivo. Drugi su slušali, a ja sam uz lampaš uživao kako sam »važan«. Nakon čitanja bili su komentari, a onda smo mi djeca išli na spavanje. Puno puta sam danima zalijevao svoj jastuk suzama. Zašto? Čitao sam knjigu Bunjevačke narodne pripovjetke (izdane pedesetih godina), a u njima je bilo puno »masnih« pripovjedaka, a mnoge su bile rugalice svećeniku ili crkvenom životu. Nisam tada shvaćao da je to pričao moj narod, prepričavao i polako se trovao negativnim stavom prema svećeništvu i vrednotama Crkve. Znajući moju namjeru da želim biti svećenik, netko od prisutnih je znao dobaciti: »Taki ćeš ti popo biti?« Nisam imao odgovora, nisam ni razumio »masnoću« priče, ali sam redovito nakon toga kvasio jastuk suzama. Sada razumijem zašto je u tom razdoblju progon svećenika bio politička stvarnost, a neki su od njih zatvarani, kao što je na primjer mons. *Ivan Kujundžić* – *Ivanjica* odležao čak sedam godina i to veći dio u samici. Zvanja su iz tih krajeva gdje se tako pričalo polako kopnila i više ih nema. Eto, na ovoj distanci od četrdeset i tri godine svećeništva dođe mi ponekad da bi vjerojatno i danas mogao po koji puta natapati svoj jastuk suzama. Moj narod nije pošao naprijed, nego tapka ili ide unazad.

VELIKAN ČISTE DUŠE, SAVJESTI I JASNE PORUKE

Negdje u isto vrijeme ili malo kasnije sam čuo za *Aleksu Kokića*. Pedesetih godina i kasnije o njemu se nije smjelo ni govoriti, nije se moglo ni čitati jer knjiga nije bilo, bio je na listi nepoželjnih u vrijeme komunizma. Sada je sedamdeset godina od kada je umro. Hvala Bogu da se upravo danas sjećamo te godišnjice i spomena na njega. Da je u to vrijeme njegova zanosna, produhovljena lirika bila dostupna,

možda bi se našao netko tko bi se oduševio čistoćom svećeničkog lika koji i danas nakon toliko godina ispunjava svako svećeničko srce kada čita. Plemenit čovjek, plemenita poruka, nadahnuta lirika, tako sjajno vodi u susret čovjeka s Bogom. Da, ali on je bio nepoželjan. Tako stidljivo i s puno muke su njegovi školske kolege uspjeli o dvadeset petoj godišnjici njegove smrti objaviti zbirku: *Srebrno klasje*. Knjiga je iščitavana, citirana. Ali Aleksu spominjati bilo je opasno još i osamdesetih godina. Tako smo dane njemu posvećene morali krstiti ne Dani Alekse Kokića, nego Dani kruha i riječi. I to je prošlost. Jedna priča koja je skoro uvenula o jednom velikanu čiste duše, čiste savjesti i jasne poruke. I to je moj narod.

VJERNOST NA GABRIĆ ĆUPRIJI

Treća priča je iz ovih dana. Volim običaje i znam da su oni često jedini čuvari identiteta. Da nema običaja koji su sastavnica našega života, možda već ne bi bilo ni nas. Treba ih čuvati, treba obnovljati. Tako je ovih dana obnovljena i legendarna »Gabrić ćuprija«. Neka je! Naišao sam kod Ćuprije i zaustavio se analizirajući natpise. Na jednoj strani piše: »U Subotici vekovima žive zajedno Bunjevci, Mađari i Srbi. Što je neminovno dovelo do prožimanja različitih običaja u načinu življenja. Karakterističan moment koji se javlja u svim subotičkim svadbama je prelaz preko Gabrić ćuprije. Običaj vezan za ovu subotičku legendu je do danas sačuvan, jer se veruje da ovo mesto određuje sudbinu braka. Ako se mlada prenese preko mosta, ostaće verna svom mužu, istrajaće pored njega u dobru i zlu.« Čitam i razmišljam. Dobro, običaj je. Je li baš tako raširen da u svim svadbama prelaze preko Gabrić ćuprije je upitno. Međutim, poruka da je garancija braka prijenosom mlade preko ćuprije i garantirana njena vjernost je na jako »slabim nogama«. Jadna taj brak gdje je samo žena pozvana na vjernost, a muškarac sebi »osigurava« ženu vjernu i odanu jednim »prijenosom preko ćuprije«. Čudim se i pitam kako će mladi – budući supruzi – na ovoj ćupriji graditi svoju sreću? Natpis s druge strane je: »Što Bog sastavi nek niko ne rastavi« – Narodna poslovice. E, taj me natpis pomalo vrijeđa. Zar je moguće da subotička prošlost i sadašnjost ne zna da je ta rečenica citat iz Biblije Staroga zavjeta i naizust ponovljena u Novom zavjetu po Isusu Kristu. Koga se to stidi moj narod, zar Isusa Krista? Zar garancije uspjeha braka po Božjim rukama? Ovdje sam žalostan, odričemo se svojih korijena, sasjekli smo stablo, kako očekivati plod na granama koje nemaju ni korijena ni stabljike?

Natpis s druge strane

je: »Što Bog sastavi

nek niko ne rastavi« –

Narodna poslovice.

E, taj me natpis

pomalo vrijeđa. Zar je

moguće da subotička

prošlost i sadašnjost

ne zna da je ta

rečenica citat

iz Biblije

*

Odričemo se svojih

korijena, sasjekli

smo stablo, kako

očekivati plod

na granama koje

nemaju ni korijena

ni stabljike?

ROLNICE SA ŠUNKOM I TRAPISTOM

Potrebno za tijesto: 600 g brašna, 1 kvasac, žličica soli, 2-3 žličice šećera, 3 dcl mlijeka, 10 dag omekšalog margarina, 1 jaje, 1 žlica ulja.

Potrebno za punjenje: 200 g stišnjene šunke ili kulena, 200 g trapista, malo origana, 50 g margarina za premazivanje tijesta, jaje za premazivanje rolnica.

Priprema: U toplo mlijeko staviti kvasac i šećer i ostaviti nekoliko minuta, te dodati ostale sastojke i sve miješati spiralnim nastavcima za mikser. Ostaviti neka stoji pokriveno na toplom mjestu 20-tak minuta da se tijesto 'digne'. Radnu površinu posuti brašnom i na njoj rastanjiti tijesto u oblik pravokutnika debljine oko 0,5 cm. Tijesto premazati otopljenim margarinom i po njemu redati šunku i trapist, te sve posuti origanom. Zarolati i staviti u brašnom posut pleh. Premazati jajetom i staviti da se peče u prije ugrijanoj pećnici na 180 stupnjeva. Peći 20 minuta.

TORTILJA S PILETINOM

Potrebno za 4 osobe: 8 tortilja, ulje za pečenje.

Potrebno za punjenje: 1 litar vode, 500 g pilećeg mesa, ½ poriluka, papar, 70 g luka, 2 žlice nasjeckanog peršina, sol, 3 žlice kiselog vrhnja.

Potrebno za preljev: 100 g majoneze, 100 g kiselog vrhnja, 0,5 dcl jogurta, 2 češnja češnjaka i ½ žličice crvene paprike.

Priprema: U kipuću vodu stavite kuhati piletinu i papar i kuhajte oko 20 minuta, dok meso ne omekša. Pustite da se ohladi i zatim narežite na kockice. Nasjeckani poriluk pomiješajte s peršinom, posolite i dodajte piletini. Na kraju umiješajte kiselo vrhnje. Na svaku tortilju stavite po žlicu pripremljenog nadjeva, zamotajte te učvrstite čačalicama. Na zagrijanom ulju u tavi popecite tortilje do zlatnosmeđe boje. Odstranite čačalice i prerežite. Umak pripremite tako da pomiješate majonezu, vrhnje, jogurt, češnjak i crvenu papriku. Tople tortilje poslužite s umakom.

BRZE PUDING KOCKE

Potrebno: 200 g petit beurre keksa, 2 pudinga od vanilije, 10 čokoladica bananica, 2 vrećice šlaga.

Priprema: Puding pomiješati s 5 žlica šećera i skuhati u litri mlijeka. Čokoladice bananice izrezati na sitne komadiće i pomiješati u još topli puding. U dublju posudu staviti providnu (PVC) foliju i poredati keks te ga preliti toplim pudingom. Poredati još jedan red keksa (na puding) i ostaviti da se prohladi. Kada se puding prohladi kolač prevrnuti na pladanj odgovarajuće veličine i premazati ga umućenim šlagom. Po želji ukasiti čokoladnim mrvicama.

OČNA KUĆA

optika i ordinacija
na jednom mjestu

551-045

Subotica
Maksima Gorkog 20

KOD GLAVNE POŠTE

NAJVEĆI JESENSKI PLOD

Bundeva

Već duže vrijeme na tržnicama možemo vidjeti prekrasne bundeve, no nisu li one možda prerijetko na našim trpezama? Iako ih ovih dana mnogi koriste kao jezivu dekoraciju za Noć vještica, koja nas očekuje, one imaju mnogo veću i značajniju ulogu u našoj prehrani i zdravlju. Bile one male, velike, žute, zelene, narančaste, okrugle, duguljaste ili trbušaste, one su ukusne, hranjive i zdrave. Popis zdravstvenih efekata konzumiranja bundeve je podugačak. Primjerice, bundeva potiče probavu, jača nerve, a pri tom ima malo kalorija te je pogodna za mnoge dijete. Ujedno ona snižava i visoku razinu kolesterola, smanjuje probleme s kožom i jača dišni sustav zahvaljujući dragocjenim supstancijama u voćnom mesu.

Više od 800 različitih vrsta bundeva, od najmanjih do onih divovskih, svoje podrije-

tlo vuku iz Afrike i Sjeverne Amerike. Od njih se spremaju juhe, variva, složenci i kolači, ali i kompoti i marmelade. Koštice bundeve su kao stvorene za grickanje, ulje se koristi za spremanje salata, a izdubljena kora za serviranje jela na prastari način, dok neke služe isključivo za ukras. Najčešće se spominje obična ili poljska bundeva koja daje plodove teške od 25-100 kg i kod nas se uzgaja uglavnom za stočnu hranu.

SJEMENKE BUNDEVE

U zelenim sjemenkama bundeve nalaze se mnoge interesantne supstancije, te se grickanje sjemenki bundeve preporuča muškarcima. One mogu zaustaviti nastanak dobroćudnog uvećanja prostate, ublažiti ga ili čak spriječiti.

Sjemenke bundeve imaju također veliku hranjivu vrijednost.

Energetska vrijednost sjemenki dvadeset je puta veća od mesnatog dijela bundeve. Ali su one i znatno bogatije mineralima i vitaminima. Sjemenke treba oljuštiti neposredno prije upotrebe, kako bi se sačuvala njihova vrijednost, ali treba pripaziti da se ne ukloni tanka, sivkasto-zelenkasta opna.

KUPOVANJE I ČUVANJE

Zbog svoje veličine, bundeve se najčešće prodaju rezane, na taj način odmah vidimo je li mesnata i sočna unutrašnjost. Kod većih i manjih sorti, koje se kupuju cijele, važno je obratiti pozornost na to je li im vanjski dio neoštećen, koža svijetla i bez plijesni, a težina s obzirom na obujam neumanjena. Na tržište dolaze

od druge polovice ljeta, cijelu jesen i zimu. Jesensku cijelu bundevu možete očuvati pažljivim skladištenjem na hladnom i suhom mjestu nekoliko mjeseci. Bundevu narezanu na manje dijelove možete držati nekoliko dana na temperaturi 4°C, a na temperaturi -18 stupnjeva do šest mjeseci. Možete je pripremiti na bezbroj načina, a jedini slučaj kad je pripremamo s korom jest kada je pečemo u pećnici.

DEKORACIJA

Zbog zanimljivog i nepravilnog oblika, bundeve osim za prehranu i zdravlje mnogi koriste i za dekoraciju. Kako za pripremanje strašnih Halloween bundeva, tako i za jednostavnu jesensku dekoraciju, koja će uljepšati vaš dom. Ideja za dekoraciju ima, kao i jesenskih plodova. Ukoliko ih posjedujete potrebno vam je jedino malo mašte.

POLIKLINIKA

Jelene Čović 28, 24000 Subotica, 024/553-774, 024/567-495, 064/222-14-20, 063/508-811
www.badawi-su.com, poliklinika@badawi-su.com

Kućne posete, prevoz pacijenata

Badawi

Pedijatrija, Ginekologija, Urologija, Neurologija, Gastroenterologija
Kardiologija, Ultrazvuk, Gastroskopiya, Laboratorija, Alergotest

Budwig protokol, Akupunktura, Biorezonanca-SCIO, Detox, Eilman-Radiotalasna hirurgija
Tehnika emocionalne slobode-EFT, Masaža, Bahove kapi, Bloptron, Magneti i ostalo...

Poliklinika za vašu porodicu

Tavankučani predstavljali Vojvodinu

Skupina učenika hrvatskih odjela Osnovne škole »Matija Gubec« iz Tavankuta 9. i 10. listopada predstavljali su svoju školu, Tavankut, Suboticu, kao i Vojvodinu na Danima kruha i zahvalnosti za plodove zemlje u Koprivnici.

Dani kruha, dani zahvalnosti za plodove zemlje obilježeni su i ove godine, kao i prethodnih 19 godina, u listopadu na razini vrtića, osnovnih i srednjih škola te grana Lijepe Naše u Republici Hrvatskoj, županijama Federacije Bosne i Hercegovine te u hrvatskim odjelima u Vojvodini i hrvatskim školama u Mađarskoj.

Evo kako su djeca doživjela ovaj susret:

Put do Koprivnice i nazad

Dok nismo krenuli u Koprivnicu vrlo sam bio uzbuđen i jedva sam čekao polazak. Ujutro smo krenuli u pola devet, a stigli smo oko dva sata poslijepodne. Put je bio veoma dug, ali i uzbudljiv. Putovali smo mini busom, a dok smo putovali puno smo pjevali. S obzirom da nam je sve

vrijeme bilo zabavno, skoro nitko nije spavao. Dok smo se približavali Koprivnici primijetio sam kako je okolica veoma lijepa i da ima puno lijepih i velikih kuća. U Koprivnici nije veliki promet, jer je to mali grad, pa zbog manjeg prometa nema mnogo ni prometnih znakova niti semafora. U Koprivnici smo bili dva dana. Taj mali gradić vječno ću pamtiti.

Hrvoje Benčik, 6. a

Štand s kolačima

Štand je bio prepun raznih kolača koje su pravile naše mame. Svi su kolači bili jako fini i sviđali su se većini posjetitelja. Posjetitelji su najviše uzimali pužice i salenjake. Prolazili su i ostali kolači, poput: lakumića, medenjaka, kiflica i još mnogo toga. Na štandu je bio i Božićnjak, ali su posjetitelji njega mogli samo pogledati. Na Božićnjaku je bilo prikazano rođenje Isusa i svima se to jako sviđalo. Mi smo Božićnjak predali na oltar. Kolačići su bili u raznim velikim i malim košaricama. Pužići su bili s orasima i svima su se sviđali, a salenjaci su bili punjeni pekmezom i ljudi su ih u slast jeli. Kada smo se spakirali, uskoro niti jedan kolač nije ostao. Lakumići su isto dobro prošli i mislim da su im se sviđali.

Mislim da su svi koji su probali kolače uživali u njima i pojeli bi ih puno kad bi znali da ih neće boljeti stomak.

Katarina Petreš, 5. a

Misno slavlje

U subotu, 9. listopada, održana je svečana misa zahvalnica. Svi sudionici u raznovrsnim nošnjama išli su u povorci. Bilo je djece i mladih iz raznih mjesta. Svatko je na misu donio svoj suvenir. Mi smo donijeli Božićnjak, a to je kolač koji se stavlja ispod bora. Na Božićnjaku se nalaze mali Isus, Majka Marija i Josip. Na misi sam gledala druge nošnje, bile su jako lijepe i šarene. Pjevao je zbor, a misa je služena na otvorenom, na pozornici. Bilo je puno ljudi. Nikog nije bilo na štandovima. Misa je bila jako lijepa, jer je bila na otvorenom prostoru, a i vrijeme je bilo lijepo.

Veronika Vojnić-Mijatov, 7. a

Dječja likovna kolonija

Djeca iz vrtića »Marija Petković« prošle su nedjelje u svome vrtiću imala pravu malu likovnu koloniju. Iako su je odgojiteljice planirale organizirati na Bunariću, vremenski uvjeti ove godine to nisu dopustili. Na koloniji su sudjelovala djeca skupine »Cvjetići« s odgojiteljicama Dajanom Šimić i Mirom Ivanković, a kao stručna pomoć djeci su se pridružili i Ljubica Suturović i Arsen Ćosić, likovni suradnici u Predškolskoj ustanovi »Naša radost«. Djeca su ovom prilikom slikala temperama, flomasterima, drvenim i voštanim bojicama, na temu »Zmaj iz pripovijetke dide mog«. Vjerujem kako vam je poznata ova tema, jer ste i vi školarci slikali i radili na ovu temu, koja je bila na likovnom natječaju u povodu IX. dana Balinta Vujkova. Najbolje radove očekuju i prikladne nagrade.

»Zmaj iz pripovitke dide mog«

Likovni je natječaj na temu »Zmaj iz pripovitke dide mog«, kao što svi znate, već gotov, a Dani Balinta Vujkova su pri kraju. Organizatori su se potrudili i osigurali vam nagrade koje ste već dobili, te svima koji su nagrađeni od srca čestitam. U ovome broju »Hrvatske riječi« donosimo popis nagrađenih i najbolji crtež iz svake kategorije, a u sljedećem broju pogledajte kako su se vaši prijatelji zabavili i što su im organizatori sve pripremili. Do tada lijep pozdrav!

Predškolski uzrast

1. mjesto: Dominik Kujundžić, 6 godina - vrtić »Marija Petković« Subotica
2. mjesto: Petar Pečerić, 5 godina - vrtić »Marija Petković« Subotica
3. mjesto: Aleksandra Tabori, 6 godina - vrtić »Marija Petković« Subotica
4. mjesto: Alvaro Perez de Guzman Prčić, 5 godina - vrtić »Marija Petković« Subotica

Od I. do IV. razreda osnovne škole

1. mjesto: Ivana Imrić, II. razred - OŠ »Matko Vuković«, Subotica
2. mjesto: Josip Dulić, I. razred - OŠ »Vladimir Nazor« Đurđin
3. mjesto: Zdenko Ivanković, II. razred - OŠ »Ivan Milutinović« Subotica

3. mjesto: Matija Sekereš, III. razred - OŠ »Sveti Sava« Subotica

3. mjesto: Milica Vuković, III. razred - OŠ »Matija Gubec« Tavankut

Od V. do VIII. razreda osnovne škole

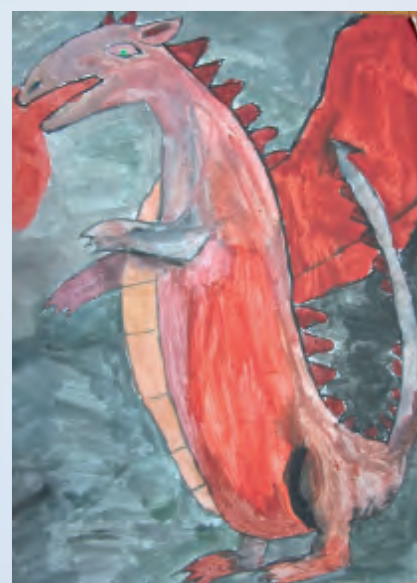
1. mjesto: Marija Vuković, VII. razred - OŠ »Ivan Milutinović« Mala Bosna
2. mjesto: Martina Kulundžić, VII. razred - OŠ »Ivan Milutinović« Subotica
2. mjesto: Tatjana Vojnić Purčar, VII. razred - OŠ »Ivan Milutinović« Mala Bosna
3. mjesto: Sandra Temunović, VI. razred - OŠ »Ivan Milutinović« Mala Bosna
3. mjesto: Antun Vuković, V. razred - OŠ »Ivan Milutinović« Mala Bosna

Dominik Kujundžić

Ivana Imrić

Marija Vuković

PRIČA O FOTOGRAFIJI

Pišu: Grgo Bačlija i Dražen Prčić

Ovoga su tjedna u tijeku IX. dani Balinta Vujkova, tradicionalna smotra hrvatske knjige i riječi koja se u Subotici održava u spomen na velikog i neumornog sakupljača i obrađivača narodne predaje. Na priloženoj fotografiji, koja potječe iz 1971. godine, prikazani su »bardovi« tadašnjeg Subotičkog književnog kruga, gospoda koja su se fotografirala s dvojicom svojih budućih čitatelja prigodom jedne od seoskih promocija. Simbolika ovog sačuvanog fotosa ogleda se u autentičnoj ruralnoj pozadini još uvijek neobranih kukuruza, seoskom ambijentu koji je često dominirao u pripovijestima ovdašnjeg življa. Pokraj *Balinta Vujkova*, čija se dvometraška silueta visoko nadvisuje iznad glava ostalih osoba na slici, nalaze se još i *Matija Poljaković*, književnik, dramatičar, komediograf i autor originalnog scenarija manifestacije i povorke žetelačkih svečanosti »Dužijance«, po kojem su sve priredbe organizirane u razdoblju od 1968. do 1972. godine, tj. do njenog naprasnog ukidanja nakon hajke na članove Ogranka Matice hrvatske u Subotici, *Ivan Stantić*,

Književnici na selu

tadašnji predsjednik HKUD-a »Bunjevačko kolo«, te dvojica mještana, čija su imena ostala nepoznata, a koji su bili nazočni na promociji knjige Balinta Vukova »Bunjevačke narodne pripovijetke« održane u Tavankutu u tadašnjem Domu kulture, odnosno domu SSRNJ, pri tamošnjoj mjesnoj zajednici. Inače, spomenutoj promociji nazočilo je više od 200 posjetitelja, a o knjizi su govorili akteri s fotografije Ivo Stantić i Matija Poljaković, te *Lazar Merковиć* i Balint Vujkov.

Sliku je fotografirao Grgo

Bačlija, jedan od autora ovoga teksta, a nastala je ispred putničkog automobila koji je bio parkiran na jednom od salaša domaćina koji je ugostio nazočne goste iz »varoši« i osobnih prijatelja Ive Stantića, neposredno prije održavanja književne promocije.

Obojica mještana u ruci drže knjige Balinta Vujkova s posvetom, koju je on osobno napisao na salašu.

Knjiga »Bunjevačke narodne pripovijetke« prvi je put objavljena 1951. godine, a zanimljivo je kako je ova tavankutska

promocija održana točno 20 godina kasnije.

Balint Vujkov je rođen 27. svibnja 1912. u Subotici, gdje je završio osnovnu i srednju školu, a potom i Pravni fakultet, te je uz pravničku profesiju veliki dio svoga života posvetio književnosti, koju je sam stvarao ili je neumorno sakupljao iz usmene predaje Hrvata koji su naseljavali prostore nekadašnje Jugoslavije, ali i Mađarske, Austrije, Slovačke, Češke i Rumunjske, nastojeći je sačuvati od zaborava za buduća pokoljenja. U svojoj je nakani uspio, a plodove njegova rada danas imamo ovjekovječene u brojnim izdanjima knjiga koje je potpisao. Uz sve navedeno, bavio se i novinarstvom, pa je od 27. kolovoza 1948. do 1. veljače 1949. obnašao dužnost glavnog i odgovornog urednika »Hrvatske riječi«, te se ovom prigodom ponovno uspostavlja »veza« s novinama u kojima je radio i potom godinama, do njihova ukidanja, redovito surađivao. Najveći sakupljač narodnog blaga na ovim prostorima umro je 23. travnja 1987. godine Subotici, a njegovo djelo ostaje zauvijek.

www.supijace.co.rs

OD NJIVE DO TRPEZE.

JKP СубОТИЧКЕ ПИЈАЦЕ
Szabadkai Piacok KK
JKP Subotičke pijace

U NEKOLIKO REDAKA

Studen

Eto nam i studenoga. Studen nam je već stigla, a sada će imati i službeno obilježje hladnog jesenskog mjeseca. U biti, veliki broj ljudi ne voli ovaj mjesec. Nije još ni prava zima, a hladno je i mjesec je siv i dug. A treba ga pregurati i pripremiti se za prosinac i još veće troškove...

FOTO KUTAK

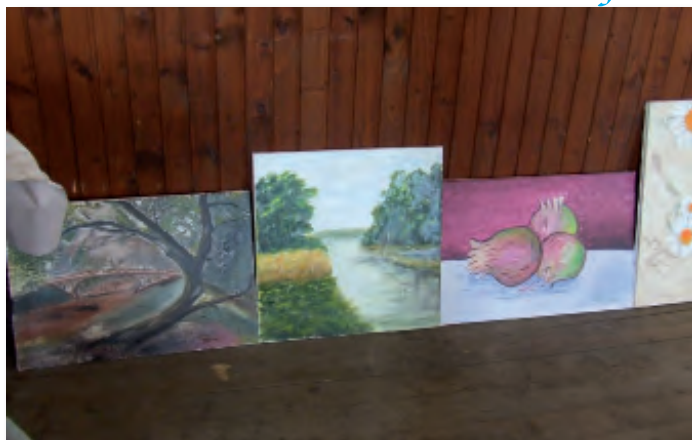

Naša planina!

Kolonije

Stanišić Vajska

29. listopada 2010.

KVIZ

Arsen Dedić

Koje je godine i gdje rođen veliki hrvatski kantautor?
Koji instrument svira?
Kada je objavio prvu knjigu i kako se ona zvala?
Što predstavlja najveći dio njegova opusa?
Kako se zove njegov glasoviti ciklus?
Koje je godine objavio prvi diskografski uradak?

28. srpnja 1938. godine u Šibeniku.
Flautu.
1971. godine – Brod u boci.
Partiture za više od 100 kazališnih predstava.
Pjevam pjesnike.
Čovjek kao ja – 1969. godine.

VICEVI

Najveća ironija je kada otac sinu objašnjava kako je postao od majmuna.

Poslao otac sina u selo od nekoga posuditi ljestve. Nakon dva sata sin se vratio praznih ruku.

- Tata, nitko nema ljestve na zajam!
- Nema veze sine, onda uzmi naše iz štale.

Svađaju se ulicom otac i sin.

- Smiri se Pero - uzviknu otac.

To čula jedna gospođa u prolazu, pa će:

- Stvarno ste dobar i brižan roditelj koji lijepo odgaja dijete. Koliko godina ima Pero?
- Nije on Pero, nego ja - odgovori otac.

- Sine, sine. Vidi kakav si. Pušiš, tučeš se i bježiš iz škole u petom razredu.

- Ali tata i sam si mi rekao da si i ti takav bio u petom razredu.
- Da sine, ali ja sam tada imao 17 godina.

NOGOMET

MEĐUOPĆINSKA LIGA SOMBOR – APATIN – ODŽACI – KULA

Puna mreža Sonćana u Deronjama

DERONJE – U 10. kolu Međuopćinske nogometne lige Sombor – Apatin – Odžaci – Kula golobradi nogometaši sonćanskoga Dinama imali su najteži ispit u prvom dijelu prvenstva, gostovanje u Deronjama. Protiv lidera prvenstva, Omladinca, trener Željko Vidaković izveo je ekipu s pet novih igrača u odnosu na utakmicu iz prethodnog kola. Svjesni da nemaju što izgubiti, Sonćani su u utakmicu ušli riješeni da što skuplje prodaju bodove. Igralo se borbeno, ali izuzetno lijepo za oko. Nakon početne inicijative domaćina i zgoditka za 1 – 0 već u 4. minuti, plavi uspostavljaju terensku ravnotežu, a iz opravdano dosuđenog penala u 23. minuti Marko Vidaković poravnava rezultat. Dinamova obrana poklekla je tek u samom finišu prvog poluvremena, u 40. i 43. minuti, tako

Remi bez golova

SUBOTICA – Nogometaši Bačke ponovno su razočarali svoje vjerne navijače odigravši neodlučeno (0-0) protiv Vojvodine u susretu 11. kola Vojvođanske lige skupina Istok. Mršavi bod ostavio je Subotičane na 10. mjestu ligaške tablice s osvojenih 13 bodova. U sljedećem kolu, u nedjelju 31. listopada, Bačka igra protiv Borca u Starčevu.

Novi poraz Spartaka ZV

SUBOTICA – Beogradski Rad porazio je Spartak Zlatibor vodu (2-1) na gostovanju u Subotici, nanijevši subotičkom Superligašu drugi poraz u ovom prvenstvu. »Golubovi« se trenutno nalaze na 7. mjestu, a sljedeći ligaški ispit ih očekuje u subotu, 30. listopada, kada gostuju momčadi Borca u Čačku.

ODBOJKA

Maksimalan učinak

KLEK – Uvjerljivom pobjedom od 3-0 na gostujućem parketu kod ekipe Kleka, odbojkašice Spartaka nastavile su s maksimalnim učinkom u prvenstvu. Uz Crvenu zvezdu i TENT Subotičanke imaju svih 9 bodova iz prva tri susreta, a priliku za novu pobjedu imaju ovoga vikenda, kada u gradskoj Dvorani sportova gostuje ekipa Vizure iz Beograda.

da se na odmor otišlo s rezultatom 3 – 1 za domaćina. Početkom drugog poluvremena trener Vidaković bio je prinuđen neplanski uvesti sve tri zamjene zbog ozljeda trojice najiskusnijih igrača na terenu, što je u velikoj mjeri poremetilo igru plavih i primljena su još četiri zgoditka. Na svojoj prvoj utakmici u ulozi glavnog suca odlično se snašao mladi Radoš Rabrenović iz Kule. Hrabrim, pravodobnim i objektivnim odlukama nametnuo je svoj autoritet i sigurno vodio jednu borbenu, oštru, pravu prvenstvenu utakmicu, a ovakvom arbitražom pokazao je kako bi tijela nogometne organizacije trebala imati više povjerenja u mlade suce. »Krajnji rezultat utakmice od 7 – 1 za moju ekipu možda je malo i previsok, a greške kod primljenih zgoditaka viđene na ovoj utakmici odlika su mladih i nedovoljno iskusnih momčadi kakva je Dinamova. Ukoliko ne bi bilo osipanja, pred ovom mladom ekipom Dinama lijepa je nogometna budućnost,« – rekao je poslije utakmice trener Omladinca Dragan Arsić.

Dinamo: Klečin, Krstin, Rakin (Tetkov), Bačić, Barunov, Milosavljević, Vidaković K (Stojković), Durakovićæ, Vidaković M., Ileš (Kovač), Brkin

Ostali rezultati: Aleksa Šantić – Sloga 1 - 2, Graničar – Rusin 2 - 4, Panonija – Lipar 4 - 2, Dunav (Bački Monoštor) – Jedinstvo 5 - 1, Dinamo (Bački Breg) – OFK Šikara 3 - 0 i Terekveš – OFK Metalac 2 - 1

I. A

Vica Optika

* 24000 Subotica, Vladimira Nazora 8 *

* Tel.: 024/521 100, 064 00 777 40 *

* **Kompjutorski pregled i provjera vida ***

* **Leća: s dioptrijom i u boji ***

* **Brza nabava specijalnih stakala i kvalitetna ugradnja istih ***

* **Odloženo plaćanje umirovljenicima ***

* **Sindikalni krediti ***

* **Mogućnosti plaćanja:**
karticom, čekovima građana, virmanska uplata, gotovina *

* **Radno vrijeme: 8-12, 17-19**
Subotica: 9-12 *

Pobjeda za prvo mjesto

SUBOTICA – Uspjehom protiv momčadi Puteva (3-2) odbojkaši Spartaka ostali su sami na prvom mjestu Prve odbojkaške lige Srbije. Momčad trenera Gorana Ilića u narednom kolu sastaje se s ekipom Crnokosa iz Kosjerića.

KOŠARKA

Novi bodovi

ČAČAK – S gostovanja u Čačku muška ekipa KK Spartaka se vratila s novim ligaškim bodovima nakon pobjede protiv domaće Mladosti (79-66). Zahvaljujući trećoj prvenstvenoj pobjedi Subotičani se nalaze na diobi trećeg mjesta, a priliku za proboj prema vrhu tablice imaju ovoga vikenda protiv momčadi KG Student UK, s kojom igraju na domaćem parketu.

Važna pobjeda

LOZNICA – Košarkašice Spartaka zabilježile su važnu pobjedu protiv ekipe Loznice (69-57) i s 5 osvojenih bodova zauzimaju visoko treće mjesto na tablici Prve lige. U sljedećem, 4. kolu, u goste im dolazi ekipa Radničkog iz Kragujevca.

KARATE

Una Nišević juniorska prvakinja svijeta

KAORLE (ITALIJA) – U konkurenciji preko 30 zemalja sa svih kontinenata, s preko 2000 natjecatelja, reprezentativci Srbije u okviru Srpske karate unije ostvarili su izuzetne rezultate, osvojivši 38 medalja - 5 zlatnih, 13 srebrnih i 20 brončanih. Najveći uspjeh postigla je mlada karatašica Una Nišević osvojivši zlatnu medalju i naslov prakinje svijeta u pojedinačnim borbama u lakoj kategoriji.

RONJENJE, PLIVANJE

Solidan nastup Spartaka

SUBOTICA – Na otvorenom državnom prvenstvu u plivanju s perajama, brzinskom ronjenju i ronjenju na dah, natjecatelji

Spartaka zauzeli su treće mjesto u ukupnom poretku, dok je u pojedinačnoj konkurenciji mješovita ekipa plivača i ronilaca uspjela osvojiti 9 odličja, 5 u pojedinačnim disciplinama i 4 u štafetnoj utrci.

RUKOMET

Gostovanje u Zaječaru

ZAJEČAR – U 7. kolu Prve lige za rukometaše momčad Spartak Vojsputa gostovat će u Zaječaru. S jednim susretom manje, nakon šest odigranih prvenstvenih kola, Subotičani se nalaze na 6. mjestu sa 6 osvojenih bodova.

ŠAH

Subotička šahovska jesen

SUBOTICA – Ovoga tjedna u Subotici u sklopu šahovskog festivala »Subotička šahovska jesen« održavaju se dva šahovska turnira, velemaštorski i intermaštorski, na kojima sudionici ovih natjecanja nastoje izboriti normu za velemaštorske naslove.

STOLNI TENIS

Poraz i pobjeda

SUBOTICA, TEMERIN – Stolnotenisačice Spartaka zabilježile su poraz i pobjedu u 4. i 5. kolu Druge lige Srbije. Poražene su u Subotici od Radničkog iz Novog Sada (1-4), ali su u sljedećem kolu slavile istim rezultatom na gostovanju u Temerinu (4-1). Nakon 5 odigranih kola ženska ekipa Spartaka nalazi se na drugom mjestu s 8 osvojenih bodova (4 pobjede i 1 poraz).

Druga pobjeda u prvenstvu

SUBOTICA – Druga ekipa STK Spartaka zabilježila je pobjedu u susretu 5. kola Druge lige, svladavši momčad STK Sente (4-1) u Subotici. Nakon 5. kola Subotičani se nalaze na sredini tablice s 4 osvojena boda, a u sljedećem kolu 6. studenoga gostuju u Temerinu.

Jugoton

Prodavnica BEOGRAD
Nušićev 27
011 322 53 62

Prodavnica SUBOTICA
Matka Vukovića 5
024 522 920

CROATIA RECORDS

JUGOTON - CROATIA RECORDS d.o.o.
Sremska Kamenica, Branka Ćopića 12
jugotoncrorec@gmail.com
www.crorec.hr

www.jugoton.rs **office@jugoton.rs**

POGLED S TRIBINA

Klupa

Hit momčad nove sezone 1. HNL i kvalifikacija za Ligu Europe, splitski Hajduk, doživio je protekle nedjelje u Vinkovcima prvi prvenstveni poraz (1-2). Dinamo je to znalački iskoristio, zabilježio rutiniranu pobjedu i pobjegao na solidna četiri boda prednosti. »Bili« su, nakon očekivanog poraza protiv Zenita u Sankt Petersburgu (0-2), upisali neočekivanu »nulu« u Slavoniji i poremetili psihološko ozračje pred nasta-

vak prvenstva i borbe za drugu poziciju u svojoj kvalifikacijskoj skupini. No, nije u pitanju pad forme, već kratka klupa...

Za razliku od znatno bogatijeg zagrebačkog rivala, Hajduk je gotovo sve susrete odigrao s najviše 15 igrača, od kojih mnogi još uvijek imaju pravo nastupa za mladu reprezentaciju Hrvatske. I posve logično, kada su mlađi nogometaši u pitanju, uslijedile su ozljede, premor, pad koncentracije, kartoni i ostale »bolesti« reduciranog igračkog kadra. Nažalost, zahtjevnost suvremenog totalnog nogometa i ritam igranja četvrtak – nedjelja počeli su ostavljati traga na igru mlade Poklepovićeve vrste. Je li u pitanju samo trenutačna slabost ili su »bili« stigli do ovosezonskih limita vidjet ćemo već u sljedećim susretima domaćeg prvenstva, ali i 4. studenoga u Splitu kada na uzvrat dolaze Rusi. Pobjedi li Zenita, Hajduk će dobiti potrebnu injekciju adrenalina koja bi mogla nadomjestiti sve nedaće kratke klupe...

D. P.

NOGOMET

Poraz Hajduka

Zahvaljujući pobjedi Cibalijske nad Hajdukom (2-1), nakon 12. kola nema više neporaženih momčadi u 1. HNL. Dinamo je minimalnim rezultatom svladao Šibenik (1-0) i učvrstio vodstvo na tablici.

Ostali rezultati 12. kola: Slaven – Zagreb 1-2, Karlovac – Lokomotiva 1-2, Rijeka – Osijek 1-5, Split – Inter 1-1, Varaždin – Istra 1961 2-1, Hrv. dragovoljac – Zadar 1-4.

Tablica: Dinamo 29, Hajduk 25, Split 23, Cibalia 21, Varaždin 21, Zagreb, Rijeka 20, Inter 17, Osijek, Karlovac, Slaven 16, Lokomotiva 14, Zadar 13, Šibenik 12, Istra 1961, Hrv. dragovoljac 3.

Kolo neuspjeha

Neiskorišteni penal Sammira »izbio« je Dinamu pobjedu protiv Club Bruggea (0-0) i dodatno zakomplicirao situaciju u skupini D, pa će »modri« priliku za prezimljavanje u u Europi morati tražiti u sljedeća tri susreta, prvenstveno u revanšu protiv Belgijaca 4. studenoga. Hajduk je poražen u Sankt Petersburgu (0-2), a svoju šansu u skupini G ima priliku oživjeti već sljedećeg četvrtka na domaćem travnjaku u Splitu.

KOŠARKA

Pobjeda Cibone

Košarkaši hrvatskog prvaka zabilježili su tijesnu pobjedu protiv Olimpije (84-81) i vratili se u pobjednički kolosijek regionalne NLB lige. Zadar je nanio prvi poraz češkoj momčadi Nymburka (73-60), dok su Cedevita i Zagreb doživjeli neuspjeha na gostovanjima kod Partizana (80-72) odnosno Krke (65-63).

TENIS

Hrvatsko četvrtfinale Stockholma

Dva Ivana, Ljubičić i Dodig, odigrali su prošloga tjedna četvrtfinalni duel na ATP turniru u Stockholmu, a baš kao i ljetos u Umagu, slavio je stariji i iskusniji. Pobjedom 4-6, 6-2, 6-4, »Ljubo« je izborio još jedno polufinale u karijeri i potvrdio kako još ima što »reći« u svijetu vrhunskog profesionalnog tenisa. Na putu do finala zaustavio ga je kasniji pobjednik Švicarac Roger Federer 6-7, 2-6 koji je pobjedom protiv Nijemca Florian Meyerera upisao svoju 64. turnirsku pobjedu u singlu.

NAMA JE DOVOLJNO DA ZNATE ZA NAS FUNERO

Privatno pogrebno poduzeće
- Subotica, Karađorđev put 2,
- Telefon (danonoćno):
(024) 55-44-33

Raspored sprovoda i umrlice na
Internetu: www.funero.co.rs
e-mail: funero@funero.co.rs

Kod smrti umirovljenika umanjujemo račun
za iznos posmrtno pomoći koju daje PIO.

GORAN VUKOVIĆ, NASTAVNIK LETENJA U AERO KLUBU »IVAN SARIĆ«

Skromno obilježen veliki jubilej

Stogodišnjicu prvog Sarićevog leta proslavili smo nizom manifestacija

Razgovor vodio: Dražen Prčić

Dvije trećine života nastavnik letenja Goran Vuković (40) proveo je uz zrakoplove i jedrilice subotičkog Aero kluba »Ivan Sarić«. I danas, kao i svih dana svoje dosadašnje aero prošlosti, veliki dio vremena provodi uz pistu i hangare, a proslava velikog jubileja obilježavanja stogodišnjice prvog Sarićevog leta zrakoplovom lijep je povod za razgovor o njegovoj sportskoj ljubavi.

»Sve je počelo s plastičnim maketama zrakoplova koje sam nekada nabavljao u obližnjem Segedinu. Potom je moje interesiranje postupno raslo, pa sam se učlanio u modelarsku sekciju Aero kluba 'Ivan Sarić', gdje sam uz modelare počeo upoznavati pilote i padobranice i počinjao se družiti s njima. Slušajući njihove priče rasla je moja želja za ulaskom u taj svijet, a kada sam napunio 15 godina prijavio sam se na natječaj za pilota jedrilice«, pojašnjava Goran Vuković kako je izgledao njegov ulazak u svijet zrakoplovstva.

PRVI LET

Dosta rano, Vuković se prvi puta otisnuo put oblaka.

»Moj prvi let zrakoplovom imao sam u 13. godini, kada sam letio u zrakoplovu UTVA – 75 pokraj pilota Grge Vojnića Tunića, a taj let sam zaslužio postignutim rezultatima u oblasti zrakoplovnog modelarstva. U prvom trenutku nisam znao što da očekujem, ali sam ubrzo nakon odljepljivanja od zemlje uvidio kako je sve to jako lijepo i lako. Djelovalo mi je kao vožnja automobilom, samo što sam imao još jednu dimenziju – visinu. Kako sam po prirodi avanturistički tip čovjeka to mi je predstavljalo novi izazov.«

LJUBAV PREMA ZRAKOPLOVSTVU

Svaki pilot, na određeni način, ima svoju priču o ljubavi prema letenju. Goran Vuković svoju pojašnjava na sljedeći način:

»Letenje je za mene zadovoljstvo kojim ispunjavam sebe. Primjerice, letenje me nikada ne može iznevjeriti kao što to

čine ljudi. Ono je nešto što mi puni 'životne baterije', pomažući mi istrajati u životu. Svaki moj odlazak na aerodrom je odlazak na mjesto koje odiše prostranstvom, prostranstvom koje odiše mirom i tišinom, plus dodatni miris trave i benzina. Teško je razumjeti ovaj spoj i o tome bi se moglo pričati i pričati, ali kada ga prvi puta osjetite, znajte da ste postali dio toga. Kada jednom uđe u krv, nikada više ne može izaći iz pilota ili padobranca. U mene je ušao još s mojih dvanaest godina i ostao istom jačinom sve do danas, kada sam pilot i nastavnik letenja.«

OBILJEŽAVANJE SARIĆEVOG JUBILEJA

Tekuća 2010. godina u znaku je obilježavanja značajnog datuma u povijesti zrakoplovstva na našim prostorima, stogodišnjice prvoga leta pionira zrakoplovstva Ivana Sarića.

»Kao inicijator i organizator obilježavanja ovoga jubileja mogu samo reći da mi je veoma žao što se jednom takvom čovjeku, kakav je bio Ivan Sarić, dalo

jako malo značaja za njegov rad i djelo. S obzirom kako smo jedan od najsiromašnijih aero klubova u državi, cijeli jubilej smo proslavili u duhu Ivana Sarića, tiho i skromno. Organizirali smo nekoliko prigodnih manifestacija, poput: tribine u Gradskoj knjižnici, 56. prvenstva države za padobranice, preimenovanja Tehničke škole koja danas nosi naziv po Ivanu Sariću, osvetljavanja spomenika, održana je biciklistička utrka 'Velika nagrada Subotice', zatim zatvaranje bajkerske sezone, organizirana dječja ekskurzija na aerodrom Surčin u Beogradu, a 16. listopada smo položili vijenac na njegov spomenik u centru grada.«

PROTEKLA SEZONA

Akutna besparica donijela je Aero klubu »Ivan Sarić« brojne probleme u svezi s normalnim funkcioniranjem kluba, ali su još neki nemili događaji dodatno otežali rad tijekom ove sezone.

»Na početku sezone smo imali goleme probleme s reguliranjem obaveznog osiguranja naših zrakoplova, potom se u Austriji dogodila katastrofa s jednom jedrilicom pa su europske vlasti zabranile korištenje istog modela do daljnjeg, a baš takav model i mi koristimo. Potom je na motoru našeg zrakoplova UTVA 75 potrošen vremenski resurs i zrakoplov je ispao iz plovidbenog sustava aero kluba. Kako nam je to jedini zrakoplov, piloti su bili prizemljeni do daljnjeg, a trenutno očekujemo realiziranje isporuke jednog drugog zrakoplova. U tom smislu moje želje za sljedeću sezonu idu u smjeru da bude malo više razumijevanja i volje grada prema našem AK 'Ivan Sarić'.

PETAK
29.10.2010.

06.00 - Najava programa
 06.05 - Trenutak spoznaje (R)
 07.00 - Dobro jutro, Hrvatska
 07.05 - Vijesti
 07.10 - Dobro jutro, Hrvatska
 07.35 - Vijesti
 07.40 - Dobro jutro, Hrvatska
 09.07 - Čarolija 10, serija
 10.00 - Vijesti
 10.10 - Vijesti iz kulture
 10.15 - Na vodenome putu 4:
 Kanal Göta - švedska
 plava vrpca,
 dokumentarna serija
 11.10 - Oprah show
 12.00 - Dnevnik
 12.30 - More ljubavi
 13.20 - Hitna služba 14, serija
 14.05 - Vijesti
 14.20 - Drugo mišljenje
 15.00 - Luda kuća 3,
 humoristična serija
 15.40 - Snaše na tržištu:
 Etnokujne iz Štitara,
 emisija pučke i
 predajne kulture
 16.15 - Hrvatska uživo
 17.00 - Vijesti
 17.30 - Proces
 17.55 - Iza ekrana
 18.35 - Odmori se, zaslužio si
 3 - TV serija
 19.30 - Dnevnik
 20.10 - Prevoditeljica,
 američki film
 22.20 - Dnevnik 3
 22.50 - Vijesti iz kulture
 23.00 - Peti dan, talk-show
 23.55 - Filmski maraton:
 Unutarnje carstvo,
 američki film (R)
 02.50 - Filmski maraton:
 Cry-Baby, američki
 film (R)
 04.15 - Zvezdana vrata:
 Svemir 1, serija (R)
 05.00 - Skica za portret
 05.15 - Peti dan, talk-show (R)

06.15 - Najava programa
 06.20 - More ljubavi,
 telenovela (R)
 07.05 - Johnny Bravo
 07.30 - Batman i hrabri super
 junaci, crtana serija
 07.55 - Mala TV:
 --- - TV vrtić
 --- - Crtani film
 --- - Tajni dnevnik patke
 Matilde
 08.25 - Dvorac igračaka,
 serija za djecu (R)
 08.50 - Školski program: Niz
 brdo na biciklu

--- - Puni krug
 --- - Glazbeceda: Na slovo S
 09.35 - Mega Mindy, serija
 10.00 - Prijenos sjednice
 Hrvatskog sabora
 11.40 - Odbojka, SP (ž):
 Hrvatska - Kuba,
 prijenos
 13.40 - Zvezdana vrata:
 Svemir 1 (2), serija
 14.25 - Školski program: Niz
 brdo na biciklu (R)
 --- - Puni krug (R)
 --- - Glazbeceda: Na slovo S
 15.10 - Uzimam, kanadski
 film
 16.50 - Odbojka, SP (ž):
 Hrvatska - Kuba,
 snimka (R)
 17.50 - Briljanteen
 18.30 - Županijska panorama
 19.00 - Na vodenome putu 4:
 Kanal Göta - švedska
 plava vrpca,
 dokumentarna serija (R)
 19.45 - Hit dana
 20.00 - Filmovi naših susjeda:
 Sivi kamion crvene
 boje, srpsko-slovensko-
 njemački film
 21.50 - Stari dečki 1, serija
 22.20 - Frostov pristup 15,
 mini-serija
 00.00 - Pravi igrači, serija
 00.45 - Kraj programa

05:05 Hitni slučaj, serija
 05:55 Naša mala klinika,
 serija (18/35)
 07:00 Mini kviz ep. 1
 07:10 Mini kviz ep. 2
 07:20 Bumba, crtana serija
 07:40 Graditelj Bob
 07:55 Fifi i cvjetno društvo
 08:10 Roary, crtana serija
 08:25 Peppa, crtana serija
 08:50 Zauvijek zaljubljeni,
 serija (9-10/140)
 10:50 Slomljeno srce, serija
 12:40 IN magazin
 13:30 Provjereno,
 informativni magazin
 14:20 Zauvijek zaljubljeni,
 serija (11-12/140)
 16:00 Slomljeno srce, serija
 17:00 Vijesti Nove TV
 17:25 Slomljeno srce, serija
 18:20 IN magazin
 19:15 Dnevnik Nove TV
 20:05 Supertalent, show
 21:45 Izgubljeni u Europi,
 igrani film
 23:35 Ja ću budan sanjati,
 igrani film
 01:40 Gospodar neba i svijet
 sutašnjice, igrani film
 03:35 Ezo TV, tarot show
 05:05 Ja ću budan sanjati,
 igrani film
 06:55 Kraj programa

05.30 Nestala, telenovela
 06.15 Miffy, animirana serija
 06.30 RTL ritam zona - Urban,
 glazbena emisija
 08.30 Zabranjena ljubav,
 sapunica (dvije epizode)
 09.50 Večera za 5, lifestyle
 emisija (R)
 11.00 Ekkluziv, magazin (R)
 11.15 1001 noć, serija
 (dvije epizode) (R)
 12.45 Heroji iz strasti, serija
 (dvije epizode)
 14.30 Andeo i vrag, telenovela
 15.25 Klon, telenovela
 (dvije epizode)
 17.05 Bibin svijet, serija
 (dvije epizode)
 18.30 Vijesti
 18.55 Ekkluziv, magazin
 19.10 Večera za 5
 20.00 1001 noć, dramska
 serija (dvije epizode)
 21.30 Slučajni turist,
 putopisni show
 22.35 Instruktor,
 humoristična serija
 23.15 Gola milja, igrani film,
 komedija (prvi dio)
 00.00 Vijesti
 00.15 Gola milja, igrani film,
 komedija (drugi dio)
 01.25 Obitelj iz predgrada,
 film, humorna drama (R)
 03.00 Astro show, emisija uživo

SUBOTA
30.10.2010.

06.05 - Najava programa
 06.10 - Drugo mišljenje (R)
 07.05 - Iza ekrana (R)
 07.30 - Snaše na tržištu:
 Etnokujne iz Štitara
 - emisija pučke i
 predajne kulture (R)
 08.00 - Vijesti
 08.10 - Kinoteka - ciklus
 klasičnog vesterna:
 Kocka je pala,
 američki film (R)
 09.55 - Vijesti iz kulture
 10.00 - Vijesti
 10.09 - Vrijeme danas
 10.10 - Kućni ljubimci
 10.45 - Normalan život,
 emisija o obitelji (R)
 11.25 - Opera box
 12.00 - Dnevnik
 12.30 - Veterani mira, emisija
 13.20 - Prizma
 14.05 - Duhovni izazovi
 14.40 - Fotografija u Hrvatskoj
 14.55 - Eko zona
 15.25 - fra. Aleksa Benigar,
 sluga Božji - Duša mira,
 dokumentarni film
 16.20 - Euromagazin

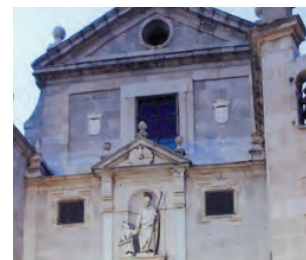
16.55 - Vijesti
 17.05 - Reporteri: Novinarski
 jadi
 18.10 - U istom loncu,
 kulinarski show
 18.45 - Potrošački kod
 19.15 - LOTO 7/39
 19.30 - Dnevnik
 20.10 - Ples sa zvijezdama (1/8)
 21.45 - Vijesti
 22.00 - Vijesti iz kulture
 22.10 - Momci s Madisona
 3, serija
 23.00 - Funny Money,
 američko-njemačko-
 rumunjski film
 00.40 - Filmski maraton: Red
 Rock West, američki
 film (R)
 02.15 - Filmski maraton:
 Kontrola leta,
 američki film
 --- - 02.50 Filmski
 maraton: Simpatije za
 gospođicu Osvetu,
 južnokorejski film (R)
 --- - 04.40 Potrošački kod
 --- - 05.10 U istom loncu,
 kulinarski show (R)

05.50 - Najava programa
 05.55 - Odbojka, SP (ž): SAD
 - Hrvatska, prijenos
 --- - Panorame turističkih
 središta Hrvatske
 08.00 - Trolovi, crtana serija
 08.25 - Cijele note, serija
 08.50 - Vrijeme je za Disneyja:
 Moji prijatelji Tigar
 i Pooh
 --- - Vrijeme je za Disneyja:
 Moji prijatelji Tigar
 i Pooh
 09.40 - Pustolovine Sare Jane
 2, serija za djecu
 10.05 - Ni da ni ne
 11.00 - Land Before Time:
 The Great Longneck
 Migration,
 američki crtani film
 12.25 - Briljanteen (R)
 13.05 - Orkestar, norveški film
 15.25 - Odbojka, SP (ž): SAD
 - Hrvatska, snimka
 16.55 - Košarka, NLB liga:
 Zagreb - Cibona,
 prijenos
 18.55 - Vaterpolo, Jadranska
 liga: Jadran HN - Jug,
 prijenos
 18.55 - Vaterpolo, Jadranska
 liga: Jadran HN - Jug,
 prijenos
 20.10 - HNL - utakmica
 22.05 - HNL - emisija
 22.55 - Sinovi anarhije, serija
 23.40 - Sinovi anarhije, serija
 00.25 - Vrijeme je za jazz:
 Thana Pavelić Quartet
 01.40 - Kraj programa

HRT1, PONEDJELJAK,
1.11.2010., 21.55
EDITA MARIJA OD KRIŽA -
dokumentarni film

Prije nekoliko godina mlada glumica Edita Majić neočekivano je najavila da se povlači s kazališnih dasaka i odlazi u karmelićanski samostan Svetoga Josipa u španjolskom gradiću Avilli. Otad nije prestajalo zan-

07:00 Naša mala klinika,
 serija (18/35)
 07:45 Bračne vode, serija
 08:15 Dora istražuje
 08:40 Timmy Time
 08:55 Winx, crtana serija
 09:20 Chuggington,
 09:35 Ben 10: Alien Force,
 crtana serija (19/26)
 10:05 Kinder surprise memori
 kviz
 10:20 Televizijska posla, serija
 10:50 Frikovi, serija (9/16)
 11:50 Smallville, serija
 12:50 Zbogom, bivši, serija
 13:50 Teksaški rendžeri, film
 15:40 Izgubljeni u Europi,
 igrani film
 17:00 Vijesti Nove TV
 17:10 Izgubljeni u Europi,
 igrani film - nastavak
 17:45 Lud, zbunjen, normalan
 18:25 Lud, zbunjen, normalan
 19:15 Dnevnik Nove TV
 20:05 Posljednja legija, film
 22:05 Odred smrti, igrani film
 23:50 Tajna meta, igrani film
 01:35 Gospodar neba i svijet
 sutašnjice, igrani film
 03:25 Ezo TV, tarot show
 04:55 Zbogom, bivši, serija
 05:40 Kraj programa

06.20 Miffy, crtana serija
 06.55 YooHoo i prijatelji,
 crtana serija (R)
 07.30 Bakugan, crtana serija
 07.55 Crvene kapice
 08.20 Učilica, dječji kviz
 08.50 Sinovi i kćeri,
 humoristična serija
 09.20 Bibin svijet,
 humoristična serija (R)
 10.05 Malcolm u sredini,
 serija (dvije epizode)

imanje javnosti za razloge i povode takve odluke mlade glumice koja je za svoj redovnički život izabrala najstrožiji red u Katoličkoj crkvi. To su bosonoge karmelićanke, koje svoj život provode u molitvi, kontemplaciji i potpunom odricanju, živeći čak i usred zime bez obuće, u vrlo skromnim uvjetima prvog reformiranog samostana što ga je početkom 17. stoljeća osnovala i u njemu živjela najpoznatija mističarka toga vremena Sveta Tereza Avilska.

Ekipa HTV-a jedina je novinarska ekipa u svijetu kojoj je bilo dopušteno snimati u tom, za javnost potpuno zatvorenom, španjolskom samostanu.

Autorica: Nada Šurjak
Snimatelj: Petar Granić
Snimatelj tona: Ante Rako
Montažeri: Tomislav Gaži, Ratko Klarić i Alen Okanović
Urednik Dokumentarnog programa: Miro Branković

- 11.00 Slučajni turist, putopisni show (R)
- 12.05 Goli pištolj 3, igrani film, komedija
- 13.40 Trojanski rat, igrani film, komedija
- 15.15 Bubljevi pobjede, film, romantična komedija
- 17.25 Zvijezde Ekstra: Miley Cyrus, zabavna emisija
- 18.30 RTL Danas, informativna emisija
- 19.10 Bibin svijet, serija
- 19.50 Žuta minuta, zabavni show
- 20.00 Kralj škorpiona, film, avanturistički (R)
- 21.40 Pad crnog jastreba, igrani film, ratni
- 00.05 Jeka, film, akciojski
- 01.55 Astro show, emisija uživo
- 02.55 Damien: Pretkazanje 2, igrani film, horor (R)

**NEDJELJA
31.10.2010.**

- 05.50 - Najava programa
- 05.55 - Duhovni izazovi (R)
- 06.25 - Euromagazin (R)
- 07.10 - Mala TV:
- - TV vrtić
- - Danica (R)
- - Tajni dnevnik patke Matilde
- - Ninin kutak
- - Profesor Baltazar
- - Bembove priče
- 08.00 - Vijesti
- 08.05 - Prijatelji, zabavni show za djecu
- 09.00 - Nora Fora, TV igra za djecu
- 09.55 - Vijesti iz kulture
- 10.00 - Vijesti
- 10.10 - Lewis 4, mini-serija
- 11.40 - manjinski MOZAIK
- 12.00 - Dnevnik

- 12.25 - Plodovi zemlje
- 13.20 - Rijeka: More
- 14.00 - Nedjeljom u dva
- 15.05 - Mir i dobro
- 15.40 - Vijesti
- 15.50 - Diana, Queen of Hearts - britanski dokumentarni film
- 17.40 - Lijepom našom: Jastrebarsko (1.)
- 18.45 - Globalno sijelo
- 19.15 - LOTO 6/45
- 19.30 - Dnevnik
- 20.10 - 1 protiv 100, kviz
- 21.05 - Stipe u gostima 3, TV serija
- 21.45 - Moram spavat, anđele - hrvatski film
- 23.30 - Vijesti
- 23.45 - Vijesti iz kulture
- 23.55 - Služio sam engleskoga kralja, češki film
- 01.50 - Melinda i Melinda, američki film (R)
- 03.25 - Lijepom našom: Jastrebarsko (1.) (R)
- 04.25 - Globalno sijelo (R)
- 04.55 - Plodovi zemlje

- 07.00 - Panorame turističkih središta Hrvatske
- 07.20 - Najava programa
- 07.25 - Odbojka, SP (ž): Hrvatska - Tajland, prijenos
- 09.05 - Zlatna kinoteka: Šarada, američki film
- 10.55 - Dan Reformacije, prijenos iz evangeličke crkve u Osijeku
- 12.05 - Biblija
- 12.45 - I.Štvičić: Tamburaši (2. dio)
- 13.50 - Magazin LP
- 14.15 - Hokej na ledu, EBEL liga: Medveščak - Olimpija, prijenos
- 16.30 - Olimp - sportska emisija
- 16.55 - Rukomet, kvalifikacije za EP 2012.: Litva - Hrvatska
- 18.30 - Olimp - sportska emisija
- 19.30 - Garaža
- 20.05 - Spartak, američki film (R)
- 23.10 - Posebni dodaci, emisija o filmu
- 23.40 - Filmski butik: Wall Street, američki film (R)
- 01.40 - Kraj programa

- 06.10 - Frikovi, serija (9/16)
- 07.05 - Brza blagajna, serija
- 07.35 - Dora istražuje, crtana serija (58/64)

- 08.00 Timmy Time, crtana serija (14/52)
- 08.35 Chuggington, crtana serija (16/52)
- 08.50 Ben 10: Alien Force, crtana serija (20/26)
- 09.20 Kinder surprise memori kviz
- 09.35 Automotiv, auto-moto magazin
- 10.05 Magazin Lige prvaka
- 10.35 Novac, business magazin
- 11.05 Heroji, serija (17-18/26)
- 12.55 Dadilja u nevolji, igrani film
- 15.10 Merlin, igrani film
- 17.00 Vijesti Nove TV
- 17.10 Supertalent, show
- 19.15 Dnevnik Nove TV
- 20.05 Periferija city, serija
- 21.05 Nuklearna opasnost, igrani film
- 22.45 Red Carpet, showbiz magazin
- 00.30 Odred smrti, igrani film
- 02.00 Tajna meta, igrani film
- 03.30 Red Carpet, showbiz magazin
- 04.50 Kraj programa

- 07.10 Miffy, animirana serija
- 07.45 Yoohoo i prijatelji, (R)
- 08.20 Bakugan, crtana serija
- 08.45 Crvene kapice
- 09.10 Jesen stiže, Dunjo moja, dramska serija
- 10.25 Malcolm u sredini, humoristična serija (dvije epizode)
- 11.25 Jezikova juha, reality show (R)
- 12.25 Colombo: Neobični saveznici, kriminalistička serija
- 14.10 Goli pištolj 3, igrani film, komedija (R)
- 15.50 Kralj škorpiona, igrani film, avanturistički (R)
- 17.30 Discovery: Preživjeti divljinu - Turska, dokumentarni film
- 18.30 RTL Danas, informativna emisija
- 19.05 Ekkluziv s Tatjanom JUrić, magazin
- 20.00 Hrvatski top model by Vanja Rupena, reality show
- 21.40 CSI: Miami, kriminalistička serija (dvije epizode)
- 23.25 Prijeteća čistina, igrani film, drama
- 01.10 Astro show, emisija uživo
- 02.10 Pad crnog jastreba, igrani film, ratni

**PONEDJELJAK
1.11.2010.**

- 05.45 - Rijeka: More (R)
- 06.15 - Mir i dobro (R)
- 07.00 - Dobro jutro, Hrvatska
- 07.05 - Vijesti
- 07.10 - Dobro jutro, Hrvatska
- 07.35 - Vijesti
- 07.40 - Dobro jutro, Hrvatska
- 09.07 - Čarolija 10, serija
- 10.15 - Na vodenome putu 4: Estonski otoci - Jake žene, vruće peći, dokumentarna serija
- 11.10 - Treća dob, emisija za umirovljenike
- 12.00 - Dnevnik
- 12.30 - More ljubavi
- 13.20 - Hitna služba 14, serija
- 14.05 - Vijesti
- 14.15 - Normalan život
- 14.55 - Luda kuća 3, serija
- 15.35 - Glas domovine
- 16.00 - Mirogoj: Svi Sveti - prijenos mise
- 17.45 - 8. kat, talk-show
- 18.35 - Odmori se, zaslužio si 3 - TV serija
- 19.30 - Dnevnik
- 20.15 - Latinica, 1. dio
- 21.20 - Latinica, 2. dio
- 21.55 - Edita Marija od Križa, dokumentarni film
- 22.30 - Dnevnik 3
- 23.10 - U potrazi za svetim: Suze nevinoga, dokumentarna serija
- 00.00 - G.Verdi: Rekvijem
- 01.00 - Zvezdana vrata: Svemir 1, serija (R)
- 01.45 - Hitna služba 14, serija
- 02.30 - 24 (7), serija (R)
- 03.15 - Skica za portret
- 03.30 - Glas domovine (R)
- 04.05 - Edita Marija od Križa, dokumentarni film (R)
- 04.30 - Latinica

- 06.15 - Najava programa
- 06.20 - More ljubavi, (R)
- 07.05 - Johnny Bravo
- 07.30 - Batman i hrabri super junaci, crtana serija
- 07.55 - Mala TV:
- - TV vrtić
- - Brlog
- - Profesor Baltazar
- 08.25 - Dvorac igračaka, serija za djecu (R)
- 08.50 - Školski program: Laseri u masliniku
- - Ton i ton: Zagorje u bluesu i životinje u skulpturi
- - Na glasu: Da Vincijev kod
- 09.35 - Mega Mindy, serija
- 10.00 - Beverly Hills 3, serija
- 10.45 - Rijeka: More

- 11.15 - Lijepom našom: Jastrebarsko (1.)
- 12.15 - Reporter: Novinarski jadi
- 13.30 - Zvezdana vrata: Svemir 1 (2), serija
- 14.15 - Školski program: Laseri u masliniku (R)
- - Ton i ton: Zagorje u bluesu i životinje u skulpturi (R)
- - Na glasu: Da Vincijev kod
- 15.00 - Zarobljen u šutnji, američki film
- 16.45 - Tree Hill 6, serija
- 17.30 - Moja žena i djeca 5, humoristična serija
- 17.55 - Dokumentarni film
- 19.00 - Na vodenome putu 4: Estonski otoci - Jake žene, vruće peći - dokumentarna serija (R)
- 19.45 - Hit dana
- 20.00 - TV Bingo Show
- 20.45 - Love Happens, film
- 22.25 - 24 (7), serija
- 23.20 - Retrovizor: Tudinci u Americi, serija
- 23.40 - Retrovizor: Vrhunski prevaranti 4, serija
- 00.25 - Retrovizor: Ksena - princeza ratnica 1, serija
- 01.10 - Kraj programa

- 05.15 Hitni slučaj, serija
- 06.15 Naša mala klinika, serija
- 07.20 Bumba, crtana serija
- 07.35 Graditelj Bob
- 07.50 Roary, crtana serija
- 08.05 Peppa, crtana serija
- 08.20 Mini kviz ep. 1
- 08.30 Mini kviz ep. 2
- 08.50 Zauvijek zaljubljeni
- 10.50 Slomljeno srce, serija
- 12.40 IN magazin
- 13.30 Najbolje godine, serija
- 14.20 Zauvijek zaljubljeni, serija (13-14/140)
- 16.00 Slomljeno srce, serija
- 17.00 Vijesti Nove TV
- 17.25 Slomljeno srce, serija
- 18.20 IN magazin
- 19.15 Dnevnik Nove TV
- 20.05 Najbolje godine, serija
- 21.05 Lud, zbunjen, normalan
- 21.55 Lud, zbunjen, normalan
- 22.30 Oceanovih 12, film
- 23.45 Večernje vijesti
- 00.00 Oceanovih 12, igrani film - nastavak
- 01.10 Nuklearna opasnost, igrani film
- 02.50 Seks i grad, serija
- 03.20 Bračne vode, serija
- 03.45 Ezo TV, tarot show
- 04.45 Kraj programa

06.05 Miffy, animirana serija
 06.20 RTL ritam zona - Pop hitovi, glazbena emisija
 08.20 Zabranjena ljubav, sapunica (dvije epizode)
 09.40 Večera za 5, (R)
 10.50 Ekkluziv s Tatjanom Jurić, magazin (R)
 11.40 1001 noć, dramska serija (dvije epizode) (R)
 13.10 Klon, (dvije epizode)
 15.00 Andeo i vrag, telenovela
 15.50 Kućanice, serija
 16.40 Heroji iz strasti, serija
 17.30 Bibin svijet, serija
 18.00 Ekkluziv Tabloid, magazin
 18.30 RTL Danas
 19.05 Večera za 5
 20.00 1001 noć, dramska serija (dvije epizode)
 21.30 Otok boje krvi, igrani film, avanturistički
 23.35 Posljednji preživjeli, igrani film, akcijski triler/vestern (prvi dio)
 00.15 RTL Vijesti
 00.25 Posljednji preživjeli, igrani film, akcijski triler/vestern (drugi dio)
 01.35 Astro show, emisija uživo
 02.35 Dobrotvor, serija
 03.20 Prijeteća čistina, igrani film, drama (R)

**UTORAK
2.11.2010.**

05.55 - Najava programa
 06.00 - Treća dob, emisija za umirovljenike (R)
 07.00 - Dobro jutro, Hrvatska
 07.05 - Vijesti
 07.10 - Dobro jutro, Hrvatska
 07.35 - Vijesti
 07.40 - Dobro jutro, Hrvatska
 09.09 - Čarolija 10, serija
 10.00 - Vijesti
 10.15 - Na vodenome putu 4: Finski otočići - Od pristaništa do pristaništa, dokumentarna serija
 11.10 - Debbie Travis preporučuje 1
 12.00 - Dnevnik
 12.30 - More ljubavi
 13.20 - Hitna služba 14, serija
 14.05 - Vijesti
 14.20 - Među nama
 15.00 - Luda kuća 3, humoristična serija
 15.40 - Znanstvena petica
 16.15 - Hrvatska uživo
 17.00 - Vijesti
 17.40 - 8. kat, talk-show
 18.35 - Odmori se, zaslužio si 3 - TV serija
 19.30 - Dnevnik
 20.10 - Škrinja: Konvoj Libertas

21.10 - Država, selo, grad
 22.30 - Dnevnik 3
 23.10 - Lica nacije
 00.00 - CSI: Las Vegas 9
 00.45 - Zvezdana vrata: Svemir 1, serija (R)
 01.30 - Hitna služba 14, serija
 02.15 - 24 (7), serija (R)
 03.00 - Završni udarac 2, (R)
 03.45 - Skica za portret
 04.00 - 8. kat, talk-show
 04.40 - Znanstvena petica (R)
 05.10 - Lica nacije (R)

05.20 - Najava programa
 05.25 - Odbojka SP Japan (ž): Hrvatska - Njemačka, prijenos
 --- - More ljubavi, (R)
 07.05 - Johnny Bravo
 07.30 - Batman i hrabri super junaci, crtana serija
 07.55 - Mala TV:
 --- - TV vrtić
 --- - Ninin kutak
 --- - Crtani film
 --- - Danica
 08.25 - Dvorac igračaka, serija
 08.50 - Školski program: Mensa

09.35 - Mega Mindy, serija
 10.00 - Beverly Hills 4, serija
 10.45 - Globalno sijelo
 11.15 - Prizma
 12.00 - U istom loncu, kulinarski show
 12.35 - Euromagazin
 13.05 - Proces
 13.30 - Zvezdana vrata: Svemir 1 (2), serija
 14.15 - Školski program:
 15.00 - Prekršena obećanja: Kako vratiti Emily, američki film
 16.30 - Moja žena i djeca 5, humoristična serija
 16.50 - Odbojka SP Japan (ž): Hrvatska - Njemačka, snimka (R)
 18.30 - Županijska panorama
 19.00 - Na vodenome putu 4: Finski otočići - Od pristaništa do pristaništa, dokumentarna serija (R)
 19.45 - Hit dana
 20.00 - Brzina, američki film
 21.55 - CSI: Las Vegas 9
 22.40 - 24 (7), serija
 23.35 - Završni udarac 2, serija
 00.20 - Retrovizor: Tudinci u Americi, serija
 00.40 - Retrovizor: Vrhunski prevaranti 4, serija
 01.25 - Retrovizor: Ksenia - princeza ratnica 1, serija
 02.10 - Kraj programa

05:15 Hitni slučaj, serija
 06:15 Naša mala klinika, serija
 07:20 Bumba, crtana serija
 07:35 Graditelj Bob
 07:50 Roary, crtana serija
 08:05 Peppa, crtana serija
 08:20 Mini kviz ep. 1
 08:30 Mini kviz ep. 2
 08:50 Zauvijek zaljubljeni
 10:50 Slomljeno srce, serija
 12:40 IN magazin
 13:30 Najbolje godine, serija
 14:20 Zauvijek zaljubljeni
 16:00 Slomljeno srce, serija
 17:00 Vijesti Nove TV
 17:25 Slomljeno srce, serija
 18:20 IN magazin
 19:15 Dnevnik Nove TV
 20:05 Najbolje godine, serija
 20:40 Liga prvaka: Tottenham-Inter, prijenos
 22:45 Večernje vijesti
 23:00 Mr. Bean, serija
 23:30 Sažeci Lige prvaka
 00:00 30 000 milja pod morem, igrani film
 01:35 Seks i grad, serija
 02:05 Bračne vode, serija
 02:30 Devet zatočenih, film
 03:55 Ezo TV, tarot show
 04:55 Kraj programa

06.20 Miffy, animirana serija
 06.35 RTL ritam zona - Priča o..., glazbena emisija
 07.35 RTL ritam zona - Top 40 domaći, glazbena emisija
 08.35 Zabranjena ljubav, sapunica (dvije epizode)
 09.55 Večera za 5, (R)
 11.05 Ekkluziv Tabloid, magazin (R)
 11.30 1001 noć, dramska serija (dvije epizode) (R)
 13.00 Klon, (dvije epizode)
 14.50 Andeo i vrag, telenovela
 15.45 Kućanice, serija
 16.30 Heroji iz strasti, serija
 17.20 Bibin svijet, serija
 18.00 Ekkluziv Tabloid, magazin
 18.30 RTL Danas
 19.05 Večera za 5
 20.00 1001 noć, dramska serija (dvije epizode)
 21.30 Jezikova juha, reality show
 22.30 Slučajni turist, putopisni show
 23.25 Instruktor, serija
 00.10 RTL Vijesti
 00.20 Otok boje krvi, igrani film, avanturistički (R)
 02.20 Astro show, emisija uživo
 03.20 Savršeno oružje, serija (R)

**SRIJEDA
3.11.2010.**

06.00 - Najava programa

06.05 - Među nama (R)
 07.00 - Dobro jutro, Hrvatska
 07.05 - Vijesti
 07.10 - Dobro jutro, Hrvatska
 07.35 - Vijesti
 07.40 - Dobro jutro, Hrvatska
 09.12 - Lugarnica 18, serija
 10.00 - Vijesti
 10.15 - Na vodenome putu 4: Alaska Abentauer, dokumentarna serija
 11.10 - Oprah show
 12.00 - Dnevnik
 12.30 - More ljubavi
 13.20 - Hitna služba 14, serija
 14.05 - Vijesti
 14.20 - Riječ i život
 15.00 - Luda kuća 3, serija
 15.40 - Indeks
 16.15 - Hrvatska uživo
 17.00 - Vijesti
 17.15 - Hrvatska uživo
 17.30 - 8. kat, talk-show
 18.25 - Odmori se, zaslužio si 3 - TV serija
 19.15 - LOTO 7/39
 19.30 - Dnevnik
 20.10 - Hrvatska kinoteka: Živjeti od ljubavi
 21.50 - Paralele
 22.30 - Dnevnik 3
 23.00 - Vijesti iz kulture
 23.10 - Drugi format
 00.00 - Zvezdana vrata: Svemir 1, serija (R)
 00.45 - Hitna služba 14, (R)
 01.30 - Fringe - Na rubu 1, serija (R)
 02.50 - Nove avanture stare Christine 4, serija
 03.10 - Reprizni program
 04.00 - 8. kat, talk-show (R)
 04.45 - Drugi format (R)
 05.30 - Indeks, (R)

04.50 - Najava programa
 04.55 - Odbojka SP Japan (ž): Hrvatska - Kazahstan, prijenos
 --- - More ljubavi, (R)
 07.05 - Johnny Bravo
 07.30 - Batman i hrabri super junaci, crtana serija
 07.55 - Mala TV:
 --- - TV vrtić
 --- - EBU dokumentarac za mlade
 --- - Ta politika: Civilno društvo
 09.35 - Mega Mindy, serija
 10.00 - Beverly Hills 4, serija
 10.45 - Proces (R)
 11.10 - Eko zona (R)
 11.40 - Ritam tjedna, glazbeni magazin (R)
 12.15 - Paralele (R)
 12.45 - Lica nacije (R)
 13.35 - Zvezdana vrata:

Svemir 1 (2), serija
 14.20 - Školski program: Škola grafita (R)
 --- - EBU dokumentarac za mlade (R)
 --- - Ta politika: Civilno društvo
 15.05 - Kojak 1, serija
 15.50 - Kojak 1, serija
 16.30 - U uredu 4, serija
 16.50 - Odbojka SP Japan (ž): Hrvatska - Kazahstan, snimka (R)
 18.30 - Županijska panorama
 19.00 - Na vodenome putu 4: Alaska Abentauer, dokumentarna serija (R)
 19.45 - Hit dana
 19.55 - Putne bilježnice: Škotska, dok. serija
 20.25 - Nogomet, LP - emisija
 20.35 - Nogomet, LP
 22.35 - Nogomet, LP - emisija
 23.15 - Fringe - Na rubu 1
 00.45 - Nove avanture stare Christine 4, serija
 01.05 - Retrovizor: Tudinci u Americi, serija
 01.25 - Retrovizor: Vrhunski prevaranti 4, serija
 02.10 - Retrovizor: Ksenia - princeza ratnica 1, serija
 02.55 - Kraj programa

05:15 Hitni slučaj, serija
 06:15 Naša mala klinika, serija
 07:20 Bumba, crtana serija
 07:35 Graditelj Bob
 07:50 Roary, crtana serija
 08:05 Peppa, crtana serija
 08:20 Mini kviz ep. 1
 08:30 Mini kviz ep. 2
 08:50 Zauvijek zaljubljeni
 10:50 Slomljeno srce, serija
 12:40 IN magazin
 13:30 Najbolje godine, serija
 14:20 Zauvijek zaljubljeni
 16:00 Slomljeno srce, serija
 17:00 Vijesti Nove TV
 17:25 Slomljeno srce, serija
 18:20 IN magazin
 19:15 Dnevnik Nove TV
 20:05 Najbolje godine, serija
 21:05 Lud, zbunjen, normalan
 21:45 Lud, zbunjen, normalan
 22:30 Periferija city, serija
 23:30 Večernje vijesti
 23:45 Panika u zraku, film
 01:20 Seks i grad, serija
 01:50 Bračne vode, serija
 02:15 Metro užasa igrani film
 03:40 Ezo TV, tarot show
 04:40 Kraj programa

06.25 Miffy, animirana serija
 06.40 RTL ritam zona - Retro, glazbena emisija
 08.40 Zabranjena ljubav

10.00 Večera za 5, (R)
 11.10 Ekkluziv Tabloid, magazin (R)
 14.00 1001 noć, dramska serija (dvije epizode) (R)
 13.05 Klon, (dvije epizode)
 14.55 Andeo i vrag, telenovela
 15.50 Kućanice, serija
 16.35 Heroji iz strasti, serija
 17.25 Bibin svijet, serija
 18.00 Ekkluziv Tabloid
 18.30 RTL Danas, informativna emisija
 19.05 Večera za 5, lifestyle emisija
 20.00 1001 noć, dramska serija (dvije epizode)
 21.30 Kost, kriminalistička serija
 22.20 Put osвете, kriminalistička serija
 23.15 Zaboravljeni slučaj, kriminalistička serija
 00.10 RTL Vijesti, informativna emisija
 00.25 Noć u raju, igrani film, romantična drama
 01.45 Astro show, emisija uživo
 02.45 Najgori neprijatelj, kriminalistička serija (R)
 03.30 Zaboravljeni slučaj, kriminalistička serija (R)

**ČETVRTAK
4.11.2010.**

06.00 - Najava programa
 06.05 - Riječ i život, religijski program (R)
 07.00 - Dobro jutro, Hrvatska
 07.05 - Vijesti

07.10 - Dobro jutro, Hrvatska
 07.35 - Vijesti
 07.40 - Dobro jutro, Hrvatska
 09.12 - Lugarnica 18, serija
 10.15 - Na vodenome putu 4: Schlei - fjord iz snova na Baltičkome moru, dok.serija
 11.10 - Oprah show
 12.00 - Dnevnik
 12.30 - More ljubavi
 13.20 - Hitna služba 14, serija
 14.05 - Vijesti
 14.20 - Trenutak spoznaje
 15.00 - Luda kuća 3, serija
 15.40 - Domaći dok.film
 16.15 - Hrvatska uživo
 17.00 - Vijesti
 17.40 - 8. kat, talk-show
 18.35 - Odmori se, zaslužio si 3 - TV serija
 19.30 - Dnevnik
 20.15 - 1 protiv 100, kviz
 21.15 - Otvoreno
 22.00 - Pola ure kulture
 22.35 - Dnevnik 3
 23.05 - Vijesti iz kulture
 23.15 - Na rubu znanosti
 00.05 - Zvezdana vrata: Svemir 1, serija (R)
 00.50 - Hitna služba 14, (R)
 01.35 - Fringe - Na rubu 1, serija (R)
 02.20 - Oprah show (R)
 03.05 - Fotografija u Hrvatskoj
 03.15 - Znanstvene vijesti (R)
 03.25 - Na rubu znanosti (R)
 04.15 - Dokumentarni film (R)
 04.45 - Pola ure kulture (R)
 05.15 - 8. kat, talk-show (R)

06.15 - Najava programa
 06.20 - More ljubavi, (R)
 07.00 - Johnny Bravo
 07.25 - Batman i hrabri super junaci, crtana serija
 07.50 - Mala TV:
 --- - TV vrtić
 --- - Crtani film
 --- - Čarobna ploča - engleski
 08.25 - Dvorac igračaka, serija za djecu (R)
 08.50 - Školski program: Hip hop
 --- - Kokice
 --- - Abeceda EU: Slovo M-2
 09.35 - Cega Mindy, serija
 10.00 - Beverly Hills 4, serija
 10.45 - Potrošački kod
 11.15 - Znanstvena petica (R)
 11.45 - Glas domovine (R)
 12.15 - Alpe Dunav Jadran (R)
 12.45 - Drugi format (R)
 13.30 - Zvezdana vrata: Svemir 1 (2), serija
 14.15 - Školski program: Hip hop (R)
 --- - Kokice (R)
 --- - Abeceda EU: Slovo M-2
 15.00 - Kojak 1, serija
 15.45 - Kojak 1, serija
 16.30 - Tree Hill 6, serija
 17.15 - U uredu 4, serija
 17.40 - Direkt
 18.05 - Znanstvene vijesti
 18.15 - Nogomet, EL - emisija
 18.55 - Nogomet, EL: Club Brugge - Dinamo, prijenos
 20.50 - Nogomet, EL - emisija
 21.00 - Nogomet, EL: Hajduk - Zenit, prijenos
 22.55 - Nogomet, EL - emisija
 23.10 - Fringe - Na rubu 1, serija

00.05 - Zovem se Earl 4, humoristična serija
 00.25 - Retrovizor: Tudinici u Americi, serija
 00.45 - Retrovizor: Obavještajci 6, serija
 01.30 - Retrovizor: Ksenia - princeza ratnica 1, serija
 02.15 - Kraj programa

05:15 Naši najbolji dani, serija
 06:15 Naša mala klinika, serija
 07:20 Bumba, crtana serija
 07:35 Graditelj Bob
 07:50 Roary, crtana serija
 08:05 Peppa, crtana serija
 08:20 Mini kviz ep. 1
 08:30 Mini kviz ep. 2
 08:50 Zauvijek zaljubljeni
 10:50 Slomljeno srce, serija
 12:40 IN magazin
 13:30 Najbolje godine, serija
 14:20 Zauvijek zaljubljeni
 16:00 Slomljeno srce, serija
 17:00 Vijesti Nove TV
 17:25 Slomljeno srce, serija
 18:20 IN magazin
 19:15 Dnevnik Nove TV
 20:05 Najbolje godine, serija
 21:05 Lud, zbunjen, normalan
 21:40 Proverjeno
 22:45 Večernje vijesti
 23:00 Najbolji od najboljih 2, igrani film
 00:50 Seks i grad, serija
 01:20 Vjerovali ili ne, serija
 01:45 Zločin, igrani film
 03:20 Na rubu zakona, serija
 04:10 Ezo TV, tarot show
 05:10 Kraj programa

06.20 Miffy, animirana serija
 06.35 RTL ritam zona - Dalmatinski libar, glazbena emisija
 07.35 RTL ritam zona - Top 40 strani, glazbena emisija
 08.35 Zabranjena ljubav, sapunica (dvije epizode)
 09.50 Večera za 5, lifestyle emisija (R)
 11.00 Ekkluziv Tabloid, magazin (R)
 11.30 1001 noć, dramska serija (dvije epizode) (R)
 13.00 Klon, (dvije epizode)
 14.50 Andeo i vrag, telenovela
 15.40 Kućanice, serija
 16.30 Heroji iz strasti, dramska serija
 17.20 Bibin svijet, humoristična serija
 18.00 Ekkluziv Tabloid, magazin
 18.30 RTL Danas, informativna emisija
 19.05 Večera za 5, lifestyle emisija
 20.00 1001 noć, dramska serija (dvije epizode)
 21.30 Kućanice, dramska serija (dvije epizode)
 23.20 Hrvatski top model by Vanja Rupena, reality show (R)
 01.05 RTL Vijesti
 01.15 Kost, serija (R)
 02.05 Astro show, emisija uživo
 03.05 Put osвете, serija (R)
 03.50 Zvezdane mape, film, humorna drama (R)

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku »Dnevnik« emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17,45 minuta na Drugom programu Radiotelevizije Vojvodine. Osim novosti iz života hrvatske manjinske zajednice, emisija donosi i informacije o događajima u zemlji i okruženju.

Emisija »Izravno« - razgovor na aktualne teme emitira se nedjeljom u 16 sati a emisija iz kulture »Svjetonik« nedjeljom od 16,30 sati.

GLAS HRVATA

Radijska emisija »Glas Hrvata« u produkciji HKUD »Vladimir Nazor« iz Stanišića emitira se na valovima Radio Sombora nedjeljom od 17 do 18 sati.

ZVUCI BAČKE RAVNICE

Emisija na hrvatskom jeziku »Zvuci bačke ravnice« emitira se četvrtkom u 19 sati, na valovima Radio Bačke (99,1 MHz).

GLAS DOMOVINE

Emisija o životu Hrvata izvan domovine pod nazivom »Glas domovine«, emitira se na HRT1 subotom od 7,20 sati.

PROGRAM NA HRVATSKOM JEZIKU RADIO SUBOTICE

HEMA ZA RADNE DANE:

18,00 - 19,00

Najava programa • Večernji dnevnik • Anemov prilog »Bolja Srbija« • Agencijske vijesti iz RH • Kronologija - Dogodilo se na današnji dan • Jezični savjetnik »Govorimo hrvatski«

19,00 - 19,30

• Poetski predah • 'Populame melodije' - zabavna glazba (ponedjeljkom) • 'Na valovima hrvatske glazbene tradicije' - narodna glazba (utorkom) • 'Veliki majstori glazbe' - ozbiljna glazba (srijedom) • 'Rock vremeplov' (četvrtkom) • 'Minute za jazz' (petkom)

19,30 - 20,00

• 'Europski magazin' - magazin Radija Deutsche Welle (ponedjeljkom) • 'Kultuma povijest' (utorkom) • 'Znanjem do zdravlja' (srijedom) • 'Razmišljanje dopušteno' (četvrtkom) • 'Tjedni vodič' (petkom)

20,00 - 20,30

• »Razgovor s povodom« (ponedjeljkom) • 'Stazama agrara' (utorkom) • »Otvoreni studio« (srijedom) • »Kultur café« - magazin iz kulture Radija Deutsche Welle (četvrtkom) • »Vodič za moderna vremena« - emisija Hrvatskoga radija (petkom)

20,30 - 21,00

• Narodna glazba • Blic vijesti i odjava programa

HEMA ZA DANE VIKENDA:
Subota

104, 4 Mhz

• 18,00 Najava programa, Vijesti dana, zabavna glazba
 • 18,15 'Vojvodanski tjedan'
 • 18,30 Kronologija - Dogodilo se na današnji dan
 • 19,00 'Vjerska emisija', duhovna glazba
 • 20,00 'Omladinska emisija', narodna glazba
 • 20,55 Odjava programa

Nedjelja

• 18,00 Najava programa, Vijesti dana
 • 18,10 Nedjeljni mozaik (kronologija, zanimljivosti, zabavna glazba)
 • 18,30 Kronologija - Dogodilo se na današnji dan
 • 19,30 'Putnici kroz vrijeme' emisija za djecu Hrvatskoga radija
 • 20,00 'Hrvatima izvan domovine' - emisija Pitomog radija iz Pitomače (RH)
 20,55 Odjava programa

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
	KLASNI GRAD NEPALA	ELIHOPI	ODI NAM JOSTAJA	TEMPER TURA	FINANCI VIDEO RETRON	NEPODO BLIVOST NEZDRE NOST	ODABRAK	KATICA KANDIDAT	50	OSMIS TICNA FIGURA	ROSTAV LJUBI PTANJA	OKRUGLO SLOVO	TELKO MISO	
KOSTIMO NA SUMA									PRATIL TV FILM POSTILO					
LORDA OVAKA KORALISTA				SPOLNE NEZNANCI KANDIDATI PREDEKOR								TRAT TV VOZI TELJEK ALAYANJA		
TORNA		BICA RECIJAM PORETI ISLAND						VESTA BLANKO PLANA OTAC MAJKA						
GLUMICA ELEGANCI					SUMERANJE SEKSI PER NESTANKE EL STILJE IMPROVIZ									
USKUT ANGLIJE SEKVO			CESTICA OD RUKA ROK TRONT						LORDO PREVOZ NA TALJE IGARA					
MELTRON		DATI NAGRADE TALIAN SRI RICA TELI										IMPLIST MARKONI SKA NEROL NA IZACI VIRI		
DEL NICE			DOB DOLACIJA PHLOKSI PILCAR TRIKI							ANDONA SLAVI SPILITE TEHNIK DORAN				
OSMAN CICA														
PEREKOLA REDANGLA EMIGRANTEROG TJEDENKA NOVISKOTERE	TRAGICNO DOGADE LJE BINESE PONU								TRU U DAMIRKOL OCNE SARAFICE				DRU	
HAUCULA RUBKA ITALIE			ESTONAC	ALEN VL TASOVIC PAUSTA VITICE			SLUGOVO							
PROBACUNJE DOPTAT SVADECOZNA NATAJ ACESTAT							PERDUA NAC PENA DOBILA							
VUSKE SPOLNE ZLUPKE								JAP. POLI TICAR MILITARIO ISLANDE ICELAND				KADLER SOLI KONZACIJE KROKIR		
OSTERA ILI ESTELA DEBILA				ZVUK UGRU CA ITRER LUDSKO NAPASTELI ELUCI						MOLE ILI DRET JER U KRODI				
SPANIEL			TRST GLAV RECENICA NEMIR			LUDSKI DEKORU OTILJA DOBILA							GRUJIN ICRACIO	
GRAD POTI							HALJANJE SUOVO VIDEL		MUZIK DVOI ALMA KUNCA					
NEVINO SLIKAR AUTORE				OCETAN KORNA SRI VORAL										
SLAVENSKI POČKI SLOK								MAKRO POD SLATKE						

RESEARCH ARTICLE

JÖVŐ
VODA POWER
 ENERGIA
WATER
 BUDUĆNOST
VÍZ FUTURE
 ENERGIJA

JKP Vodovod i Kanalizacija
 Subotica

29. listopada 2010.